

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

TŘICÁTÝ ROČNÍK

1

Využívání tradic při vlastenecké a internacionální výchově příslušníků armády

V letošním roce i v budoucích letech si budeme připomínat významná výročí, která představují pokrokové mezníky ve vývoji komunistické strany, našich národů i států socialistického společenství. V těchto dobách byly také položeny základy novodobých revolučních a bojových tradic KSČ, české a slovenské dělnické třídy i našeho lidu. Tyto tradice navazují na naši slavnou minulost, inspirují k naplňování jejího odkazu, motivují ke svědomité a obětavé činnosti při budování socialismu, při upevňování obrany socialistické vlasti a celého socialistického společenství i k boji za trvalý a světový mír.

Pokrokové tradice plní významnou úlohu při výchově třídně uvědomělého, ideově a politicky pevného, morálně a psychologicky připraveného obránce socialistické vlasti, přesvědčeného internacionalistu, připraveného plnit své vojenské povinnosti i překonávat těžkosti vojenské služby.

Co jsou to tradice, jaká je jejich třídně politická podstata? Jaká je jejich poznávací hodnota? Jaký je význam tradic v komunistické výchově příslušníků armády? Chci se v článku zabývat těmito problémy.

Vznik a třídně politická podstata tradic

Tradice jsou složitou specifickou formou společenského vědomí, odrážejícího společenskou bytí. Obsahují historické zkušenosti ze sociálního, národního a duchovního života společnosti. Jsou souhrnem ustálených poznatků, zvyklostí, obyčejů, které zachovávají pokolení, názorů a myšlenek, které přecházejí z generace na generaci. Vyjadřují teoretickou reflexi minulého kolektivního chování určité spo-

lečenské skupiny ve zcela konkrétně historické situaci.

Sociálně ekonomické a gnoseologické podmínky při vzniku tradic jsou shodné s podmínkami kterékoli jiné formy společenského vědomí. Sociálně ekonomický základ tradic je rozhodující nejen při jejich vzniku a existenci, ale také pro jejich rozvoj a fungování. V tradicích se plně odrážejí společenské vztahy, které

dostávají svůj význam ve vědomí lidí i jejich jednání. Jsou spojeny zpravidla se všemi formami vědomí, které jimi bezprostředně i zprostředkovaně prostupují (politika, právo, morálka, filozofie, umění, náboženství, psychologie apod.). Jako zkoncentrované vědomí působí podobně jako umění nejen na racionální, ale i citovou a volní stránku lidského jednání.

Tradice však neodrážejí historii celou, ale jsou syntézou významných dějů, činů i souhrnem ustálených zvyklostí a obyčejů obsažených v individuálním i kolektivním chování lidí v historicky významných situacích. Jsou ve svém postavení ve společenském vědomí součástí nadstavby společnosti, základnou určeny a zpětně na ni působí. Přitom z celé řady specifických rysů tradic, jejich stránek a forem je patrné, že nejsou výrazem jednoho typu základny a nadstavby. Různé legendy, zakončené v národních eposech, folklóru, stejně jako tisícileté tradice sociálního a národního zápasu, ideově, emocionálně, mravně a esteticky existují v podvědomí lidí a posilují jejich třídní, sociální a národní uvědomění.

Základním znakem tradic je jejich třídnost. Ta je dána tím, že tradice odrážejí třídní vztahy, mají třídní obsah a své trvalé nositele — jednotlivce, třídy, národy a státy. Ti je materializují v prostředcích práce, v ekonomických, politických a mravních vztazích, ve zvycích, obyčejích, postojích, a to postojích nejen při velkých společenských změnách, krizích, konfliktech a válkách, ale také v každodenní činnosti při splnění pracovních úkolů a naplňování celospolečenských zájmů.

Třídního charakteru nabývaly tradice se vznikem tříd, kdy se staly arénou i zbraní třídního boje. Proto jsou ve své syntéze spojené nejen s logickým stupněm poznání, s převážnou většinou forem společenského vědomí, ale i s ideologií a společenskou psychikou třídy. Tradice nejsou ideologicky neutrální. Právě v této oblasti vznikají nejsložitější problémy při výběru tradic, interpretaci jejich obsahu a společenském využívání.

Na interpretaci naší národní historie, např. na husitském revolučním hnutí, na selsko-plebejských bouřích, na národní a demokratické revoluci v roce 1918 bychom mohli dokázat, jak vykořisťovatelské třídy, které se hlásily k národním tradicím, falzifikovaly skutečný obsah a cíle hnutí. Této falzifikace dosahovaly tím, že vyzvedávaly jen národní a demokratické principy těchto hnutí, zastíraly sociálně třídní obsah tradic a jednostranně je interpretovaly.

Politické představitelé první republiky např. vytvářeli iluze o lidovosti, demokracii, pokrokovosti a nadtřídnosti státu a armády různými hesly (co Čech to bratr, co Čech to Slovan, co Čech to člověk), metafyzicky a netřídně hodnotili významné osobnosti národních dějin (Jana Husa, Jana Žižku, Petra Chelčického i celá hnutí, např. Českých bratrů). Pro ovlivnění národní psychiky se různým způsobem pokoušeli o formování zvláštností české a slovenské národní povahy s její holubičí povahou, v různých koncepcích rozpracovávali teorie malého národa ve Střední Evropě, který se pohybuje ve sférách mocenského vlivu, teorie poslání armády malého národa, jeho strategie a taktiky v politice, teorie světovosti apod. Z těchto principů odvozovali i vojenské postuláty služby vlasti, povinnosti, hrdinství, statečnosti a obětavosti.

Nacionalismus byl vhodným prostředkem k zastření třídních a protinárodních zájmů. Abstraktní, metafyzické pojetí člověka, vytrženého ze sociálně politických vztahů, se projevilo i v proklamovaných abstraktních mravních principech, v přístupu k tradicím k výchově obránců vlasti. Tyto proklamace neoslabovaly hrot armády jako třídně mocenské instituce buržoazního státu.

Z těchto souvislostí vyplývá, že tradice obsahují relativně stále a často i všelidské prvky. Jednotlivé tradice, které si udržují starou formu, mění svůj obsah a tak mohou sloužit různým typům společnosti. Všelidský prvek v tradicích je oním aspektem, jehož nositelem se stávají historicky nejpokrokovější třídy společnosti. Na druhé straně na něm parazitují představitelé reakčních tříd, kteří zpravidla jednostranným, ahistorickým, objektivistickým nebo nacionalistickým přístupem zastírají a falzifikují třídní obsah hnutí, odráženého tradicemi.

Všelidské a třídní neexistuje v žádné třídní společnosti izolovaně a vedle sebe. Všelidské existuje v třídní společnosti jen v třídním, nikoli mimo ně. Pokrokové třídy jsou nositelkou více či méně vyzrálých prvků a stránek všelidského, které dále rozvíjejí.

O třídní interpretaci tradic vykořisťovatelskými třídami plně platí to, co vyslovil K. Marx o buržoazní politické ekonomii po restauraci buržoazní moci. „Ve Francii a Anglii dobyla politická moc buržoazie. Od té doby nabýval třídní boj, prakticky i teoreticky stále výraznějších hrozeb, čímž se stávalo umíráčkem buržoazní ekonomii. Teď už nešlo o to, zda ta, či ona poučka je správná, nýbrž

o to, zda je kapitálu užitečná nebo škodlivá, pohodlná či nepohodlná, zda je protipolicejní či ne. Na místo nezištného zkoumání nastoupilo placené hašteření, na místo nezaujatého vědeckého bádání zaujatá podlízavá apologetika". (Marx, K.: Kapitál I, Praha 1953, s. 23—24.)

Každá oblast složitě diferencované lidské činnosti i vztahů má své tradice. Existují tradice rodinné, lidové, profesorní, národní, revoluční, bojové, ale i tradice literární, jazykové, filozofické, historiografické, náboženské, apod. Tradice v umění mají např. své konkrétní projevy v obsahu a ve formě, tj. na jedné straně ve strukturaci sdělení a na straně druhé ve skladbě, stylistice a rytmu. Specifickými znaky se vyznačují také tradice, které odrážejí jiné oblasti života společnosti.

Nejvýznamnější jsou však revoluční tradice z bojů pokrokových tříd, národů a států za sociální a národní osvobození, za společenský pokrok. Tedy tradice, které mají vliv na dynamiku společenského vývoje, které upevňují třídní přesvědčení národů o tom, že se zúčastňují velkého historického díla osvobození společnosti od všech forem útlaču — budování socialistické a komunistické společnosti. Jen socialistická společnost vytváří ve spolupráci se socialistickými zeměmi a mírumilovnými silami celého světa předpoklady pro klidný, bohatý a mírový život všech národů bez válek a sociálních ořesů.

V pokrokových tradicích je uchován

smysl pro nové, pokrokové, racionální ve společnosti i pro sociálně psychologickou, emotivní a mravní duši jednotlivce, sociální skupiny, třídy, národa a státu. Proto tradice působí jako usměrňující, motivující a regulující síla.

Naše socialistická přítomnost vytváří vhodné a objektivní i subjektivní podmínky pro výchovu mladé generace v armádě v duchu pokrokových revolučních i bojových tradic. Nedávná i blízká jubilea: IX. sjezdu KSČ, SNP, výročí bojů o Duklu i Jasla, Února 1949, výročí založení KSČ, vzniku Varšavské smlouvy apod. umožňují upevňovat hrdost nad revolučními a bojovými tradicemi národně osvobozeného a protifašistického boje, nad tradicemi revolučních zápasů našeho lidu za sociální pokrok, mír a národní nezávislost.

Máme oprávněné důvody k hrdosti nad výsledky velké obětavé a tvořivé práce našeho lidu, které jsou významným zdrojem socialistického vlastenectví a proletářského internacionálního. Vědomí o nenávratnosti starých vykořisťovatelských poměrů po vítězné národně demokratické revoluci a Únoru 1948, které znamenaly oddělení porážek z roku 1920 a 1939, definitivní rozhodnutí o naší zahraniční orientaci vstup naší republiky do nové — socialistické fáze svého vývoje po IX. sjezdu KSČ, vytvoření nového, kvalitativně vyššího stupně zabezpečení obrany naší republiky a zemí socialistického společenství, patří k historickým mezníkům našeho vývoje.

Tradice a poznání

Tradice jsou specifickým projevem a souhrnem společenského poznání, které prakticky působí na vztahy lidí a vystupuje současně i jako obraz těchto vztahů. Jako zvláštní forma poznání jsou výrazem historií zobecněného materiálu, který má konkrétně historickou hodnotu. Jsou teoretickou reflexí — poznání významných historických činů, verifikovaných historickou praxí. Jejich význam přesahuje rámec konkrétně historické epochy, stávají se stimulem praktické činnosti i v jiných historických podmínkách.

Prvním rozměrem tradic je minulost. Jsou to činy, které patří historii, minulosti, jsou vně naší skutečnosti. Žádná historická epocha však nevytváří svou kulturu jen z prostředků a poznatků, dobytých vlastními silami. Pokrok je možný mimo jiné také proto, že budujeme současnost na zkušenostech minulosti — také na

tradici. Jen stěží bychom našli některou oblast života společnosti, která by nebyla nerozlučně spjatá s minulostí. Každý čin, který má dějinnou úlohu, je tak či onak historickým činem. Úspěchy, kterých dosáhl současný svět při ovládnutí přírody, dobývání vesmíru, v rozvoji vědeckotechnické revoluce, při hluboké přestavbě a výstavbě nové socialistické společnosti, nevyplyvají z půdy přítomnosti, ale tkví již v podstatě v minulosti, jsou výsledkem a revolučním odkazem všech předchozích generací, spjatých se společenským pokrokem. Minulost ale nevstupuje do přítomnosti celá.

Tradice, která se vine vším, co je pomíjivé, uchovává a přináší vše živé, životaschopné. Podobá se štafetě: je předáváním dědictví, které vytvořily předchozí generace. Tradice je pochodní, k níž všechny sociální vrstvy přidávají vše, co

jim v životě pomohlo, co vydobyly v boji s přírodou a s regresivními společenskými silami.

Společnost, sociální třídy a vrstvy jednají určitým způsobem nejen proto, že jsou k tomu vedeny sociálně ekonomickými, politickými a jinými okolnostmi, rozumem, vědou, ale také proto, že již dříve její příslušníci v podobných situacích tak jednali. Historické zkušenosti a vzpomínky na toto jednání vedou k opakování činů, které byly prověřeny a posvěceny minulostí. Proto také působí v současnosti jako vzory pro postoje a jednání v jednotlivých oborech a oblastech sociálního života. Obecnost, posloupnost, opakovatelnost a dědičnost tohoto duchovního materiálu je obsahem tradic, které jsou ožiovány v určitých formách a sociálně politických situacích.

Každá historická epocha tradice projevuje, očišťuje, obohacuje a používá jich ke stavbě budoucnosti. Proto jsou tradice důležitým činitelem systémostvorným, působí k zachování kontinuity v jednotlivých oblastech sociálního života. Svou společenskou funkci plní i proto, že mají významnou poznávací hodnotu.

Revoluční odkaz SNP, bojů o Duklu, Jasla, Květnového povstání českého lidu tvoří neoddelitelnou součást revolučních tradic obou našich národů, které je třeba dále rozvíjet a učinit je živou součástí myšlení a citění našich občanů.

V národně osvobozeneckém protifašistickém boji se dotvářela a probíjela idea třídní nového státu, v němž budou žít Češi a Slováci jako rovnoprávné národy na zásadách vzájemné rovnosti, porozumění a spolupráce. V tomto boji se zrodila východiska federativního uspořádání republiky jako optimálního státoprávního řešení spojení Čechů a Slováků.

Tradice proletářského internacionalismu, vzniklé v protifašistickém boji, projevují se mimo jiné v rozhodujícím podílu

Sovětského svazu na vítězství na fašismem, v nezištné pomoci SSSR našemu lidu v boji za svobodu. Dostaly svůj výraz i v poválečné spolupráci se Sovětským svazem a ostatními státy socialistického společenství, která zabezpečuje naši státní a národní svrchovanost, je zárukou naší svobodné budoucnosti a vytváří předpoklady pro úspěšný politický, hospodářský a kulturní rozvoj.

Národně demokratická revoluce byla dovedena do konce především proto, že v čele české a slovenské dělnické třídy stála zkušená, v třídních zápasech zocelená Komunistická strana Československa, která se stala vedoucí silou budování nového společenského řádu. V této době došlo ke ztrátě pocitu národní nejistoty a obavy z budoucnosti, vzrostlo sebevědomí našeho lidu jako účastníka historického procesu.

To jsou pouze některé zkušenosti a poznatky, které vyplývají z významných výročí nejbližšího období, ke kterým se vracíme nejen proto, abychom připomenuli historická fakta a události. Jde nám o více — o pochopení logiky společenského vývoje, vnitřní spojitosti mezi revolučními tradicemi a naší socialistickou současností, o jejich význam pro dnešek. Chceme, aby se tradice staly pozitivním, motivačním, živě inspirujícím faktorem.

Ne náhodou XV. sjezd KSČ zdůraznil, že „předním úkolem ideologické práce zůstává soustavná výchova k socialistickému vlastenectví, k proletářskému a socialistickému internacionalismu. Jejím obsahem je pěstovat u našich lidí pocit oprávněné hrstivosti na výsledky, kterých jsme dosáhli, na velkolepé dílo vytvořené v epoše socialistické výstavby, na naši vlast, naši příslušnost k socialistickému společenství, náš podíl na růstu sil socialismu, pokroku a míru ve světě.“ (XV. sjezd KSČ, Svoboda, Praha 1977, s. 80—81.)

Význam tradic v komunistické výchově příslušníků armády

Výchova příslušníků armády v duchu revolučních a bojových tradic při plnění vlasteneckých a internacionálních povinností při obraně socialistické vlasti a celého socialistického společenství patří ke každodenním povinnostem velitelských i politických orgánů, stranických i svazáckých organizací.

Výchova v duchu tradic je formou psychické transformace ideologie prostřednictvím rodiny, sociálního prostředí,

působením společenských a politických institucí z generace na generaci živelně, nebo uvědoměle. V případě živelného přenášení tradic se zbavujeme možnosti cílevědomě působit na výběr a rozvíjení tradic a jednotlivců, sociální skupiny a třída navazuje živelně na takové tradice, které odpovídají jejich mentálnímu a sociálnímu postavení a zájmům.

Boj za společenský pokrok není jen kvantitativním obohacováním tradic, ale

je také aktem tvorby nového, dosud neexistujícího. Některé tradice mohou být také brzdou pokroku. Reakční tradice, ožívované dožívajícími antagonistickými třídami, které usilují o přežití, k nim patří. Stejně tak může překážet velká, světlá kulturní hodnota minulosti, afunkčně nehistoricky interpretovaná. Pokrok je možný mimo jiné proto, že tradice neožívují minulost v celém rozsahu. Vytvářejí také prostor pro nové, které je dialektickou negací starého. Nové vždy tradice ochuzuje, modifikuje jejich dílčí projevy, ale ponechává nejlepší, nejodolnější projevy; na druhé straně je ale také obohacuje.

Všechny tradice nepůsobí v každé době. Žižkovská tradice byla vždy živá v období ozbrojených bojů a válek za sociální spravedlnost. Je spjata také s formováním vlasteneckého povědomí příslušníků armády. Mezi tradicemi a současností existuje dialektický vztah. Tradice úzce souvisí s historií, jsou historickou pamětí lidstva. Využívání tradic je odevzdáváním hodnot minulosti přítomnosti a hodnot přítomnosti budoucnosti. Předávané hodnoty nejsou „surové“, ale kriticky zhodnocené, živé. Každá historická epocha tradice prověřuje, očisťuje, obohacuje a používá jich ke stavbě budoucnosti.

Politická a společenská krize u nás v šedesátých letech zanechala v tvárnosti tradic své stopy. Nebyly doceněny, a proto se staly arénou revizionistické a nacionalistické ekvilibristiky.

Pro předlednové období bylo charakteristické podcenění významu tradic a opomíjení jejich důležité funkce při výchově mladé generace. V polednovém období pravcové a antisocialistické síly pod heslem rehabilitace našich národních tradic spojily svou aktivitu k propagování tradic buržoazně demokratického státu, tj. humanitní demokracie a k boji proti ideálům a principům, obsaženým v nových tradicích socialistického státu. Zanedbané řešení společenských problémů umožnilo těmto silám zkreslovat skutečnosti třídně rozděleného světa, odmítnout agresivní charakter imperialismu, zaujmout stanovisko k izraelsko-arabskému konfliktu a německé otázce a zkoncentrováním pozornosti na vnitropolitické problémy, kritiku sektářství, deformací a chyb, postavit ducha revolučních ideálů socialismu a revolučních tradic do protikladu s tím, co zplodil Únor 1948.

V souvislosti s vývojem naší armády byla v krizovém období často nastolována otázka kontinuity či diskontinuity naší

armády s armádou první republiky. Takový pohled byl netřídni, přeceňoval národní princip a nerespektoval třídní protiklad armády buržoazního a socialistického státu. Naše armáda jako mocenský nástroj socialistického státu je budována na kvalitativně nových principech jako armáda osvobozených dělníků a rolníků, založená na bratrství mezi národy, vychovávaná v duchu proletářského internacionalismu. Proces výstavby armády nového typu začíná prakticky v průběhu druhé světové války, se vznikem národně demokratické revoluce a vrcholí po Únoru 1948, kdy se dotváří jako nástroj diktatury proletariátu.

Změny ve vývoji armády nenechávají nikoho na pochybách, že jde o kvalitativní změnu třídního poslání a funkce armády, třídní struktury velitelského sboru, o přerušení posloupnosti a že o kontinuitě s armádou první republiky nemůžeme prakticky hovořit.

Rodí se však nová kontinuita, která navazuje na vojenské tradice našich národů, a nový rozměr této kontinuity, daný nejen národními, ale také sociálními a proletářskými tradicemi ozbrojeného boje. Socialistická armáda svým národním a lidovým charakterem, posláním a funkcí, se stává skutečnou pokračovatelkou tradic husitského revolučního hnutí, selenských bouří, revolučních událostí v roce 1948, tradic našich rudoarmejců, španělských interbrigadistů, novodobé tradice domácího a zahraničního odboje za druhé světové války. V těchto oblastech existuje objektivní základ kontinuity, na kterou navazujeme při budování a formování národního a internacionálního profilu Československé lidové armády.

Marxistická ideologie nepodceňuje tradice. Uvědomuje si rozdíl mezi tradicí a tradicionalismem, který zdůvodňuje formu na úkor obsahu, konzervuje odumřelou minulost na úkor přítomných potřeb, vyvolává iluze o moci čistých ideálů, přistupuje nehistoricky k tradicím, redukuje společenské a třídní rozpory na rozpory vedlejší a favorizuje národní a mravní principy na úkor třídních. Tradice vyjadřuje v jistém smyslu vždy dějinný rámec. Vyzvedávají aktivní princip při vytváření nových tradic. Tvoří motivační zálohu pro jakoukoli společenskou činnost.

Střežit dědictví však vůbec ještě neznamená omezovat se na dědictví. (Lenin, V. I.: Jakého dědictví se zříkáme. Spisy, sv. 2, Praha 1952, s. 521.) Potřeba takového zamyšlení je dána významem tradic při formování socialistického vě-

domí našich pracujících a při rozvíjení socialistického vlastenectví a proletářského internacionalismu. Tradice totiž nejen přispívají k formování historického vědomí, ke kontinuitě sociálního a národního vývoje, ale plní také významnou politickou i mravní motivační funkci při plnění celospolečenských úkolů. Skutečné socialistické vlastenectví se opírá o pokrokové tradice našich národů. Prakticky se projevuje v revolučním boji za socialistické přeměny naší společnosti. Je spojeno s bojem proti všemu, co rozděluje a izoluje naše národy, co oslabuje spojení pokro-

kového úsilí české a slovenské dělnické třídy s dělnickou třídou a lidem SSSR a ostatních socialistických zemí, s revolučním dělnickým hnutím ve světě. Na tomto základě je socialistické vlastenectví organicky spjata s proletářským internacionálním cítěním a smýšlením. Socialistické internacionální společenství násobí mohutnost každého národa zvlášť. Není to jen teorie, ale praxí miliónů prověřená zkušenost.

Proto věnujeme zvláštní pozornost výkladu revolučních a bojových tradic našich národů i KSČ.

JASLO — tradice i perspektiva rozvoje raketového vojska a dělostřelectva

V letošním roce vstupuje Československá socialistická republika do třicátého pátého roku svého trvání. Náš lid bude vždy vzpomínat na události před třiceti pěti lety, kdy bylo dovršeno vítězství nad hitlerovským fašismem a osvobozena naše země. Tyto historické události jsou těsně spjaty s hrdinským bojem lidu Sovětského svazu a jeho slavné armády, která za nesmírných obětí osvobozovala Československo od fašismu. Jsme hrdi na to, že bok po boku sovětským osvoboditelům stáli i naši vojáci — příslušníci 1. československého armádního sboru v SSSR pod velením nezapomenutelného vlastence a člověka, armádního generála Ludvíka Svobody.

Bojová cesta, po níž naše jednotky prošly společně se svazky Sovětské armády, je poznamenána dlouhou řadou významných událostí a míst, mezi nimiž zaujímá čestné místo malé polské městečko, ležící v předhůří Karpat — Jaslo, které se nesmazatelně zapsalo do historie raketového vojska a dělostřelectva Československé lidové armády. Pro nás, raketčíky a dělostřelce Československé lidové armády má tato historická epizoda v rámci bojů 1. československého armádního sboru v SSSR mimořádný význam. Spatřujeme jej v podstatě ve dvou základních aspektech: vojenskopolitických a vojenskoodborných, protože jaselskou tradici chápeme nejen jako historickou součást národně osvobozeneckého boje našeho lidu, ale také jako nevýčerpatelný zdroj bojových zkušeností a poučení pro další zvyšování připravenosti raketového vojska a dělostřelectva ČSLA k obraně socialistické vlasti.

Vojenskopolitický význam bojového vystoupení československých dělostřelců u Jasla přesahuje rámec své doby platností zásad i pro naši současnost, jejichž souhrn vytváří základ novodobých tradic raketového vojska a dělostřelectva Československé lidové armády a stává se tak součástí tradic ČSLA. Uvedu z nich ty hlavní a rozhodující — boj za svobodu, demokracii a pokrok, úsilí za uplatňování vedoucí úlohy Komunistické strany Československa v jednotkách, realizace zásad proletářského internacionalismu v praxi — jejichž uplatnění po roce 1945 vyústilo v základní principy budování nového, spravedlivého sociálního řádu v osvobozené vlasti.

Vysoké morálně politické vlastnosti, hluboké internacionální cítění a opravdové vlastenectví, obětavost a pevné odhodlání bojovat bez ohledu na osobní oběti, vysoká kázeň, iniciativa a smysl pro odpovědnost — to byly vlastnosti, k nimž byli vojáci v československých jednotkách v SSSR systematicky vedeni v plném souladu s linií moskevského vedení KSČ v čele se soudruhem Klementem Gottwaldem. Tyto neměnné požadavky na výchovu vojenských kádřů jsou i v soudobých podmínkách středem pozornosti základních organizací KSČ a SSM, velitelských i politických orgánů útvarů a svazků raketového vojska a dělostřelectva ČSLA.

Výchově v duchu bojových tradic, jejichž základ byl položen u Jasla, věnujeme v systému ideově výchovné práce ve svazcích a útvarcích raketového vojska a dělostřelectva velkou péči. Ideově výchovná práce a působení velitelů, politických pracovníků, stranických a mládežnických

organizací jsou zaměřeny k tomu, aby byly neustále upevňovány základní ideje o osvobození naší vlasti hrdinstvím Sovětskou armádou, k pevnému spojení se Sovětským svazem a dalšími státy socialistického společenství, jako trvalé a historicky ověřené záruky naší národní a sociální svobody i do budoucna. Příslušníky svazků a útvarů raketového vojska a dělostřelectva vedeme k tomu, aby v bojovém hrdinství svých předchůdců viděli příklad pro mírové hrdinství — pro dosahování výtečných výsledků při plnění úkolů Rozkazu ministra národní obrany. Dosahovaná úroveň bojové a politické přípravy a rostoucí počet útvarů s výtečným hodnocením je toho nejlepším dokladem. Je to také důkaz toho, že odkaz Jasla nechápeme pouze historicky, ale tak, aby se stal trvalým vojenskopolitickým základem pro budování a další rozvoj raketového vojska a dělostřelectva Československé lidové armády.

Uplatnění vojenskoodborných aspektů při rozvoji raketového vojska a dělostřelectva Československé lidové armády je druhou — neméně významnou stránkou naší činnosti. Ta vychází z analýzy zkušeností z období vzniku Československých vojenských jednotek v Sovětském svazu. Význam, který byl přitom kladen na výstavbu a bojové použití dělostřelectva, je přímo úměrný váze, kterou již tehdy přikládali dělostřelectvu, jakožto významnému palebnému prostředku, sovětské vojenské odborníci. Oni opírali svoje závěry o marxismus-leninismus jako metodologický základ sovětské vojenské vědy, který umožňuje hluboce pronikat do podstaty jevů a řešit i ty nejsložitější vojenské otázky. Již v začátku druhé světové války potvrdily bojové zkušenosti, že dělostřelectvo představuje palebnou sílu, jejíž účinek a schopnost vést hromadné údery i na velké vzdálenosti umožňuje klesit cestu vojskům za útoku a ničit nepřítel. Již tehdy se střetnutí bojujících stran vyznačovalo přerůstáním v úsilí o získání a udržení palebné převahy jako jednoho z rozhodujících činitelů úspěchu v boji a operaci. Proto i zbrojní průmysl, vyrábějící dělostřeleckou výzbroj a techniku, byl vždy středem pozornosti Komunistické strany a sovětské vlády. Děla sovětské výroby měly vždy vynikající bojové vlastnosti a mnohá z nich patřila již tehdy k nejlepším na světě, jako například houfnice ráže 122 mm, kanónová houfnice 152 mm a další. K vyšší efektivnosti bojového použití dělostřelectva značně přispěly i úspěchy, kterých sovětská věda dosáhla v takových oblastech, jako bylo

vnitřní a vnější balistika, teorie střelby a další.

Dělostřelectvo Československých vojenských jednotek v SSSR bylo organizačně budováno, vyzbrojováno a používáno v boji podle zásad sovětských vojenských řádů a předpisů. Proto již 1. Československý samostatný polní prapor v SSSR, budovaný v Buzuluku, měl ve své organizaci praporem dělostřelectvo, protitankové kanóny ráže 45 mm a minomety ráže 82 mm a u pěších rot minomety ráže 50 mm. 1. Československá samostatná brigáda v SSSR, budovaná v Novochoopersku, měla již dva dělostřelecké oddíly s protitankovými kanóny ráže 76 mm a 45 mm, houfnicemi ráže 122 mm a baterii protiletadlových kanónů ráže 37 mm. Konečně při ustavení 1. Československého armádního sboru byly zařazeny u každé ze dvou (později pak tří) pěších brigád dva dělostřelecké pluky a protiletadlový dělostřelecký pluk, u paradesantní brigády po jednom dělostřeleckém, protitankovém a protiletadlovém oddílu. V srpnu 1944 byl vytvořen sborový těžký dělostřelecký pluk. Všechna tato organizační a materiální technická opatření vyžadovala vybití dělostřelecké útvary příslušnou výzbrojí a bojovou technikou, což kladlo značné nároky na pomoc Sovětské armády. A že šlo o pomoc nemalou, o tom svědčí i celková suma této pomoci, která představovala v tehdejší době hodnotu kolem 210 milionů rublů.

Splnit stanovené úkoly v jaselské útočné operaci znamenalo pro dělostřelectvo 1. Československého armádního sboru v SSSR v první řadě uskutečnit dlouhý a náročný manévř silami, soustředit rozhodující palebnou sílu na určeném směru k vybojování palebné převahy nad nepřitelem, organizovat těsnou součinnost s druhými vojsky, zvláště se všemi střeleckými útvary a svazky Sovětské armády, organizovat nepřetržitě a spolehlivě velení a řízení palby, dovedně organizovat a vést dělostřelecký průzkum, maskování a klamnou činnost k dezinformaci nepřítel.

Úloha a místo dělostřelectva 1. Československého armádního sboru v SSSR v jaselské operaci charakterizovaly i úkoly, které mu byly zadány:

1. Umlčet a zničit palebné prostředky a živou sílu nepřítel na předním okraji a v hloubce jeho obrany v přiděleném pásmu.
2. Za dělostřelecké přípravy zničit přidělené cíle.
3. Zabránit boční palbě nepřítel z určených směrů.

4. Zabránit soustředování pěchoty a tanků nepřítele v určených prostorech.

5. Zabránit přesunu nepřátelských záloh.

6. Připravit odrazení protizteče tanků a pěchoty nepřítele z určených směrů.

7. Doprovázet pěchotu palbou a pohybem podle pánu dělostřeleckého útoku.

8. Zabezpečit pěchotě násilný přechod řeky Wisloky.

Českoslovenští dělostřelci při plnění závažného a odpovědného úkolu dokázali, že si dobře osvojili zásady sovětského vojenského umění. V této operaci prokázali zdatnost, vytrvalost, vojenskou i velitelskou vlastnost a vysokou bojovou morálku. Proto se jim také dostalo významného ocenění ze sovětské strany, když v rozkaze Vrchního velitele Sovětské armády ze dne 19. ledna 1945 byl udělen 2., 4. a 5. čs. dělostřeleckému pluku čestný název „Jaselský“.

Vojenských odborných zkušeností, získaných u Jasla při největším bojovém vystoupení dělostřelectva 1. československého armádního sboru v SSSR, jsme plně využívali v poválečném období a nadále využíváme při budování a přípravě dělostřelectva Československé lidové armády. Rozhodující roli v tomto procesu sehrála a dále hraje sovětská pomoc, která nejenže přispěla k překonání řady problémů přechodu ČSLA z válečné do mírové výstavby, ale umožnila jí udržet krok s nejvyspělejšími armádami světa. Sovětský svaz poskytl ihned v poválečných letech našemu dělostřelectvu velmi účinnou materiální pomoc. Ještě v konečné fázi druhé světové války dodal naší armádě kompietní výzbroj pro jednu kanónovou a jednu protitankovou brigádu. Základem palebné síly našeho dělostřelectva se tak staly v bojích osvědčené, vysoce přesné a spolehlivé houfnice ráže 122 mm a kanónové houfnice 152 mm, známé pod názvem Jaselské.

Zasluhou trvalé péče a pozornosti ústředního výboru KSČ a vlády ČSSR otázkám vědeckotechnického rozvoje ve vojenství jsme dosáhli toho, že po vzoru slavné Sovětské armády, s využitím všech jejích zkušeností a praktické pomoci, je dnes palebná síla ozbrojených sil Československé socialistické republiky vytvořením raketového vojska na vysokém a soudobém stupni a úrovni. V rozvoji dělostřelectva klademe hlavní důraz na zvýšení jeho samohybnosti, manévrovosti, získání vyšších palebných možností a na další zkracování procesu od zjištění cíle do doby jeho zničení.

Nejde však jen o změny v bojové technice, ale především o efektivní využití těchto prostředků ve prospěch podpory vojsk. I v této oblasti se dnes znovu vracíme ke zkušenostem sovětského dělostřelectva a v jeho svazku i československých dělostřelců v bitvě u Jasla.

Hluboká analýza zkušeností z Velké vlastenecké války, z jejích významných operací a bitev, jaselskou operací nevymáje, poznatků cvičení na operačních stupních, bojových střelb raketového vojska a řízení palby dělostřelectva armád a divizí, zkušebních cvičení zvláště v posledních letech spolu s poznatky lokálních válek, které imperialismus v poválečném období vyvolal v různých částech světa, nám umožňují určit limitující činitele ke splnění úkolů raketovým vojskem a dělostřelectvem při podpoře vojsk a také nové aspekty pro jejich řešení. Palebné možnosti svazků a útvarů dávají potřebné předpoklady k naplnění těchto požadavků. Jejich řešení stavíme dnes do popředí vědecké práce velitelského sboru a determinujeme jako jednoho z limitujících činitelů pro jejich naplnění čas, potřebný k dosažení plné pohotovosti k vedení úderů a paleb. Značný význam, kromě doby dosažení pohotovosti přikládáme umění dělostřeleckých velitelů, náčelníků a jejich štábů organizovat včas vysoce účinný a ekonomický palebný systém v jednotkách, útvech, skupinách a divizích a jeho pružný přechod k centralizaci palby na armádním stupni, a to ve všech formách. Mimořádnou pozornost věnujeme takovému formám palebné činnosti dělostřelectva, jakými jsou například protipřiprava, palebné ničení vojsk nepřítele dělostřelectvem za útoku z chodu, při zasažení druhých sledů. Současné formy palebné činnosti svým charakterem představují vedení boje s protitankovými prostředky, tanky, bojovými vozidly pěchoty, pohyblivými obrněnými velitelskými stávkami a prostředky radioelektronického boje nepřítele. Plně využíváme a dále rozvíjíme při ničení nepřítele principu soustředování dělostřelectva na hlavním směru vedení hromadných paleb v armádách a divizích. Příkladem umění překvapit nepřítele jsou pro nás zkušenosti z bojové činnosti československého dělostřelectva u Jasla, kde řídicí děla (raketomety) byly přesunuty a vlastní palebné jednotky zaujaly palebná postavení těsně před zahájením útoku. Proto i dnes řešíme problematiku rozvíjení bojových sestav dělostřelectva způsobů, které zabezpečují vyšší životnost palebných jednotek. Vycházíme přitom

z možností palebných prostředků nepříteli, při čemž musí sehrát důležitou roli dělostřelecký průzkum v součinnosti s ostatními druhy průzkumu. Je třeba v této souvislosti zdůraznit, že problémy dosažení palebné převahy nad nepřitelem, zvláště nad jeho dělostřelectvem, představují širší okruh otázek, které se dotýkají organizace bojového použití dělostřelectva v operaci a boji, účinné střelby, přípravy a řízení palby v různých druzích bojové činnosti. Jejich úspěšné řešení bude napomáhat k dosažení vítězství s minimálními ztrátami.

Významným příspěvkem k rozvoji teorie operačního a bojového použití vojska a dělostřelectva ČSLA byla teoretická konference, pořádaná u příležitosti 35. výročí jaselské operace v lednu letošního roku. Její tematika a cíle dokazují vysokou politickou i odbornou připravenost našich velitelů, náčelníků a jejich štábů spolu s úsilím o dosažení mistrovského zvládnutí soudobé výzbroje a bojové techniky po vzoru svých předchůdců od Jasla.

Dosažené úspěchy ve výstavbě raketového vojska a dělostřelectva Československé lidové armády jsou nemyslitelné bez pomoci Sovětské armády a účasti orgánů Hlavního velení Spojených ozbrojených sil armád států — účastníků Varšavské smlouvy. Plodná práce a soudružská pomoc je příkladem odpovědnosti za společnou obranu socialismu. 25. výročí vzniku Varšavské smlouvy je příležitostí na jeho počest dosáhnout ve svazcích a útvech

raketového vojska a dělostřelectva ČSLA ještě výraznějších výsledků ve zvyšování bojeschopnosti a bojové pohotovosti. Chceme tím znovu dokumentovat pevné sepětí našeho velitelského sboru s politikou Komunistické strany Československa a jejího ústředního výboru v čele se soudruhem Gustávem Husákem.

Připomínáme-li si dnes významné výročí našeho druhu vojska, jímž je 15. leden 1945, uvědomujeme si znovu, že celých třicet pět roků rozvoje a budování raketového vojska a dělostřelectva je potvrzením trvalé platnosti historického odkazu a bojových zkušeností československých dělostřelců, získaných v národně osvobozené boji proti fašismu po boku slavné Sovětské armády. S hlubokou vděčností, vážností i obdivem vzpomínáme všech těch hrdinných vlastenců, kteří bojovali a položili svoje životy nejen u Jasla, ale na celé slavné bojové cestě jednotek 1. československého armádního sboru v Sovětském svazu.

Jsme hrdi na to, že slavná jaselská tradice nezůstává v našem raketovém vojsku a dělostřelectvu jen pouhou literou v historii našich národů, ale že je pro nás trvalým zdrojem poučení, zdrojem inspirace při plnění úkolů Rozkazu ministra národní obrany, při plnění našeho poslání k zabezpečení spolehlivé obrany socialistické vlasti a celého socialistického společenství spolu se Sovětskou armádou a dalšími armádami států — účastníků Varšavské smlouvy proti jakékoli agresii.

Košický vládní program a dnešek

V roce třicátého pátého výročí osvobození Československa Sovětskou armádou vzpomínáme i výročí památného dne 5. dubna 1945, kdy byl v osvobozených Košicích vyhlášený program první domácí vlády republiky, vlády Národní fronty Čechů a Slováků. Vešel do naší historie pod názvem Košický vládní program a představuje počátek kvalitativně nové etapy ve vývoji československého státu, je významným milníkem nejen v dějinách obou našich národů, ale i přelomem v celé politice Komunistické strany Československa. Představitelé KSČ po březnových jednáních roku 1944 v Moskvě prosazují se poprvé, ale i s definitivní platností jako nejvýznamnější reprezentanti státní politiky a garanti kvalitativně nové politiky lidově demokratického Československa.

Košický vládní program, který vypracovalo moskevské vedení Komunistické strany Československa v čele s Klementem Gottwaldem, představoval ucelenou platformu, podle níž se měl československý stát vyvíjet v nových třídních, politických i hospodářských podmínkách. Vyjadřoval základní linii a úkoly naší národní a demokratické revoluce i možnosti jejího přerůstání v socialistickou revoluci. Položil však nejen politické základy lidové demokracie v Československu, ale i základy jeho účinné obrany a bezpečnosti pro budoucnost.

Košický vládní program je tedy jedním z nejvýznamnějších politických dokumentů v novodobých dějinách českého a slovenského národa.

Jeho význam spočívá v tom, že politicky vyjadřuje hluboký předěl v dějinách našich národů, který vytváří blíží se porážka hitlerovského fašismu a s ní spojený zánik protektorátu a klerofašistického slovenského státu, předěl, který je umožněn osvobozením Československa Sovětskou armádou a vyvrcholením národně osvobozenického boje českého a slovenského národa za osvobození Československé republiky na nových sociálně třídnicích a národně politických základech a vztazích.

Košický vládní program vyjadřuje a charakterizuje zásadní mezinárodně politické i vnitropolitické změny v celkové situaci Československa na přelomu konce druhé světové války a období poválečné obnovy s perspektivou budování nového společenského řádu. Jako politický program je produktem vzájemných vztahů rozhodujících politických sil československého protifašistického odboje, je výrazem jejich představ a koncepcí celkové politické a státní činnosti v složitých podmínkách, kdy se dokončoval proces osvobození Československa a obnova politického, hospodářského a kulturního života našich národů v nově se vytvářející československé lidové demokracii.

Košický vládní program plně odpovídal požadavkům politického programu vpravdě historického významu, protože stanovil pevné a jasné kontury budování lidově demokratické CSR a sehrál důležitou mobilizující úlohu v politickém životě československé společnosti v této významné fázi národní a demokratické revoluce v Československu. Jeho uskutečňování zajišťovalo a vytvářelo potřebnou sociálně politickou bázi pro hluboké státně politické, ekonomické a sociální přeměny a zároveň povzbuzovalo celkový revoluční proces.

Správně chápat a hodnotit Košický vládní program znamená začlenit jej do historického kontextu ideologických a politických souvislostí mezinárodního i vnitropolitického charakteru, které podmiňovaly vznik československé lidové demokracie.

Košický vládní program, jako ucelený program národní a demokratické revoluce, obsahoval i zásady výstavby nové československé branné moci, především armády, jako nástroje lidově demokratického režimu. Vojenský program nové vlády byl bezprostřední součástí celé politiky. Byl projevem uplatňování vedoucí úlohy Komunistické strany Československa v otázkách vojenské politiky nového lidově demokratického zřízení.

KSC na jednání o vládním programu v březnu roku 1945 prosadila svou politickou a programovou koncepci a usilovala o využití a zakotvení všeho pokrokového, co vzniklo v průběhu národně osvobozenického boje lidu a probíhající národní a demokratické revoluce.

Jedním ze základních východisek budování bezpečnosti a obrany lidově demokratického Československa byl spolehlivý a účinný systém spojení, který vylučoval opakování událostí z let 1938—1939. Poučení z Mnichova a osvobození naší vlasti Sovětskou armádou plně přesvědčily náš lid o tom, že jedinou spoehlivou zárukou našeho spojení bude co nejtěsnější spolupráce se Sovětským svazem.

Dalším východiskem a předpokladem účinné bezpečnosti a obrany republiky od roku 1945 bylo budování nových československých ozbrojených sil. Košický vládní program stanovil charakter nové armády v tom, že armáda musí být neoddělitelnou součástí lidově demokratického zřízení, antifasistická, národně osvobozenická, armáda skutečně demokratická, která uskutečňuje vůli lidu, je spjatá s lidem a těší se jeho důvěře.

V Košickém vládním programu krystalizují základní společenské přeměny revolučního charakteru, spojené s nástupem dělnické třídy a její strany do vedení státu a společnosti s vytvořením široké Národní fronty jako politického výrazu svazku pracujících lidu měst a venkova včetně protifasisticky orientované části buržoazie za vedoucí úlohy dělnické třídy.

Mezinárodně politicky Košický vládní program vyjadřuje zásadní změnu v poměru sil, charakterizovanou rozhodující úlohou SSSR v boji proti hitlerovskému Německu a při jeho porážce, a v důsledku toho i významného vlivu, který měla osvoboditelská úloha Sovětského svazu pro utváření poválečné Evropy, pro pokojný rozvoj a přerůstání národně demokratické revoluce v Československu v revoluci socialistickou.

Podstatnou úlohu při výstavbě lidové armády měly sehrát kádrové zdroje, především se zbraní v rukou bojující složky branných sil našich národů doma i za hranicemi na základě 1. čs. armádního sboru v SSSR. To dávalo záruku, že její kádrové složení bude zkušené, politicky pevné a revoluční, že se stane zárukou nového demokratického charakteru československé armády.

Významnou tezí Košického vládního programu byla orientace na spolupráci naší nové armády se Sovětskou armádou. K její realizaci mělo dojít tím, že organizace, výzbroj a výcvik měly být stejné jako v Sovětské armádě.

Počáteční formování nové československé armády bylo provázeno bezprostředním plněním bojových úkolů na frontě po boku Sovětské armády v podobě 1. čs. armádního sboru v SSSR, který prošel slavnou bojovou cestou.

Program výstavby nové československé armády stanovil i požadavek její političnosti. Znamenal, že buržoazie ztratila svůj ideově politický vliv na armádu. Političnost nové armády měla být realizována hlavně prostřednictvím cílevědomé výchovy vojáků k pokrokovým a bojovým tradicím našeho lidu, v duchu vlastnictví, oddanosti a odhodlanosti bránit vymoženosti nového lidově demokratického zřízení.

V souladu s programem političnosti armády, který vytvořil základní rys nového charakteru armády, bylo významné rozhodnutí vlády o zřízení ve všech vojenských jednotkách, složkách a ústavech instituce osvětových důstojníků jako zástupců příslušných velitelů. To znamenalo

posílení pozic Komunistické strany Československa.

Vojenská politika kladla velký důraz na výstavbu nového velitelského sboru. Prvním požadavkem byla očista armády od všech zrádcovských, kolaborantských, antidemokratických a protilidových živlů. Očista důstojnického sboru a nová kritéria pro jeho výběr měly vytvářet předpoklady pro změnu třídně politického profilu velitelských kádřů a zabezpečit tak demokratický charakter budované armády. Velitelská místa v nové armádě měli zastávat jen důstojníci úpřímně demokratického, skutečně antifasistického smýšlení.

Velmi důležité bylo ustanovení, které určovalo, že jmenování a povyšování důstojníků nebude podmíněno jen formálními kritérii, ale že bude podporovaný mimořádně rychlý postup zejména těch, kteří se osvědčili v boji na frontě.

Součástí výstavby nového velitelského sboru československé armády bylo jeho školení, odborná a politická připravenost pro zastávané funkce u vojsk, ve štábech, vojenských školách a zařízeních. Proto Košický vládní program určoval, že vláda bude dbát o to, aby důstojníci si osvojili co nejvíc bojových zkušeností Sovětské armády a našich bojujících jednotek.

Nové československé ozbrojené síly byly budované jako armády obou našich bratrských národů, Čechů a Slováků, a proto Košický vládní program zdůrazňoval plné respektování jejich státoprávních posílení ve všech oblastech společenského života podle zásady rovný s rovným.

Podle Košického vládního programu se měly vytvořit v rámci jednotné československé branné moci a při zachování plné jednotnosti velení a armádní organizace slovenské národní vojenské jednotky. Toto rozhodnutí vycházelo z konkrétně historické situace vývoje Slovenska v letech 1939—1945. Vytváření slovenských vojenských útvarů v rámci jednotné československé branné moci bylo součástí koncepce KSČ na počáteční výstavbu nové armády od roku 1945. Slovenské národní vojenské jednotky jako vývojový stupeň ve výstavbě naší lidové armády byly později překonané jak z hlediska politického, tak i vojenských potřeb. Proto se upustilo od výstavby těchto jednotek v zájmu lidové demokratického zřízení a jednoty armády.

Vojenská politika KSČ v Košickém vládním programu vycházela z leninských principů a z konkrétních historických podmínek vývoje revoluce. KSČ měla jasno v konečných cílech své vojenské politiky. Měla však na zřeteli, že nemůže přistupovat v roce 1945 k přímé výstavbě socialistické armády. Při respektování vý-

vojových etap sehrála tato zásada významné místo, byla jedním z předních prostředků tvůrčího přístupu k teorii a praxi strany. Vojenská politika v období národní a demokratické revoluce vytvářela základnu pro pozdější politiku budování socialistické armády.

Realizace Košického vládního programu na úseku budování nové lidové armády narážela na odpor reakce, která se snažila o maximální kontinuitu staré předmnichovské armády. Dokladem toho je, že záměrně bránila tomu, aby se v armádě mohli uplatnit pokrokoví a demokratičtí důstojníci. Reakce sabotovala i očistu důstojnického sboru. Zásada nadstranickosti měla sloužit tomu, aby se nenarušovala její morálně politická jednotka. Činnost reakce při sabotování vojenské politiky Košického vládního programu směřovala hlavně k těmto otázkám:

- obnovit starou buržoazní vojenskou doktrínu,

- dosáhnout zrušení politickovychovné práce v armádě, hlavně prostřednictvím odstranění osvětového aparátu,

- zabránit výstavbě velitelského sboru demokratického a lidového charakteru,

- oslabovat spojenectví a budování naší armády podle vzoru sovětských ozbrojených sil.

Základní směr vývoje v ozbrojených silách však určovala dělnická třída v čele s Komunistickou stranou Československa, ve spojenectví s ostatními pokrokovými silami společnosti. I když nositelé pokroku v armádě, dělníci a rolníci, neměli v období let 1945—1948 rozhodující postavení a pozice ve velitelském sboru armády, nedošlo k takovým třídním a politickým přeměnám, aby se reakci podařilo realizovat plány na využití armády ve svůj prospěch v nastávajícím mocensko-politickém střetnutí buržoazie a dělnické třídy.

Po volbách v roce 1946, kdy se dostal do čela vlády Klement Gottwald, řešily se otázky vojenské politiky v Budovatelském programu třetí poválečné československé vlády. Hlavním cílem, který si vláda vytýčila, bylo upevňování lidového a demokratického charakteru armády. Důraz položila na mravně politickou výchovu, na upevňování armády jako společenské organizace našich národů, Čechů a Slováků, na upevňování vojenské kázně založené na národním a demokratickém uvědomění.

Poválečná léta probíhala v Československu jako proces prohlubování politických a společenských rozporů, v období, kdy světový imperialismus rozbil válečnou protihitlerovskou koalici západních států a SSSR a směřoval k aktivní přípravě dalšího světového válečného konfliktu.

Celkový vývoj budování naší armády od roku 1945 na základě Košického vládního programu však umožnil, že v době únorových událostí roku 1948 stála Československá lidová armáda na pozicích lidu. Pokrokové síly v armádě izolovaly tehdy kontrarevoluční síly a kolísající část velitelského sboru. Československé ozbrojené síly byly připravené vystoupit po boku pracujících na obranu lidově demokratického zřízení, za další rozvoj na cestě k socialismu.

Po Únoru 1948 se začala výstavba československých ozbrojených sil budovat na socialistických principech. Prohlubovalo a rozvíjelo se v nových podmínkách to, co vzniklo v období let 1945—1948 na základě zásad Košického vládního programu. V plné míře se uplatnila v praxi i zákonitost budování obrany nového společenského zřízení. Naše armáda, jako důležitý činitel obrany státu, se začala budovat podle vzoru Sovětské armády, na zásadě základního principu výstavby ozbrojených sil, vedoucí úlohy KSČ. Zejména v první polovině padesátých let, která byla charakterizována růstem nebezpečí vypuknutí světové války, byl nám významně nápomocný Sovětský svaz a jeho armáda.

KSČ, která se opírala o široké lidové masy, začala budovat armádu nového, socialistického typu. Vojevní odborníci, kteří přišli ze Sovětského svazu na žádost vlády Československa, pomáhali zdokonalovat strukturu vojenských orgánů, formovat útvary a svazky různých druhů ozbrojených sil, řešit složité otázky bojové a mobilizační připravenosti, bojové a politické připravenosti z hlediska naší specifiky. Velkou pomoc nám poskytli při přípravě důstojnických kádru, ve vybavení výzbrojí a bojovou technikou.

Důležitou úlohu při upevňování bojového společenství mezi armádami evropských socialistických států měly dvoustranné smlouvy o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci, uzavřené v poválečném období. Dávaly širší možnosti pro spolupráci v politické, ekonomické a vojenské oblasti na základě rovnoprávnosti. Napomáhaly úspěšnému plnění složitých úkolů upevnění obranyschopnosti našeho státu.

Začátkem nové etapy bojové spolupráce mezi armádami evropských států socialismu bylo uzavření vojenskopolitického svazku armád Varšavské smlouvy 14. května 1955. Tato akce byla čtvrtým opatřením na vytvoření vojenského bloku NATO, který uzavřely největší kapitalistické státy Evropy a Ameriky. Varšavská smlouva se tak stala účinným nástrojem internacionální obrany socialismu a míru v Evropě.

Členské státy Varšavské smlouvy stále více ovlivňují řešení mezinárodních problémů v zájmu nejen své bezpečnosti, ale celého světového míru a pokroku.

Ve vývoji posledních let došlo k dalšímu upevnění politických, ekonomických, ideologických a vojenskostrategických základů spolupráce států a armád Varšavské smlouvy.

K významným změnám v tomto směru dochází v naší armádě v důsledku vědeckotechnického pokroku, který předurčil rozvoj všech druhů ozbrojených sil, zvýšil jejich bojovou sílu a přinesl mnoho nového do způsobů vedení ozbrojeného zápasu i do řízení a velení vojskům.

V důsledku toho došlo ke

- kvalitativním změnám v soudobé bojové technice,
- rozvíjení mechanizace a automatizace činností v oblasti velení, při přípravě a získávání údajů pro vedení bojové činnosti,
- změnám v názorech na vedení soudobé bojové činnosti,
- novému pojetí a otázkám rozvoje tvrdě ho myšlení velitelů a štábů.

Díky kolektivnímu úsilí spojeneckých států Varšavské smlouvy jsou naše ozbrojené síly na vysokém stupni bojové pohotovosti. Mají ve výzbroji vše potřebné k odražení agresora.

Pozemní vojska mají dokonalou organizaci, mají ve výzbroji raketové zbraně různého určení, dokonalou tankovou a obrněnou techniku, hlavně a reaktivní dělostřelectvo a další soudobé druhy zbraní.

Vojska protivzdušné obrany jsou v neustálé bojové pohotovosti ke spolehlivé obraně vzdušné hranice. Mají ve výzbroji dokonalé prostředky k varování o vzdušném napadení, silnou protiletadlovou raketovou techniku, leteckou a radiolokační techniku, schopnou zjišťovat cíle v různých výškách a vzdálenostech, spolehlivě je ničit v jakýchkoli podmínkách vzdušné situace.

Leteckvo má ve výzbroji dokonalou techniku — letouny s nadzvukovými rychlostmi letu, leteckými raketovými zbraněmi, soudobou navigační a radioelektronickou výbavou. Ta umožňuje plnit bojové úkoly v normálních a složitých meteorologických podmínkách ve dne i v noci. Kromě toho dopravní, výsadkové a bojové vrtulníky mohou vysazovat vojska, vést průzkum, dopravovat náklady, ničit obrněné cíle a palebné prostředky nepřítelů a plnit další složité úkoly soudobého boje.

Zkušenosti z různorodého použití soudobé bojové techniky a výzbroje v boji a operaci získává naše armáda v průběhu

společných operačně taktických cvičení různého významu.

Při plnění celé řady úkolů k upevnění bojového bratrství mají velký význam představitelé hlavního velení Spojených ozbrojených sil v naší armádě. Na základě neustálého a nepřetržitého styku poskytují praktickou pomoc při řešení složitých problémů řízení vojsk, při výchově a výcviku a v dalších problémech. Různé formy a metody spolupráce v oblasti vojenskosti jsou velmi důležitým faktorem upevňování a všestranného rozvoje bojové spolupráce.

Tento systém spolupráce zahrnuje prakticky všechny stránky života a činnosti naší armády. Zakládá se na leninském učení o nutnosti střežit vymoženosti revoluce, naší lidovou moc. Má nejen národní, ale i internacionální význam, je všestran-

ný, trvalý a prakticky se uskutečňuje na všech stupních armády.

Různé formy spolupráce zahrnují také všechny otázky, jako jsou např. koordinace plánů výstavby ozbrojených sil, vojensko-technická spolupráce, společná příprava vojsk, další rozvoj vojenské vědy, vzájemná pomoc při přípravě kádrů, výchova vojsk, organizace stranickopolitické práce a další sféry společné činnosti.

Spolupráce, která zahrnuje otázky zkonkretizování přípravy štábů a vojsk, souvisí s dalším rozvojem vojenské vědy, rozpracováním jednotných názorů na charakter a způsoby vedení boje a operace. Úspěšné plnění různorodých vědeckých úkolů vyžaduje všestrannou spolupráci mezi tvůrčími kolektivy, širokou výměnu názorů a společné rozpracování problematiky. To napomáhá rozvíjení tvůrčího myšlení a vyvození jednotných názorů na rozvoj socialistické vojenské vědy.

Ve vývoji posledních let došlo k dalšímu upevnění politických, ekonomických, ideologických a vojenskostrategických základů spolupráce států a armád Varšavské smlouvy. Závěry XXV. sjezdu KSSS a XV. sjezdu KSČ mají velký význam pro další posilování obrany socialistického Československa. Jejich plnění bude znamenat i další upevňování socialistického systému obrany a bezpečnosti jako základní podmínky mírového života našeho lidu.

Naše zkušenosti z budování obrany naší vlasti od roku 1945, kdy základem byl Košický vládní program, až po dnešek, nás plně přesvědčují o správnosti nastoupené cesty. Upevňování obrany a bezpečnosti socialistického Československa, v pevné jednotě se státy Varšavské smlouvy v čele se Sovětským svazem, je trvalým úkolem na cestě budování vyspělé socialistické společnosti tak, jak ji vytyčila Komunistická strana Československa na svém XV. sjezdu.

Sovětské vojenské umění v závěru války v Evropě

35 let uplynulo od doby, kdy Sovětská armáda splnila významné vojenskopolitické cíle závěrečného období války na evropském kontinentu.

Výsledky válečné činnosti v roce 1945 svědčí o stále rostoucí úrovni teorie a praxe sovětského vojenského umění. Všechny strategické operace sovětských ozbrojených sil byly charakterizovány rozhodností cílů a vysokou efektivností. Na berlínském, východopruském, vídeňském a pražském směru rozdrtila sovětská vojska velmi silná uskupení nepřítelů a obsadila území s nejdůležitějšími ekonomickými a politickými centry (východní Prusko, slezský průmyslový prostor, naleziště ropy v Maďarsku a Rakousku). To mělo za následek podstatné oslabení ekonomického a válečného potenciálu fašistického Německa. V závěrečném období války v Evropě vedla sovětská vojska hlavní úder na berlínském směru. Byl nejkratší k vyjití sovětských vojsk k Berlínu, jehož ovládnutí mělo nejdůležitější vojenskopolitický význam. Na tomto směru vedla největší strategické útočné operace. Sovětská vojska v jejích průběhu, v rámci plnění svého internacionálního poslání, v krátké době osvobodila spoje-

necké Polsko, pronikla na nepřátelské území a rychle zničila velké uskupení nepřítelů u Berlína. Tak dosáhla cílů, které stanovil Hlavní stan vrchního velení: dokončit porážku ozbrojených sil fašistického Německa a přinutit je k bezpodmínečné kapitulaci, zcela osvobodit z otroctví národy střední a jihovýchodní Evropy.

Vítězství nad zkušeným, silným a zákeřným nepřítelem dosáhla sovětská vojska v důsledku současného vedení strategických operací na frontě od Baltského moře po Drávu. Vedla útok nepřetržitě až do úplného zničení nepřítelů. Zničila celkem 98 nepřátelských divizí, 56 divizí zajala, 93 divizí se vzdalo v souvislosti s podepsáním bezpodmínečné kapitulace.

Od 12. ledna do 8. května sovětská vojska prošla v bojích na západ více než 800 km — od Visly po Labe. Obsadila východní Prusko, východní a západní Pomořany, polovinu středního Německa a Berlín. Osvobodila Polsko, Československo, Maďarsko a část Rakouska. Německý národ byl zbaven fašistického jha. Jugoslávská armáda zcela vyhnala okupanty za hranice své země. Úspěchy sovětských zbraní byly rozhodujícím faktorem při získání svobody albánského lidu.

Zvláštností strategického útoku Sovětské armády v roce 1945 bylo současné zahajování mohutných útočných operací a nepřetržitost jejich vedení v průběhu celého tažení. To bylo možné v důsledku podstatného zkrácení délky sovětsko-německé fronty a další změny poměru sil ve prospěch sovětských vojsk. Takový

způsob vedení strategického útoku byl výjimečně účinný, protože neumožnil nepříteli manévrovat zálohami.

Za viselsko-oderskou operací a v průběhu východopruské operace vedla sovětská vojska bez přestávky nebo jen po krátké přestávce východopomořanskou, dolno a hornoslezskou, potom berlínskou

a pražskou operaci. Vedení hlubokých postupných strategických operací v rámci jednoho tažení je názorným svědectvím o mohutné síle sovětských ozbrojených sil, o zralosti a mistrovství sovětského Hlavního velení. To zabezpečilo včasné rozpracování plánů dalších operací a určení úkolů frontům, vytváření úderných uskupení v krátké době na nových směrech a jejich zásobování materiálem. Tento nejrozhodnější a nejučinnější způsob bojové činnosti měl za následek hluboké rozetnutí strategické fronty nepřítele na několika směrech a ve svém důsledku vedl k urychlení jeho zničení.

Důležitou úlohu při plnění úkolů vojsky (tak jako i dříve) měla **správná volba směru hlavního úderu, dále racionální rozdělení sil a prostředků na jednotlivé strategické směry**. Např. ve východopruské operaci umožnila dovedná volba směru hlavního úderu sovětským vojskům v krátké době odříznut celé uskupení nepřítele od centrálních prostorů fašistického Německa, rozdělit je a v dalším zničit po částech. Ve viselsko-oderské a berlínské operaci byl směr hlavního úderu totožný s plánovaným směrem hlavního úderu tažení. Sovětská vojska jej vedla ve středním úseku fronty, proti mohutnému strategickému uskupení nepřítele, po jehož zničení vznikla perspektiva obsadit hlavní město Německa Berlín. Vytvoření převahy sil a prostředků v krátké době na tomto směru zabezpečilo dosažení plánovaných vojenskopolitických cílů. Současně velení úderu na vídeňském směru mělo za následek zničení mohutných sil na jižním křídle sovětsko-německé fronty a na pražském směru k obklíčení velkého uskupení nepřítele v Československu a k jeho dalšímu zajištění.

Cílevědomému a rozhodnému charakteru sovětské strategie plně odpovídaly **formy vedení operací**, např. rozdělování strategické fronty nepřítele s následným obklíčením a zničením izolovaných uskupení, včetně záloh přesunutých z jiných úseků. Např. ve východopruské, viselsko-oderské, berlínské a v dalších operacích zničila sovětská vojska nejen hlavní síly nepřítele, ale i značnou část jeho záloh.

V roce 1945 došlo k dalšímu **zkrácení délky trvání strategických operací**. Tak např., jestliže v roce 1944 se pohybovala délka trvání většiny strategických operací od 45 (lvovsko-sandoměřská) do 85 dní (zničení nepřítele na pravobřežní Ukrajině), pak v roce 1945 délka trvání velkých operací, kromě východopruské, nepřevyšovala 23–30 dní a pražské jen 6 dní.

Délka trvání východopruské operace (103 dny) závisela na několika důvodech.

V první řadě hlavním silám skupiny armád „střed“ se podařilo odejít do prostoru Königsbergu a jeho opevněných postavení.

Za druhé byl nepřítel blokován jen z pevniny, ale po moři byl zásobován municí, PHM a dalším materiálem. To bezpochyby zvyšovalo jeho možnosti k odporu.

Konečně sovětská vojska, která měla v minulých bojích velké ztráty, byla nucena postupně ničit uskupení nepřítelů, který se bránil v opevněných prostorech.

Hloubka strategických operací se pohybovala od 120 do 500 km. Zvláštností bylo to, že hloubka operací většinou závisela nejen na bojových možnostech vojsk v útoku, ale také na vzdálenosti prostoru, který měla obsadit. Tak např. hloubka vídeňské a pražské operace závisela na vzdálenosti hlavního města Rakouska a Československa od čáry dotyku vojsk sovětsko-německé fronty, východopruská a východopomořanská operace na vzdálenosti pobřeží Baltského moře. V berlínské operaci byl omezen útok sovětských vojsk čarou řeky Labe, kde mělo dojít ke střetnutí se spojení.

Rozhodnost tempa útoku strategických operací v roce 1945 byla vyšší než operací v roce 1944 v celku. Střední tempo útoku v závěrečném období války dosahovalo 25 km (střední tempo tankových armád za 24 hodin od 20 do 40 km, a ve viselsko-oderské operaci dosahovalo maximálně 50–70 km). Zvláštností používání tankových armád bylo to, že po jejich zasazení do sražení působily zpravidla ve značném odtržení od vševojskových svazů [většinou ve vzdálenosti 50–80 km].

Hromadné používání tankových svazů a svazků mělo významnou úlohu při dosahování operačních a strategických cílů. V celé řadě frontových operací bylo použito po několika tankových armádách, samostatných tankových a mechanizovaných sborech. Např. ve viselsko-oderské a berlínské operaci měl 1. běloruský a 1. ukrajinský front po dvou tankových armádách a po 2–4 samostatných tankových a mechanizovaných sborech. Zvláště tato vojska za podpory letectva byla rozhodující silou při dosahování vysokého tempa útoku. Vzhledem k jejich úderné síle a pohyblivosti probíjela se rozhodným způsobem do operační hloubky obrany nepřítele, vycházela do boků a týlu jeho uskupení. Směla a dovedná činnost tankových svazů a svazků ztěžovala nepříteli manévry zálohami a vytvářela výhodné podmínky pro jejich zničení po částech.

Takové operace roku 1945 jako východopruská, berlínská a pražská jsou příkladem bojové činnosti vedené k obklíčení mohutných uskupení nepřítele.

Způsoby obklíčení v roce 1945 byly různé. Ve východopruské operaci došlo k odříznutí celého uskupení nepřítele způsobem obchvatného úderu z prostoru dolního toku řeky Narev ve směru na Elbing. V průběhu útoku dvou frontů byly zatlačeny značné síly nepřítele k moři a jejich rozdělení a zničení fakticky uskutečnila armáda jednoho frontu.

Novinkou při ničení německých fašistických vojsk ve východopruské operaci bylo to, že odříznuté a na tři části rozdělené uskupení ničila sovětská vojska postupně. Uvolněné sovětské síly byly potom přeskupeny na druhý směr do prostoru Königsbergu. Dlouhotrvající ničení obklíčeného nepřítele v Poznani, Breslau, Budapešti a v dalších městech můžeme vysvětlit tím, že k dokončení zničení vojsk sovětské vedení vyčlenilo malé síly, že vojska měla potíže při vedení bojové činnosti. Ze stejných důvodů a kromě toho i proto, že nepřítel dostával posily po moři, kladly dlouhotrvající odpor obklíčené divize na baltském pobřeží. Obklíčení strategických uskupení nepřítele v berlínské a pražské operaci, rozdělení a následné jejich zničení vedly v operační hloubce 2—3 fronty současně. Přitom zpravidla s obklíčením nepřítele bylo plánováno také jeho rozdělení. To umožňovalo jeho zničení v krátké době.

Terénní podmínky, které umožňovaly vést hluboké údery ve viselsko-oderské operaci a snaha dosáhnout vysokého tempa útoku, byly pro Sovětské velení základem k **vedení mohutných roztrávacích úderů** ve směru na Poznaň, Breslau a Krakov s cílem rozdělit strategickou frontu nepřítele. Ve východopomořanské operaci bylo dosaženo rozdělení obrany nepřítele hlubokými údery dvou frontů s vyjitím k moři.

Tyto formy jsou charakteristické pro většinu strategických operací v roce 1945. Sovětská vojska je zahajovala zpravidla průlomem obrany nepřítele mohutnými údernými uskupeními současně na několika směrech. Následné hluboké vklínění sovětských vojsk vedlo k dělení a rozdělení fronty nepřítele na celou řadu samostatných úseků. To vytvářelo podmínky k rozvíjení útoku úderných uskupení na sbíhavých směrech s cílem obklíčit jak strategická [ve východopruské, berlínské, pražské operaci], tak také operační [ve viselsko-oderské, východopomořanské a dalších operacích] uskupení fašistických vojsk.

Při přípravě operací a dosažení konečného vítězství měly velký význam **strategické zálohy a dovedné jejich soustředování v rozhodujícím čase na nejdůležitějších směrech.** Za řízení Hlavního stanu vrchního velení byly včas vytvářeny silné zálohy osob, výzbroje, munice, dopravních prostředků a spojovacích prostředků.

Zvláštností operací v roce 1945 bylo **současné rozvíjení úderných uskupení vojsk na všech strategických směrech.** Proto většina armád, které byly v záloze Hlavního stanu, byla předána frontům již v období přípravy k útoku. Nově vytvořené strategické zálohy byly používány hlavně k rozvíjení útoku na hlavním — berlínském směru. To zabezpečovalo udržovat značnou převahu sil a prostředků nad nepřítelem a dosáhnout významných výsledků, které v dalším rozhodujícím způsobem ovlivnily průběh ozbrojeného zápasu na jiných strategických směrech, a to nejen na sovětsko-německé, ale na západní frontě.

Zesílení frontů zálohami a vytvoření úderných uskupení na nových směrech bylo spojené s potřebou uskutečnit velké přesuny vojsk. Zvláště značných rozměrů dosáhly při přípravě lednového útoku, kdy mnohé svazky byly přesunovány na sta, dokonce i na tisíce kilometrů.

Hlavní stan vrchního velení při **uskutečňování rozsáhlých přeskupení** vytvářel převahu sil a prostředků nad nepřítelem na směrech hlavních úderů. Mezi charakteristické rysy organizace a uskutečnění přeskupení patřily: přemísťování vojsk a techniky v omezených lhůtách a na velké vzdálenosti, pružnost manévru záloh a dovedné soustředování sil v rozhodujícím čase a na nejdůležitějším směru. Tomu napomáhala nadvláda sovětského letectva ve vzduchu.

V roce 1945 dosáhlo sovětské velení efektivní **strategické součinnosti** uskupení ozbrojených sil na různých úsecích fronty. Organizoval ji Hlavní stan již při přípravě dokončovaného tažení v Evropě a nepřetržitě ji udržoval v jejím průběhu. Přesně bylo sladěno úsilí vojsk na všech směrech, stanoven čas zahájení útoku, směry hlavních a pomocných úderů a lhůty vyjít do určených prostorů. Při organizaci součinnosti věnoval Hlavní štáb zvláštní pozornost sladění činnosti frontů ve prospěch zabezpečení úspěchu vojsk na hlavním směru.

Za vedení útoku v lednu a únoru se uskutečňovala součinnost formou vedení současných úderů na frontě mezi Baltickým mořem a Dunajem. Např. nepřítel v Polsku byl zničen současně s aktivní činností sovětských vojsk ve východním

Prusku a v Karpatech. Při dosažení plánovaných cílů na středním úseku měla důležitý význam i úspěšná bojová činnost v prostoru Budapešť a jezera Balaton.

Strategická součinnost mezi druhy ozbrojených sil byla zpravidla organizována ve prospěch pozemních vojsk. Součinnost dálkového letectva s pozemními vojsky se uskutečňovala formou jeho působení na letiště, komunikační uzly, velké týlové objekty nepřítele, častěji však k zesílení úderů leteckých armád frontů. K podpoře činnosti frontu se velmi často vyčleňovalo několik leteckých armád. Součinnost s vojsky PVO státu byla organizována způsobem obrany objektů frontového týlu. Tento způsob umožňoval využívat frontové prostředky PVO k bezprostřední obraně vojsk.

V závěrečném období války v Evropě byly dále rozvinuty zkušenosti z **koaliční strategie**. V podstatě se nezměnila. Tak jako dříve, nejdůležitější otázky řešili nejvyšší představitelé států osobní korespon-

dencí a v nejdůležitějších obdobích válečných událostí organizační konferencí vedoucích činitelů velmocí za účasti představitelů generálního štábu sovětských ozbrojených sil a výborů náčelníků štábů spojenců. Uskutečňovala se i dvoustranná a mnohostranná setkání náčelníků štábů nebo jejich zplnomocněných představitelů. Neustále pracovaly vojenské a hospodářské mise těchto států.

Jiný charakter měla součinnost Sovětské armády se spojeneckými vojsky, která bojovala na sovětsko-německé frontě (útvary a svazky Bulharska, Československa, Polska a Rumunska). Součinnost se vyznačovala hlubokým vzájemným chápáním, vojenskou operativností a bojovou efektivností. Sledování úsilí se uskutečňovalo s využíváním stálého představitelů, osobních setkání vedoucích funkcionářů a korespondencí mezi nimi, přímých kontaktů velitelů (náčelníků) součinností vojsk. To zabezpečovalo jednotu chápání operačních úkolů a cílevědomé vedení v průběhu společné činnosti.

Značné zvýšení počtů vojsk frontů a armád, větší množství soudobých druhů pěchotních zbraní, dělostřelectva, tanků, letounů, bohaté bojové zkušenosti velitelského sboru — to vše podstatně ovlivňovalo **rozvoj a zdokonalování operačního umění a taktiky Sovětské armády**.

Pro frontové a armádní útočné operace bylo charakteristické: zkrácení délky jejich trvání, rozhodnost cílů, použití různých forem operačního manévru a zvýšení výslednosti. Fronty soustřeďovaly své úsilí na jednom operačním směru a **průlomem** vedly na 1—3 úsecích. Na úseky průlomu, které činily 10—15 % celkového útočného pásma frontů, se vyčleňovalo 50—70 % střeleckých svazků, 70—80 % dělostřelectva, 80—100 % tanků a SHD a zpravidla všechno letectvo. To zabezpečovalo vytvoření vysokých hustot sil a prostředků, značnou převahu nad nepřítelem a umožňovalo prolamovat taktickou hloubku obrany za 1—2 dny. Charakteristickým rysem operačního umění v roce 1945 bylo vytvoření silných úderů uskupení frontů a armád v krátké době. To můžeme vysvětlit rostoucími manévrovacími možnostmi všech druhů vojsk a rychlým přeskupováním operačních a strategických záloh.

Po průlomu taktické hloubky obrany nepřítele sovětská vojska **rozvíjela úspěch v operační hloubce**. K tomu široce využí-

vala všech druhů pozemních vojsk a letectva, zvláště tankové svazy a svazky. Tato vojska a také druhé sledy a zálohy měly rozhodující úlohu při vedení útoku bez zastávky, při pronásledování, průlomu obranných postavení nepřítele z chodu, při ničení jeho odcházejících svazků a přisunovaných záloh.

Zvláštností mnoha operací v roce 1945 bylo **pronásledování** vedené ve vysokých tempech a do velké hloubky. V důsledku toho byl nepřítel zbaven možnosti využívat předem připravené prostory (čáry). Jeho zálohy ničila po částech sovětská rychlá vojska a letectvo již do doby jejich příchodu k čáře dotyku. Nejúčinnější bylo pronásledování nepřítele ve viselsko-oderské operaci. Začínalo druhý až třetí den útoku a trvalo nepřetržitě až do doby vyjití vojsk k Odě. Hlavní úlohu přitom měly rychlé skupiny frontů a armád, letectvo a silné předsunuté odřady svazů a svazků v útoku.

V průběhu útočných operací **sovětská vojska úspěšně překonávala mnohé vodní překážky, a to nejčastěji z chodu**. Přechod zpravidla začínala rychlá vojska a předsunuté odřady střeleckých svazků. Jejich úspěch zabezpečovaly hlavní síly vševojskových armád s posilovými prostředky, které se rychle přepravily na obsazená předmostí. Sovětská vojska zdokonalovala dále zkušenosti z **překonávání**

vední překážky s plánovanou přípravou. Zvláště velký význam při překonávání vodních překážek mělo dělostřelectvo, ženijní vojsko a speciálně připravené první sledy střeleckých vojsk. Úspěch do značné míry závisel na:

- umlčení palebných prostředků nepřátelské obrany na protilehlém břehu;

- včasné přípravě přepravních prostředků a vybudování přepravišť;

- rychlém soustředění sil a prostředků na předmostích, obsazených prvními sledy;

- dovedném využívání možností válečného říčního loďstva vševojskovými veliteli;

- účinné podpoře vojsk, která bojují o rozšíření předmostí, jejich přikrytí ve vzduchu a na účinnosti palby dělostřelectva.

Sovětská vojska, která široce využívala získaných zkušeností, značně obohatila teorii a praxi **organizace a vedení bojové činnosti o velká města.** Většinou je obsazovala rychlými vojsky v důsledku jejich smělého obehnutí, překvapivým vyjitím velkých sil k městu a rozhodnou ztečí z několika směrů. Taková činnost umožňovala v rychlých bojích zničit posádky nepřite-

le a přitom se vyhnout velkému zničení měst. Při útoku na města plnily rozhodující úkoly střelecké jednotky, zesílené tanky, dělostřelectvem a ženisty, za podpory dělostřelectva a letectva.

Obranné operace frontů a armád v roce 1945 nebyly častým jevem. Většinou přecházela sovětská vojska do obrany v závěrečném období operace, hlavně k upevnění obsazených prostorů, k přípravě další útočné operace a k odražení protiúderů nepřítele. Mezi zvláštnosti v činnosti sovětských vojsk patřily:

- pevnost;

- vysoké umění při organizování protitankové obrany;

- zvýšená aktivnost a odolnost obrany na základě rychlého budování nových obranných postavení a pásem v hloubce jejich včasného obsazení vojsky a rychlého seskupení útvarů a svazků na ohrožené úseky, zvláště protitankových prostředků.

Nadvláda sovětského letectva a jeho mohutné údery na uskupení nepřítele v útoku do značné míry zvyšovaly pevnost obrany a vytvářely výhodné podmínky k uskutečňování manévru.

Taktika Sovětské armády se rozvíjela v důsledku vlivu neustálé rostoucího vybavení útvarů a svazků nejnovější bojovou technikou, dalšího růstu mistrovství vojáků a důstojníků a upevnění jejich morálně bojových kvalit. To umožnilo útočit ve vysokých tempech, ve značném rozsahu, manévrovat na bojišti a dosahovat rozhodného zničení nepřátelských uskupení. Rostoucí bojové možnosti sovětských vojsk měly vliv na **zvětšení hloubky úkolů střeleckých divízi a sborů při průlomu** připravené obrany nepřítele do 20 až 25 km. Současně šířka pásem útoku na směrech hlavního úderu se o něco zmenšila a nebyla větší než 1,5–3 km pro divízi a 3–5 km pro sbor. **Zvětšení hustoty sil a prostředků** na 6–8 střeleckých praporů, 230–300 děl a minometů, 25–40 tanků a SHD přímé podpory pěchoty, 2–3 ženijní prapory na 1 km úseku průlomu, vytvořilo vhodné podmínky pro zkrácení délky trvání dělostřelecké přípravy, zvětšení hloubky současného umlčování obrany nepřítele a průlom jeho taktické hloubky obrany za 1–2 dny.

Průlom obrany byl nejsložitějším a nejtěžším obdobím operace, protože vojska v útoku musela překonávat vybudovaná

postavení taktické hloubky obrany, umlčovat systém palebných prostředků a ničit bojové sestavy vojsk nepřítele. Úspěch průlomu zpravidla předurčoval vývoj celé operace. Obrana byla prolamována sladěným úsilím útvarů a svazků všech druhů vojsk. Vytvoření vysokých hustot sil a prostředků na úsecích průlomu umožnilo rozhodným způsobem ničit nepřítele do celé hloubky jeho bojové sestavy. Dokonalá příprava útoku v útvarcích a svazcích bezprostředně v terénu umožňovala konkrétněji určovat vojskům bojové úkoly a organizovat přesnou součinnost pěchoty, tanků, dělostřelectva, ženijních vojsk a letectva do celé plánované hloubky.

Dále byly zdokonaleny **způsoby průlomu opevněných prostorů.** Průlom byl veden metodou postupného ničení připravených pevnůstek se současným ničením polních vojsk přikrytí nepřítele. K blokování a ničení připravených pevnůstek (palebných objektů) byly vytvářeny úderné skupiny a odřady ve složení střeleckých, dělostřeleckých, tankových, ženijních a ohňometných jednotek. K průlomu zvláště silných opevnění nepřítele, jako např. v prostoru Königsbergu, bylo orga-

nizováno předběžné období bojení. V průběhu tohoto období soustřeďovalo letectvo a dělostřelectvo úderu na připravené palebné objekty.

Rozhodující úlohu při **nepřetržitém pronásledování** nepřítele do velké hloubky měly mechanizované a tankové svazky, dále speciálně vytvářené zesílené před-sunuté oddáky střeleckých divízií sboru a armád. Při postupu do velké hloubky rozdělávaly odcházející útvary nepřítele na malé skupiny, obklíčovaly a ničily je, předcházely zálohy nepřítele při zaujímání připravených obranných postavení v týlu. K dosažení vysokého tempa útoku napomáhala rozhodná a iniciativní činnost sovětských útvarů a svazků v průběhu pronásledování, těsná součinnost mechanizovaných a tankových vojsk se střeleckými vojsky a letectvem.

Obranná činnost sovětských vojsk byla charakterizována vysokým stupněm organizovanosti, mohutností palby, rozhodným manévrem útvarů a svazků z prostoru, kde nepřítel nevyvíjel aktivní činnost, na ohrožené směry a smělymi protiztečením. Vojska přitom využívala výhodných terénních podmínek, budovala hluboký systém zákopů, spojovacích zákopů, zá-tarasů. To zvyšovalo odolnost a pevnost obránců, ulehčovalo manévru sil a prostředků, chránilo vojska a bojovou techniku před dělostřeleckou palbou a úderu letectva nepřítele. Při odražení jeho útoku mělo rozhodující úlohu dělostřelectvo. Hromadné úderu německých tankových svazků úspěšně odrážely síly a prostředky hluboce členěné protitankové obrany sovětských vojsk. Velký význam měly protitankové opěrné body a dělostřelecké protitankové zálohy. Jejich rozsáhlé použití, zejména např. v balatonské operaci, podstatně napomohlo zmaření protiútku nepřítele.

Taktika útočné a obranné činnosti Sovětské armády v roce 1945 v celku se **vyznačovala**

- zdokonalováním způsobů organizace průlomu obrany nepřítele,
- pronásledováním jeho odcházejících útvarů,
- dobýváním měst,
- udržováním nepřetržité součinnosti mezi pěchotou, tanky, dělostřelectvem a letectvem do celé hloubky boje,
- vybudováním silné a nepřekonatelné obrany v krátké době,

— rozvojem umění vedení manévru jak v útoku, tak i v obraně,

— pružným velením útvarů a svazků na bojišti.

Hlavním úkolem sovětského **letectva** byl i nadále boj za udržení nadvlády ve vzduchu a společná činnost s pozemními vojsky. Základem zdokonalování způsobů bojového použití letectva bylo

— rozhodné soustřeďování jeho sil na směru hlavních úderů v tažení a operacích,

— zvyšování efektivnosti jeho činnosti při průlomu nepřátelské obrany proti objektům hlubokého operačního týlu nepřítele a boje s jeho zálohami,

— udržováním těsné součinnosti s rychlými vojsky a jejich doprovod v operační hloubce.

To vyžadovalo soustřeďování značných sil letectva na omezených úsecích průlomu obrany nepřítele. Převaha sovětského letectva umožnila ve větším rozsahu přejít k vedení hromadných úderů silami bombardovacího letectva v sestavě divíze až sbor. Došlo ke zdokonalování leteckého doprovodu rychlých vojsk. Přitom metoda operačního podřízení svazků bitevního a stíhacího letectva velitelům tankových armád, tankových a mechanizovaných sborů usnadňovala udržovat těsnou součinnost.

V operacích Sovětské armády měla velký význam **vojska PVO státu**. Současně s obranou nejdůležitějších ekonomických prostorů a administrativních center, byla značná část sil a prostředků použita k obraně železničních a vodních komunikací a dalších objektů týlu frontu. Svazky protiletadlového dělostřelectva a stíhacího letectva PVO státu se zúčastnily vzdušné blokády obklíčených vojsk nepřítele v Budapešti, Poznani, Breslau a v dalších městech. Jen berlínské operace se zúčastnily tři sbory PVO státu s celkovým počtem 1740 protiletadlových děl, 1300 protiletadlových kulometů, 323 protiletadlových světlometů a 235 letounů stíhacího letectva. Základem zdokonalování způsobů bojového použití sil a prostředků vojsk PVO státu byly:

— princip vysokého soustřeďování těchto sil a prostředků ke spolehlivé obraně hlavních objektů týlu,

— těsná součinnost s PVO frontů,

— rozhodný manévru protiletadlového dělostřelectva a stíhacího letectva s cílem vytvořit vysoké hustoty na nejdůležitějších směrech.

Pro práci **orgánů týlu** v roce 1945 bylo charakteristické

— smělé přiblížení všech jeho útvarů a zařízení, dále i materiálních prostředků k vojskům,

— včasné jejich přemísťování za útočícími fronty,

— pružné manévrování záložními silami a prostředky týlu v průběhu operací,

— široké využívání západoevropských železnic pro dovoz materiálních prostředků vojskům a pro operační převozy při přeskupování frontových a strategických záloh.

Sovětské vojenské umění, které si osvojilo a zobecnilo ohromné zkušenosti z předcházejících let, dosáhlo v roce 1945 ještě vyšší úrovně rozvoje a jasně dokázalo převahu nad vojenským uměním německé fašistické armády. Úspěšně vyřešilo takové důležité problémy, jako přípravu a vedení strategického útoku na celé frontě a do velké hloubky, plánování a uskutečnění řady postupných strategických operací do hloubky, organizaci součinnosti druhů ozbrojených sil a druhů vojsk, přeskupování frontů a armád na velké vzdálenosti.

Organizace, metodika a zabezpečení vojenskovecké konference

Zkušenosti získané v naší armádě, podobně jako zkušenosti z bratrských armád, zejména ze Sovětské armády, potvrzují, že k úspěšnému rozvoji vědecké práce v armádě značně přispívají zejména vojenskovecké konference, semináře, nebo i jiné formy kolektivního projednávání aktuálních problémů vojenství.

Velení ČSLA uložilo organizovat ve výcvikovém roce 1979—1980 celou řadu vojenskoveckých konferencí na úrovni celoarmádní, u vojenských okruhů, u armád i vybraných svazků a na vojenských akademiích s cílem využít výsledků jejich jednání k dalšímu zkvalitňování operační a bojové připravenosti velitelů a štábů.

Ke zdárnému splnění těchto úkolů bude nutné zvládnout v první řadě celý metodický postup přípravy a uskutečnění vědeckých konferencí. K tomu má napomoci i tento článek.

Vojenskovecké konference a semináře jsou jednou z účinných forem vojenskovecké práce v ČSLA. Je to forma kolektivního, tvůrčího, cílevědomě usměrňovaného, přitom neformálního projednávání stanovených vojenskoveckých i vojenskopraktických problémů, které vyúsťují ke společným závěrům. Vojenskovecké konference umožňují kriticky a z různých hledisek posoudit teoretické i praktické problémy vojenství i cesty jejich řešení, sjednotit názory a vypracovat příslušná doporučení k jejich zavedení do praxe

štábů a vojsk, do výuky nebo k využití v další vědeckovýzkumné činnosti.

Vojenskovecké konference se mohou vzájemně lišit svým rozsahem nebo organizační úrovní, tematickým zaměřením i délkou svého trvání.

Podle rozsahu řešených úkolů a cílů mohou být vojenskovecké konference na úrovni svazku, vojenské školy (akademie) nebo výzkumného zařízení, armády, vojenského okruhu nebo na celoarmádní úrovni (obecně nebo podle druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb).

Z hlediska tematiky se vojenskovecké konference mohou orientovat zejména na projednávání:

- otázek spojených se zvyšováním bojové a mobilizační pohotovosti vojsk;
- aktuálních problémů operačního umění, taktiky a metodiky výcviku vojsk;
- nových způsobů použití druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb v soudobém boji a operaci;
- otázek spojených s perspektivou dalšího rozvoje prostředků ozbrojeného zápasu, problémů rozvoje organizační struktury vojsk;
- rozvoje velení vojskům (systémů velení, mechanizace a automatizace velení vojskům);
- problematiky připravovaných operačně taktických cvičení (včetně výzkumných a zkušebních) s cílem hlouběji rozbrat nové otázky, které se mají na cvičení

prozkoumat nebo ověřit a zabezpečit tak kvalitnější přípravu těchto cvičení;

— otázek, které vznikly na minulých cvičeních s cílem všestranně je posoudit, zhodnotit a vypracovat pro vojska nejvhodnější praktická doporučení ke způsobům vedení bojové činnosti;

— jiných aktuálních problémů, zejména problémů spojených s rozvojem vědeckopedagogické a vojenskovědecké práce v armádě.

Vzhledem k rozsahu a významu projednávání tematiky se stanoví i délka trvání konference. Nejčastěji bývají konference jedno, popřípadě dvoudenní. Jen ve zvláštních případech jsou konference třídní.

Uspořádání každé vojenskovědecké konference (semináře) vyžaduje mnoho času a úsilí, důkladnou přípravu po stránce obsahové, organizačně technické i personální. Celý komplex úkolů s tím spojených je nutné řešit v metodické a časové posloupnosti, kterou je možné pracovně rozdělit na tyto základní etapy, resp. fáze:

Etapu přípravy vojenskovědecké konference, která se dělí na fázi:

1. Předběžné přípravy.
2. Bezprostřední přípravy.

— Etapu (průběhu jednání) konference.

— Etapu vyhodnocení a zpracování výsledků konference a jejich zavedení do vojsk (do užívání).

Etapa přípravy je zpravidla nejdelším časovým úsekem a začíná stanovením tematiky, termínu konání konference a končí poslední kontrolou připravenosti konference.

1. Obsahem prací ve **fázi předběžné přípravy** je výběr (stanovení) tematiky a základních cílů konference, orientačního nebo přesného termínu a místa konání, určení zodpovědného orgánu (funkcionáře) za uspořádání konference, součinnost a stanovení okruhu účastníků. Tyto úkoly se řeší zpravidla již v období přípravy dokumentů k novému výcvikovému roku, přičemž celoarmádní konference, konference vojenských okruhů a vojenských akademií jsou stanoveny zpravidla ve výcvikových dokumentech MNO, konference u armád ve výcvikových dokumentech vojenských okruhů a konference na úrovni svazků ve výcvikových dokumentech příslušných armád, nebo vojenského okruhu. Konference na vojenských vysokých školách a u výzkumných zařízení se konají v termínech a s tematikou buď podle pokynů nadřízených náčelníků, nebo z vlastní iniciativy těchto zařízení.

Výběru vhodného termínu konání konference je nutné věnovat zvláštní pozor-

nost. Termíny musí být vybrány tak, aby se jednání konference mohli zúčastnit, pokud možno, všichni předpokládaní účastníci, tj. konference by se neměly konat v době, kdy jsou plánovány jiné důležité akce (cvičení, prověrky, nebo konference na vyšší úrovni). Dále je třeba tyto termíny volit tak, aby bylo zabezpečeno dostatek času na důkladnou obsahovou přípravu konference.

Tematika konference musí být volena a formulována velice pečlivě, přesně a jasně. Musí být aktuální, orientovaná na řešení konkrétních a nejdůležitějších otázek, které vyvstávají na daném stupni velení. Přitom je nutné vyhnout se značně širokým komplexním tématům, které by mohly rozptýlit pozornost a úsilí účastníků konference různými směry, což by nakonec vedlo k povrchnímu rozboru všech nebo většiny řešených otázek. Tematika na jednotlivých konferencích může být rozdílná, ale nevylučuje se možnost i jednotné tematiky, např. u všech konferencí svazků, armád, které jsou pak uzavřeny konferencí vojenského okruhu, nebo i na úrovni MNO.

2. Ve **fázi bezprostřední přípravy** je nutné:

— určit organizační „štáb“ pro přípravu konference, stanovit mu úkoly a aktivovat jeho činnost;

— zpracovat „Plán přípravy a zabezpečení konference“;

— zpracovat a vydat nařízení (směrnici) pro přípravu a uskutečnění konference;

— zabezpečit realizaci úkolů z „Plánu přípravy a zabezpečení konference“ a kontrolovat a vyhodnocovat stav jejich plnění.

Velitel (náčelník), který zodpovídá za organizaci konference, po ujasnění její tematiky, základních cílů a termínu konání, určí dostatečně pružný organizační „štáb“, který zpracuje příslušné organizační dokumenty a odborné podklady a zabezpečí splnění ostatních úkolů a opatření, spojených s pořádáním konference. Do tohoto „štábu“ se určují důstojníci ze správy (oddělení, pracovišť) příslušného štábu (školy, výzkumného zařízení), kteří mají dostatečné zkušenosti z vojenskovědecké práce a kteří mají k tematice konference co nejbližší. V případě potřeby se vyžádá od součinnosti orgánů (jiných štábů, škol, výzkumných zařízení) pomoc, zejména ke zpracování odborných podkladů. Je účelné podřídit organizační „štáb“ konference buď náčelníkovi štábu, nebo náčelníkovi operační správy (oddělení); u škol (výzkumných zařízení) zá-

stupci pro učební a vědeckou činnost, tj. funkcionáři, který může práci „štábů“ účinně ovlivňovat.

Organizační „štáb“ zpracuje nejdříve základní řídicí dokument „Plán přípravy a zabezpečení konference“, ve kterém stanoví cíl konference, termín konání a místo konání. Zvláštní pozornost věnuje přesnému a přesnému stanovení cíle konference.

Náležitou pozornost věnuje rovněž výběru objektu pro konání konference. Objekt musí vyhovovat požadavkům utajení a rozměry místností a jejich vybavení by měly přispět k vytvoření příznivého prostředí pro jednání konference.

Počty a složení účastníků konference se určují podle konkrétních podmínek. Je však třeba usilovat o to, aby se konference účastnil co nejširší okruh důstojníků a generálů z různých druhů vojsk a služeb. Je účelné zvát na konference i důstojníky a generály z jiných štábů, škol a výzkumných zařízení.

Jako pracovní orgány konference se určují: předsednictvo (předseda, členové předsednictva; resp. předsednictva sekcí), vyhodnocovací skupiny a organizační skupina k zabezpečení obsluhy technických pomůcek, prezentace a uvádění účastníků zajišťování jejich stravování, ubytování, dopravy a k řešení dalších pomocných úkolů.

Jednání konference může probíhat buď v plénu, nebo s využitím práce v sekcích. Program jednání konference vyžaduje přesné časové rozvržení jednání včetně přestávek, resp. ukázek (např. zahájení, úvodní slovo, hlavní referát, koreferáty, diskuse, projednání závěrů, ukončení konference — závěrečné slovo).

Dále je nutné zpracovat časový harmonogram zpracování odborných podkladů pro jednání konference a zajištění ostatních zabezpečovacích úkolů. U každého úkolu se uvádí jeho přesný název (obsah), kdo za něj odpovídá, kdo organizuje součinnost, termín zahájení a ukončení zpracování.

V harmonogramu se zpravidla uvádějí tyto základní úkoly:

- zpracování nařízení (směrnice) ke konání konference;
- zpracování hlavního referátu, jeho tezí nebo základních otázek jednání konference;
- porada zpracovatelů koreferátů, zpracování koreferátů a dalších vystoupení, termíny jejich předložení „štábu“ konference;
- zpracování vystoupení velitele (ná-

čelníka), podkladů pro závěrečné vystoupení pléna a sekcí;

- technická příprava podkladů pro jednání konference (tisk tezí referátů, koreferátů, pozvánek, programu konference, průkazek ke vstupu do objektu, jmenovek, zasedacího pořádku, prezenční listy, schématu místností jednání, popřípadě prostorů s ukázkou bojové techniky nebo jiného vystavovaného materiálu);

- příprava objektu pro jednání konference, zajištění ubytování a stravování účastníků, občerstvení;

- vyhodnocení výsledků konference a rozhodnutí o způsobu jejich využití, zpracování závěrů konference ve formě určené k využití a jejich doručení uživatelům, zpracování hlášení o konferenci nadřízenému, likvidační práce.

Časový harmonogram je někdy účelné zpracovat i ve formě síťového grafu CPM nebo PERT a podle něho pak řídit přípravu konference.

Do přílohy části plánu se zařazují např.: seznam účastníků konference s uvedením jejich adres a telefonních čísel; schémata místností jednání konference; zasedací pořádky (pléna, resp. sekcí), pokyny pro činnost jednotlivých pracovních orgánů konference apod.

Plán schvaluje velitel (náčelník) zodpovědný za konání konference, resp. náčelník jeho štábu.

Po schválení „Plánu...“ zpracuje organizační „štáb“ nařízení nebo směrnici pro přípravu a konání konference, kterou vydá velitel (náčelník) všem podřízeným funkcionářům zapojovaným do přípravy konference. Uvádí v něm hlavní úkoly pro přípravu, způsob materiálního, finančního a vědeckoinformačního zabezpečení, určuje vedoucí pracovní orgány konference a jejich povinnosti; uvádí složení účastníků, jejich rozdělení do sekcí a dobu jejich příjezdu do místa konání konference; termíny zpracování a předložení materiálů (koreferátů, podkladů pro hlavní referát apod.), pokyny k utajení. K nařízení přikládá výpis z „Plánu přípravy a zabezpečení konference“.

Vydáním tohoto nařízení začíná vlastní realizace úkolů stanovených „Plánem...“.

Doporučuje se přistoupit co nejdříve ke zpracování hlavního referátu. Zkušenosti potvrzují, že vysoká vědeckoteoretická úroveň referátu a hloubka myšlenek v jeho obsahu se zabezpečí především tím, že tento referát bude dílem kolektivu složeného z nejlépe připravených důstojníků a generálů, bezprostředně vedeného příslušným velitelem (náčelníkem), nebo náčelníkem štábu. Jádrem tohoto kolektivu je

část důstojníků z organizačního „štábu“, vyčleněných pro zpracování odborných podkladů.

Příprava referátu začíná obvykle vypracováním jeho podrobné osnovy, ujasněním a formulací základních, či nejdůležitějších otázek stanoveného tématu. Referát se musí opírat o výsledky teoretických výzkumů i praxe operační a bojové přípravy, resp. jiné oblasti činnosti. Proto je nutné při jeho zpracování využít všech dostupných a statistických údajů, zkušeností, které se k danému tématu vztahují. Široce je nutné využít zejména zkušeností Sovětské armády, poznatků ze soudobých lokálních válek a podkladů z vlastních operačně taktických a taktických cvičení. V případě potřeby se mohou organizovat v průběhu přípravy konference i některé dodatečné výzkumné a ověřovací práce. Obsah hlavního referátu musí stručně charakterizovat současný stav řešených otázek a odrážet hlavní, dosud nevyřešené a nové problémy, mít jasné vyjádření návrhů, stanoviska a doporučení ke způsobům a metodám řešení projednávaných otázek, zaměřovat pozornost účastníků konference na nejsložitější a nejrozsáhlejší problémy a na pravděpodobnou perspektivu jejich vývoje. Referát nesmí být přeplněn všeobecně známými věcmi.

Ke zkvalitnění referátu, zvýšení hloubky výkladu a přesvědčivosti argumentace neaktualnějších otázek se doporučuje ve větší míře využít kvalifikovaných údajů, tabulek, matematických vztahů a grafů, zpracovaných buď ručně, nebo s využitím samočinných počítačů.

Po dokončení referátu se zpracují jeho teze, nebo pořídit přehled základních otázek, které se odesílají s ostatními podklady (pozvánkami, programy jednání atd.) účastníkům konference asi 15–20 dnů před konferencí. To umožní jejich cílevědomější přípravu na jednání.

Před zpracováním referátů je účelné organizovat poradů s jejími autory, na níž se vysvětlí cíle konference, zaměření hlavního referátu, jeho nejdůležitější otázky a problémy, uvedou se základní podklady k přípravě materiálů. Současně je nutné usměrnit zpracování koreferátů tak, aby rozvíjely základní myšlenky hlavního referátu, pomáhaly je řešit a tvořily kompaktní celek, zaměřený k jednomu společnému cíli. Zpracované koreferáty zasílají autoři ve stanoveném termínu štábu, který pořádá konferenci.

Organizační „štáb“ po prostudování hlavního referátu a koreferátů zpracuje návrh úvodního vystoupení pro velitele (náčelníka) a podklady pro závěrečné vy-

stoupení, které se pak předají před zahájením konference vyhodnocovací skupině.

Etapa konference je sice nejkratší, ale nejdůležitější etapou, neboť jen ona jednak definitivně prověří, jak kvalitní a důkladná byla předcházející přípravná etapa a jednak na úrovni jejího vlastního jednání bude záviset splnění stanovených cílů a stupeň jejího přínosu pro praxi vojsk i pro rozvoj vojenskoteoretického myšlení.

Jak jsme již poznamenali, vojenskoteoretické konference můžeme v zásadě organizovat dvěma metodami:

První metoda — **plenární**. Hlavní referát i koreferáty se přednášejí a všechny otázky projednávají pro všechny účastníky společně (v plénu), v jedné místnosti.

Druhá metoda — **pléna a sekce**. Na plenárním zasedání se přednese a částečně projedná pouze hlavní referát, popřípadě i některé koreferáty, které s hlavním referátem těsně souvisí a pro řešení rozebírané tematiky mají obecný význam. Ostatní koreferáty a vystoupení se přednášejí a projednávají v sekcích.

U první metody má každý účastník konference možnost vyslechnout všechny referáty a diskusní příspěvky a vyslovit svůj názor na kteroukoli projednávanou otázku. Zkušenosti však ukazují, že počet diskutujících k obecným otázkám je nízký, neboť se dotýká jen menšího okruhu funkcionářů. Většina vystupujících se zabývá vždy jen dílčí částí tematiky podle své odbornosti (vykonávané funkce). V důsledku toho se nejdůležitější otázky, vyzvednuté v hlavním referátu, projednávají zpravidla povrchně a nedostatečně.

První metody je vhodné použít např. při projednávání jedné důležité otázky, nebo dvou až tří otázek těsně mezi sebou souvisejících, ke kterým je třeba získat názory značného počtu důstojníků a generálů. Tato metoda je účelná i v případě, kdy je před konferencí vytyčen cíl zobecnit zkušenosti a vypracovat jednotná doporučení k takovým projednávaným problémům, které se již delší dobu zkoumaly u některého druhu vojska nebo u štábu určitého stupně (stupňů) velení.

Při použití druhé metody může vyjádřit své názory mnohem více účastníků. To umožňuje za relativně krátkou dobu všestranněji posoudit široký okruh otázek stanoveného tématu a vypracovat k nim nejlépe zdůvodněná teoretická hlediska i praktická doporučení.

Druhé metody se používá při posuzování široké tematiky, která se dá vhodně rozdělit na řadu dílčích témat, a která ještě není dostatečně propracována a ově-

řena na cvičeních nebo v jiné praktické oblasti činnosti štábů a vojsk (škol, výzkumných zařízení). Při tom se podle zkušeností Sovětské armády získává velmi dobrých výsledků na společných konferencích, organizovaných vysokými školami (akademii) se štáby svazků (svazů), popřípadě s výzkumnými zařízeními. Konference tohoto typu kladně ovlivňují rozvoj operačního umění a taktiky. Umožňují na vědeckém základě řešit též řadu praktických otázek a současně obohacovat i vojenskou teorii.

V každém konkrétním případě bude výběr metody záviset na charakteru tematiky, rozsahu projednávaných problémů, stupni jejich současné rozpracovanosti, složení účastníků konference, vyčleněném čase na konferenci, někdy i na možnostech objektů, kde se může konference uspořádat a na řadě dalších faktorů.

A nyní k vlastním průběhům konference.

„Organizační štáb“ (v průběhu jednání konference nazýváme též jako „sekretariát“) ve stanovené době před zahájením konference zabezpečí prezentaci účastníků a jejich uvádění do zasedací místnosti, popřípadě dává další organizační pokyny a informace.

Jednání každé konference probíhá podle připraveného programu a řídí je určený předseda.

Konference začíná zpravidla úvodním slovem velitele (náčelníka), v němž přivítá všechny účastníky jednání, zdůrazní základní cíle konference, ukáže na uzlové a nejdůležitější otázky tématu a vyzve účastníky konference, aby jim věnovali největší pozornost. V závěru vyjádří přesvědčení, že konference dosáhne za aktivní účasti všech očekávaných výsledků a popřeje jejímu jednání zdárný průběh.

S hlavním referátem, který následuje po úvodním slovu, mají podle zkušeností vystupovat velitelé, náčelníci, nebo jiní hlavní funkcionáři.

Další průběh konference závisí na zvolené metodě její organizace (metoda pléna nebo metody pléna a sekcí) a na způsobu diskuse.

Při první metodě mohou být po hlavním referátu předneseny postupně všechny koreferáty a až po nich se organizuje společná **diskuse** k otázkám uvedeným ve všech vystoupeních. Někdy je účelné diskutovat ke každému koreferátu zvlášť, hned po jeho přednesení, popřípadě na závěr prodiskutovat ještě některé společné otázky, které prolínají všemi referáty.

U druhé metody se zpravidla po přednesení hlavního referátu diskutuje v plé-

nu k jeho základním otázkám a pak se pokračuje v práci po sekcích. Práci v sekcích řídí určené orgány (předsednictva sekcí) podle svých programů analogickým způsobem jako u první metody.

Každý z těchto způsobů a metod má své klady a nedostatky, které mohou ovlivnit výsledek konference. Ovšem účinnost každé konference bude záviset především na tom, **do jaké míry se podaří zabezpečit otevřenou výměnu názorů v celém průběhu jejího jednání.** Na konferencích je nutné věnovat pozornost tomu, aby v jejím průběhu byla navozena tvůrčí atmosféra hledání nového, aby její účastníci byli přesvědčeni o užitečnosti své práce, že se od nich očekává pomoc, že jejich názory budou se zájmem vyslechnuty a využity.

Diskusi je nutné vést pružně tak, aby byla co nejživější. Ke zvýšení její kvality přispívá, shromažďují-li se otázky do diskuse u předsedy konference ve formě předem připravených přihlášek do diskuse, v nichž se uvede jméno přihlášeného a stručná charakteristika otázky, ke které chce vystoupit. To umožní příspěvky tematicky utřídit, získat přehled o jejich počtu k jednotlivým otázkám, a diskusi vést organizovaně, postupně po otázkách a nepřeskakovat od jedné ke druhé. Před vystoupením každého diskutujícího je nutné, aby předseda uvedl jeho hodnost, jméno, funkci a otázku, k níž bude vystupovat.

Průběh konference sleduje, zaznamenává a průběžně vyhodnocuje určená **vyhodnocovací skupina**, která zahajuje svou práci již před konferencí důkladným prostudováním všech referátů a organizačních dokumentů. V průběhu konference vyhodnocuje konkrétní návrhy, připravuje podklady k odpovědím předsedy konference na jednotlivé návrhy diskutujících a vyhodnocuje písemné přípravy diskusních příspěvků. Tato skupina doplňuje a konkretizuje připravené materiály pro závěrečné vystoupení a návrh závěrečného usnesení a předává je předsednictvu konference. K tomu využívá i všech podkladů a materiálů z jednání pracovních sekcí konference.

Po vyčerpání diskusních příspěvků, resp. po uplynutí doby stanovené pro diskusi programem, se jednání konference dostává do její závěrečné části. Ta obsahuje zpravidla dopracování, projednání a schválení závěrů a konkrétních doporučení (tj. závěrečného usnesení) a závěrečné slovo předsedy konference. **Závěrečné usnesení** zpracovává předsednictvo konference z podkladů připravených vy-

hodnocovací skupinou a vedoucími pracovních sekcí (podle závěrů z jednání sekcí).

V závěrečném slově předsedy konference se zpravidla uvádějí hlavní závěry a doporučení konference a stručné zhodnocení jejího přínosu. Obsahem závěrečného slova může být charakteristika splnění stanovených cílů konference; zhodnocení teoretické a praktické hodnoty a účelnosti přednesených návrhů; stanovení úkolů k zobecnění výsledků jednání a vydání pokynů k jejich zavedení do praxe štábů a vojsk, nebo v jiných oblastech činnosti armády.

V určitých případech se může předseda konference ve svém závěrečném slově vyjádřit k přijatým návrhům a doporučením, která pak budou bez větších úprav ve formě služebního dokumentu zaslána podřízeným složkám k využití (realizaci). V jiných případech může funkcionář, který řídí konferenci, pouze obecně zhodnotit průběh a výsledky, vyjádřit své názory na některé důležité otázky s tím, že materiály konference budou po jejím skončení dopracovány a zobecněny. Bývá to zpravidla v případech, kdy se na konferenci projednávala složitější problematika a v jejím průběhu se objevily další problémy, které vyžadují zkoumání, resp. ověření v praxi.

Podklady pro závěrečné slovo připravuje organizační „štáb“ již v etapě přípravy konference. V průběhu konference se však zpravidla ukáže množství nových poznatků, návrhů a připomínek, na které je nutné v závěrečném slově reagovat. Vyhodnocovací skupina proto podle pokynů předsedy konference upraví text závěrečného slova.

Etapa vyhodnocení a zpracování výsledků konference a jejich zavedení do vojsk (do užívání) je poslední etapou

prací, spojených s vojenskovědeckou konferencí. Jejím obsahem bývá zpravidla utřídění shromážděných podkladů a materiálů, studium, analýza, vyhodnocení materiálů, upřesnění rozhodnutí jakým způsobem získaných výsledků využít (realizovat), písemné zpracování výsledků, hlášení nadřízenému stupni o konferenci a doručení výsledků vojskům (do užívání).

V závěrečné etapě pracuje zpravidla vyhodnocovací skupina, která může být doplněna podle potřeby dalšími důstojníky, či generály. Tato skupina po pečlivém prostudování a vyhodnocení všech podkladů a materiálů zpracuje nejdříve **návrh hlášení nadřízenému** (veliteli, štábu) o konferenci, v němž uvede: na základě čeho byla konference organizována; téma, doba, místo konání konference; jak byly splněny cíle a úkoly konference; jaké otázky byly vyřešeny a jaké jsou možnosti využití výsledků; co je třeba dále zkoumat a co dořešit na jednotlivých úrovních.

Schválené hlášení velitelem (náčelníkem) se odešle nadřízenému stupni velení.

V dalším vyhodnocovací skupina upraví texty ostatních materiálů a podkladů (referátů, koreferátů, diskusních příspěvků, závěrů či usnesení) do formy určené pro využití. Může to být např. forma sborníku, nebo jednotlivých přednášek, směrnic, instrukce, nařízení, článků do vojenských časopisů apod. Služební orgány pak zabezpečí tisk a odeslání materiálů uživatelům.

Schválených výsledků konferencí je nutné maximálně využít v praxi vojsk, k velitelským zaměstnáním, pro přípravu cvičení, ve výzkumné a vývojové práci, jako podkladů pro VTERy, pro přípravu normativních dokumentů, ve výuce posluchačů vojenských škol apod.

K VEDENÍ DRUHÝCH ARMÁDNÍCH ÚTOČNÝCH OPERACÍ

Cílem frontové útočné operace zpravidla bude zničení uskupení nepřátelských jaderných zbraní, pozemních vojsk a letectva, zmaření mobilizačních opatření nepřítele a narušení jeho systému řízení, ovládnutí nejdůležitějších prostorů na jeho území a vyřazení jednotlivých států nepřátelské koalice z války.

Cíle útočné operace vedené s použitím nebo bez použití jaderných zbraní mohou být stejné, avšak prostředky jejich dosažení budou různé. S použitím jaderných zbraní cíle operace dosahujeme vedením jaderných úderů a úderů klasickými prostředky na důležité objekty nepřítele se současným přechodem a vedením rozhodné frontové útočné operace. Bez použití jaderných zbraní cíle dosahujeme hromadným použitím letectva a mohutnou palbou dělostřelectva k postupnému ničení důležitých objektů nepřítele a rozhodným útokem frontu s nepřetržitým narůstáním úsilí na stanovených směrech.

K dosažení cílů frontové útočné operace se stanoví frontu úkoly prvního jaderného úderu, bližší a další úkol. Vidíme, že cíle operace dosahujeme zpravidla postupným splněním několika operačně strategických nebo operačních úkolů. Tomu odpovídá a z toho vychází příprava frontové útočné operace a její všestranné zabezpečení.

V článku se chci zabývat především otázkami plnění bližšího a dalšího úkolu frontu, neboť splnění cílů frontové operace vyžaduje vést dvě armádní operace prvosledových armád. Výjimku může v některých podmínkách tvořit tanková armáda, vyčleněná do prvního sledu, která cíl operace může plnit jednou armádní operací. V článku se zaměřím na přípravu a vedení druhých armádních operací.

Druhá armádní operace při úspěšném plnění úkolů co do času a rozmachu zpravidla odpovídá plnění dalšího úkolu frontu. Nebudou-li mít prvosledové

armády úspěch (budou-li mít např. značné ztráty po jaderných úderech a operace frontu neprobíhá podle původního plánu), může druhá operace armády probíhat ve složitějších podmínkách. Z toho vyplývá nutnost včas plánovat druhou armádní operaci.

Prvním závěrem proč plánovat i připravovat druhou armádní operaci bude zpravidla nutnost vytvořit podmínky pro zasazení armády druhého sledu frontu zpravidla v době, kdy prvosledové armády plní bližší úkol frontu a tím i cíl první armádní operace. To budou optimální podmínky, se kterými se prakticky počítá i v plánu frontové útočné operace.

Méně příznivá varianta bude v situaci, jestliže se nepříteli podaří získat operační iniciativu a zmařit náš původní záměr. Tím může donutit front zůstat změnit svůj plán operace a prvosledové armády v podstatě plán operace přepracovat. Nevyřešeným problémem proto zůstává v tomto případě, zda v některých frontových operacích bude jenom první a druhá armádní útočná operace.

Vidíme tak, že i cíle druhých armádních operací mohou být různé a budou v průběhu frontové operace dány konkrétní situací a dobou jejich zahájení. V příznivých podmínkách cílem armádní operace může být:

- dokončit zničení nepřátelských uskupení, jejich jaderných prostředků, letectva a bližších strategických záloh;

- obsazení důležitých administrativně politických středisek, důležitých průmyslových objektů a zmařit mobilizaci nepřítele;

- podílet se na vyřazení účastníků nepřátelské koalice z války;

- ovládnout prostory a objekty, které jsou cílem frontové útočné operace.

Z toho vyplývá, že i příprava druhých armádních operací bude probíhat v nejrozličnějších podmínkách a bude mít řadu zvláštností. Protože v jednom článku nemohu řešit všechny možné varianty, vycházím ze situace, kdy vojska frontu plní úspěšně úkoly útočné operace a je předpoklad, že splní bližší úkol frontu (stanovené cíle prvních armádních operací).

Cím může být druhá armádní útočná operace především charakteristická?

I když organizační složení armády může být totožné s jejím složením v první operaci, bude charakteristickým rysem skutečnost, že v důsledku ztrát budou vojska zpravidla i přes jejich doplňování na nižších počtech jak v živé síle, tak i v technice. Na druhé straně budou mít velitelé, štáby a vojska větší bojové zkušenosti.

Bude mít zřejmě vyhraněně koaliční ráz. Předpokládá se zasazení spojeneckého svazu i častější změna podřízenosti i spojeneckých svazků.

Charakteristickým bude zřejmě boj s přicházejícími hlubokými operačními nebo bližšími strategickými zálohami, což nepochybně bezprostředně ovlivní charakter bojové činnosti. Půjde zejména o střetná sražení (boje), překonávání spěšně zaujatých (mnohdy připravených) obranných pásem a postavení z chodu, odrážení častých protiztečí a protiúderů, obklíčování a pronásledování odcházejícího nepřítele.

Bojová činnost bude mít především dynamický a vysoce manévrový charakter, což bude vyžadovat časté a rychlé přemísťování všech prvků sestavy armády.

Vlastní útok bude zpravidla probíhat s většími mezerami mezi vojsky na směrech a proto mohou v týlu i na bocích útočících vojsk zůstat menší či větší skupiny nepřítele. Ve druhé armádní operaci může být charakteristická i vyšší aktivita civilního obyvatelstva zejména v diverzní činnosti.

Značné vzdálenosti od materiálních i jiných zdrojů, složitosti (zranitelnosti) přísunu, léčebně zdravotnických opatření i oprav techniky bude vyžadovat jejich získávání z místních zdrojů.

Podmínky vedení druhé operace budou mít vliv i na její rozmach, na šířku a hloubku útočného pásma i na střední tempo a dobu trvání operace.

Důležitým charakteristickým rysem bude její vlastní příprava, jejíž některé zvláštnosti budou mít značný vliv na metodiku práce velitele a štábu.

Zde chci zdůraznit, že druhá armádní operace svým charakterem bude ve velké míře odpovídat charakteru činnosti při úspěšném plnění dalšího úkolu armády v první armádní útočné operaci. Při tom zvláštnosti její přípravy a vedení budou především na operačním stupni. Na taktickém stupni výrazné zvláštnosti zpravidla nebudou.

Požadavek plánování druhé armádní operace nevyplývá z nějakých subjektivních názorů, ale objektivních potřeb, které jsou dány především těmito skutečnostmi:

- zodpovědně zplánovat útočnou operaci znamená především správně předvídat možný vývoj situace na celou hloubku operace. To není jednoduché především z hlediska předpokladu doby jejího trvání. Proto dodržujeme na operačních stupních zásadu plánovat operaci na bližší úkol podrobněji a další úkol rámcově. Tudíž i cíle frontové útočné operace zpravidla plní dvě armádní operace;

- při plnění bližšího úkolu frontu se zpravidla rozhodujícím způsobem změni situace jak nepříteli, tak i vlastních vojsk i charakteru válčičště. To si vyžádá podstatné změny a zpracování nového plánu operace;

- při plnění bližšího úkolu frontu (nebo podle situace) s cílem rozhodného zvratu v poměru sil na válčičšti budeme zpravidla zasazovat druhý sled frontu, který zásadním způsobem ovlivní další činnost prvosledových armád;

- v průběhu plnění bližšího úkolu frontu prvosledová armáda může plnit úspěšně jiný úkol, který bude vyžadovat i zplánování nové operace.

V čem budou spočívat některé charakteristické rysy práce velitele a štábu při plánování a vedení druhé armádní útočné operace?

Příprava druhých armádních operací může probíhat v nejrůznějších podmínkách.

I když podstata druhé armádní operace bude formována již při plánování frontové operace, bude povinností velení frontu vydat včas podklady velitelům armád pro organizaci a přípravu druhé armádní operace. Zkušenosti Velké vlastenecké války a operačně strategických cvičení ukazují, že bude třeba, aby velitel frontu upřesnil svoje rozhodnutí na pokračování operace a vydal úkoly armádám k přípravě operace přibližně 2—3 dny před dokončením prvních armádních operací.

V této době vojska mohou však být ve vzdálenosti 100—150 km od předpokládané čáry přechodu do druhých armádních operací. Tudíž velitel a štáb frontu budou mít zpravidla pouze předpokládané údaje na dané čáře o situaci a stavu nepříteli a vlastních vojsk. Proto již na stupni frontu k přijetí rozhodnutí a vydání úkolů k přípravě druhých armádních operací musí velitel a štáb frontu hluboce předvídat vývoj situace při splnění bližšího úkolu frontu.

V rozhodnutí ke splnění dalšího úkolu musí velitel frontu především stanovit:

- způsoby dokončení zničení raketových jaderných prostředků, letectva a hlavních uskupení nepříteli;

- směr hlavního úderu a složení úderného uskupení frontu;
- cíle, složení a úkoly armád pro druhou operaci, směry jejich úderů a množství přidělených jaderných náplní;
- letové úsilí frontového a vojskového letectva;
- zásady součinnosti a opatření k všestrannému zabezpečení vojsk.

Vidíme, že štáb armády bude druhou operaci plánovat v průběhu dokončování první operace, v časově omezených lhůtách a v podmínkách, kdy velitel a štáb armády budou muset současně vyčlenit síly a prostředky na řízení vojsk k úspěšnému splnění cílů první operace a současně plánovat druhou operaci. Bude zřejmě účelné, aby jedna skupina štábu plánovala operaci na VS a vojskům velelo ZVS posílené druhou skupinou štábu. V některých situacích tomu může být i naopak. Obě skupiny musí však pracovat v úzkém kontaktu za bezprostředního řízení velitele. To vyplývá především z požadavku, aby splnění cílů armádní operace vytvářelo podmínky pro plynulý přechod do druhé operace.

Velitel a štáb armády při plánování druhé operace musí vycházet ze zásady, aby přechod do druhé operace probíhal bez operační přestávky a k tomu musí volit i odpovídající způsob plánování. Vzhledem ke krátkosti doby, kterou bude mít pro plánování, doručení úkolů vykonavatelům a všestrannému zabezpečení operace, budou používat metodu především souběžného plánování.

Důležité v práci velitele armády bude jistě správné stanovení doby zahájení přípravy druhé armádní operace. Zkušenosti ukazují potřebu zahájit tyto práce nejpozději 1—2 dny před dokončením první operace, což představuje vzdálenost kolem 50—100 km od předpokládaného prostoru zasazení. Jinak může opoždění přípravy znemožnit plynulý přechod k vedení druhé operace. Na druhé straně, zahájíme-li přípravu příliš brzy, budeme nuceni přijaté rozhodnutí několikrát upravovat v důsledku změn situace, které zřejmě nastanou při dokončování první operace.

Tento požadavek bude vyžadovat správné předvídání možného vývoje bojové činnosti a vytvoření představy o možné situaci v době přechodu k vedení druhé operace. Zatím co vlastní vojska můžeme v jejich činnosti ovlivnit a usměrnit, u nepřítele to bude složitější. Proto především zpravodajské orgány musí projevít maximální předvídavost, aby zhodnotily situaci nepřítele k době přechodu k vedení druhé operace co nejrealněji.

Dalším specifickým rysem v práci velitele a štábu armády bude realizace požadavku včas si ujasnit v jaké sestavě splnit cíl první armádní útočné operace. Tím co nejvíce vyloučit přeskupení a manévry podél fronty i z hloubky k zaujetí sestavy v době před přechodem k vedení druhé armádní operace.

Druhou armádní operaci bude velitel i štáb armády plánovat postupně. Vyplývá to z toho, že situace se bude neustále měnit a původně přijatý zámysl se bude neustále upřesňovat. Zvláště to bude platit o stanovení cílů pro hromadný jaderný úder, směr hlavního úderu armády a upřesnění úkolů zejména prvosledovým svazkům. Proto bude zřejmě charakteristickým větší počet upřesňujících nařízení. S tím i úzce souvisí způsob organizace součinnosti, jejíž poslední fáze (stejně jako zplánování operace) by měla být zakončena, až situace pro přechod do druhé operace bude na frontě jasná.

Dodržel požadavek přechodu do druhé operace bez operační přestávky bude dále od velitele a štábu armády vyžadovat, aby přijal včas všechna opatření k jejímu materiálně technickému zabezpečení, i když v tomto směru bude mít

rozhodující povinnosti především velitel a štáb frontu. Ten především, z hlediska předpokládaných úkolů armád, musí tyto včas a plně zabezpečit potřebným materiálem a technikou. Bude-li např. armáda při přechodu do druhé operace nucena prolamovat nepřátelskou obranu, bude nezbytné ke konci první operace vytvořit ve vojscích a u armádní pohyblivé základny zvýšené zásoby munice potřebné pro dělostřeleckou přípravu a podporu útoku apod.

Do druhé armádní útočné operace můžeme přecházet v různé situaci. Tak např. v závěrečné etapě plnění bližšího úkolu frontu může nepřítel vést na vojska hromadný jaderný úder, v jehož důsledku mohou některé svazky a útvary armády částečně nebo zcela ztratit bojeschopnost. Pak musí velitel a štáb armády, zpravidla v úzké součinnosti s velením frontu, ztráty vyhodnotit a přijmout rozhodná opatření k obnově bojeschopnosti vojsk a odstranění následků jaderného napadení nepřítel. Jinak musíme počítat s tím, že armáda přejde do druhé operace po určité operační přestávce.

Při plnění bližšího úkolu frontu může být naopak nepřítel natolik oslaben, že nebude schopen klást silný odpor. Pak můžeme předpokládat, že prvosledové armády budou ke druhým operacím přecházet zpravidla ve stejném složení, na původních operačních směrech, bez jakéhokoli operační přestávky a přerušení, v rychlých tempech za podpory jaderných úderů, úderů letectva a dělostřelectva.

V jiném případě může v závěrečné etapě plnění bližšího úkolu frontu nepřítel zesílit svůj odpor přechodem do obrany na mezilehlých postaveních a vedením silných protiztečí, popř. protiúderů. Pak bude vhodné do druhé operace přejít po jaderných úderech, úderech letectva a dělostřelecké palbě, překonávat jeho obranu a na některých směrech odrážet protizteče nebo protiúder vojsk nepřítel ve střetném boji nebo střetném sražení.

Je pochopitelné, že může být i celá řada dalších situací, které mohou přechodu do druhé armádní operace napomáhat nebo naopak jej ztěžovat.

Například přechod armády do druhé útočné operace může usnadnit zasažení do sražení na jejím křídle armády druhého sledu frontu. Tím se změní v pásmu frontu rozhodným způsobem poměr sil a může přecházet do druhé operace třeba pronásledováním. Na druhé straně může nepřítel při splnění bližšího úkolu frontu uskutečnit hromadné jaderné údery, údery letectva, dělostřelectva a přejít silným uskupením do protiúderu. V takovém případě může některá prvosledová armáda na místo přechodu do druhé útočné operace přejít dočasně do obrany, odrážet protiúder nepřítel a rozbít jeho uskupení. Tím vytvořit podmínky pro přechod do druhé útočné operace ostatním armádám a po splnění stanoveného úkolu obnovit na určeném směru útočnou činnost.

S těmito a dalšími možnostmi zahájení druhé armádní útočné operace musí počítat jak velitel a štáb frontu, tak i armády při její přípravě, organizaci součinnosti i všestranném zabezpečení.

Častým jevem zejména při vedení druhých armádních operací může být i koaliční složení frontu — armády i změna podřízenosti svazků mezi armádami. Proto bude třeba včas přijmout opatření pro jejich převzetí a předání, pro zabezpečení nepřetržitého velení a zejména u jinonárodních svazků jejich materiálně technické zabezpečení.

Závěrem chci konstatovat, že příprava a přechod do druhé armádní operace bude podmíněna včasným vydáním rozhodnutí velitele frontu a souběž-

ným zplánováním a vydáním úkolu na armádním stupni. Časový předstih, se kterým se operace na stupni front — armáda bude plánovat, organizovat a zabezpečovat, bude od velitelů a štábů vyžadovat správně předvídat vývoj situace k předpokládané době přechodu k vedení druhé operace bez operační přestávky.

Charakteristickými rysy druhé armádní operace bude útok po směrech na nesouvislé frontě, ničení obklíčeného nebo pronikajícího nepřítele do hloubky operační sestavy, častá a rychlá změna situace a tím i forem vedení bojové činnosti, složitosti v materiálně technickém zabezpečení a vedení rozhodné protidiverzní činnosti.

To vše bude vyžadovat všestranné připravenosti především velitelů a štábů všech stupňů i jejich tvůrčího přístupu k řešení všech složitých situací.

OBKLIČOVÁNÍ A NIČENÍ OBKLIČENÉHO NEPŘÍTELE

Úplné obklíčení a zničení obklíčeného nepřítele se právem považuje za vrchol vojenského umění. Nejinak tomu bylo i ve Velké vlastenecké válce Sovětského svazu proti německým fašistickým uchvatitelům a jejich spojencům.

Sovětská armáda připravila mnohé novodobé „Kanny“ v řadě velkých úspěšných obklíčovacích operací. Tak tomu bylo např. v bitvě u Stalingradu (1942 až 1943), v korsuň-ševčenkovské operaci (1943), v běloruské operaci (1944), v budapeštské operaci (1944—45) a v závěrečné berlínské operaci (1945). V nich byly téměř pokaždé obklíčeny a zničeny desítky nepřátelských divizí, zajaty statisíce nepřátelských vojáků a zničeno nebo ukořistěno obrovské množství zbraní, bojové techniky a jiného vojenského materiálu.

O opakování Kann snili také vojevůdci císařského prušácko-junkerského Německa. Plány obklíčovacích operací Moltkeho ml. a Schlieffena se německým imperialistům v první světové válce nepodařilo uskutečnit. O nic lépe se nevedlo ani jejich následovatelům, organizátorům a realizátorům známého „blitzkriegu“.

K rozhodným výsledkům nevedly ani operace Angloameričanů po vylodění ve Francii v červnu 1944, po otevření druhé fronty. Jejich operace, která měla za cíl obklíčit uskupení německých fašistických vojsk na Normandském poloostrově se nezdařila. Kleště u Argentan se neuzavřely. Bylo tomu tak proto, že křídelní uskupení jejich vojsk, navzdory obrovské materiální převaze, nedokázala vyvinout potřebné tempo útoku a mezi různými druhy pozemního vojska a letectvem byla velmi nízká úroveň součinnosti. V neposlední řadě sehrála svoji roli i malá zkušenost velitelů a nerozhodnost.

Operace Sovětské armády jsou dodnes trvalým zdrojem poučení. Proto chceme-li poznat a správně formulovat soudobé zásady bojové činnosti vojsk v operacích vedených s cílem obklíčit a zničit nepřátelské uskupení, musíme pečlivě analyzovat poznatky a studovat závěry z této formy operační a bojové činnosti vojsk slavné Sovětské armády.

Která hlavní poučení vyplynula z obkličovacích operací Sovětské armády?

1. Operace s cílem obklíčit a zničit hlavní nepřátelská uskupení byly součástí velkých **útočných operací**. Proto byly předem naplánovány a všestranně zabezpečeny. Jejich úspěch zpravidla závisel na značné převaze sil a prostředků a na rychlém průlomu taktické hloubky nepřátelské obrany a jeho rozšíření do stran.

2. Velké obkličovací operace byly realizovány skupinami frontů, jejichž údery byly navzájem od sebe vzdáleny desítky, ba stovky kilometrů. Při velkém nasycení tehdejšího bojiště silami a prostředky to vytvářelo podmínky k obklíčení velké masy nepřátelských vojsk v taktické a bližší operační hloubce nepřátelského uskupení.

3. Průlom a vytvoření vnitřní fronty obklíčení uskutečňovaly zpravidla střelecké divize prvosledových sborů a armád. Armádní a frontové rychlé skupiny, určené k rozvinutí úspěchu operace, byly orientovány (i když ne vždy všemi svými silami) na vytvoření vnější fronty obklíčení, s cílem zabránit hlubším operačním zálohám nepřítele spojit se s obklíčeným uskupením.

4. V průběhu těchto operací se projevovala tendence **současné obklíčovati i ničit** obklíčované nepřátelské uskupení. Operační přestávka mezi dokončením obklíčení a zahájením ničení se postupně zkracovala, až téměř vymizela. V každé takové operaci se potvrzoval neobyčejný význam zásady co nejrychleji rozdělit obklíčené uskupení na menší izolované části, které bylo třeba co nejrychleji zničit. Tak se postupně měnil charakter bojové činnosti vojsk na vnitřní frontě obklíčení, která již nemusela být souvislá a statická, jak tomu bylo např. po dovršení obklíčení stalingradského uskupení německo-fašistických vojsk pod velením maršála Pauluse v lednu 1943.

5. S růstem kvality a pohyblivosti úderných uskupení armád a frontů se prostor obklíčení fašistických vojsk zvětšoval. Do obklíčení se dostávaly i nepřátelské zálohy přiváděné z hloubky nebo ze sousedních úseků fronty (jak tomu bylo např. v běloruské operaci v červnu—červenci 1944).

Podmínky obklíčování a ničení nepřítele v soudobých operacích

I při bojové činnosti vojsk, vedené s použitím jaderných zbraní a zejména bez nich, bude docházet k obklíčování nepřítele a k jeho ničení. Soudobé zbraň a bojová technika, jejich vysoké ničivé účinky, nebývalá pohyblivost a manévruschopnost umožňují používat této formy ničení nepřítele zřejmě i v dalších druzích bojové a operační činnosti než jenom v útoku.

Tak např. můžeme počítat se vznikem obklíčení nepřítele na začátku války, v blízkosti státní hranice, jako důsledek úspěšného střetného sražení za situace, kdy hlavní síly nepřátelského uskupení budou upoutány našimi vojsky příkrytí, zatímco hlavní síly armády (frontu) proniknou úspěšně na území nepřítele a ohrozí boky a týl jeho uskupení.

Podobná situace může nastat i v průběhu úspěšného rozvíjení útočné operace v hloubce nepřátelského uskupení, kdy nepřítel povede silnými zálohami protiúder. Může to být např. v situaci, kdy oslabené svazky na vnitřních křídlech prvosledových armád frontu odrážejí protiúder v součinnosti se zálohami a na bocích takto vytvořeného vlonu jsou zasazovány svazky druhého sledu armád, respektive ze vševojskové zálohy frontu, s cílem rozbít prisunované další nepřátelské zálohy a obklíčit a zničit protiúderné uskupení.

V první útočné operaci, zahájené a vedené po určitou dobu s použitím je-
nom klasických prostředků ničení, bude někdy nutné na některých směrech
prolamovat předem připravenou nepřátelskou obranu. V takových případech
bude možné (v závislosti na situaci vojsk), zvolit úseky průlomu armád tak,
aby prolomením hlavního pásma nepřátelské obrany (např. na jejím nejslab-
ším místě) a rozvinutím útoku do hloubky a do stran, bylo možné obklíčit a
zničit hlavní síly nepřátelského uskupení v obraně obdobnými metodami, jak
tomu bývalo ve Velké vlastenecké válce Sovětského svazu.

Na začátku války se může nepřátelskému hlavnímu uskupení podařit na
některém směru prolomit obranu vojsk přikrytí, způsobit jadernými údery
ztráty svazkům úderného uskupení armády a přinutit je k přechodu do obra-
ny. Bude-li mít nepřítel na daném směru ještě další volné síly, může se mu
podařit zmařit náš přechod do útoku a proniknout do značné hloubky našeho
území. K zastavení nepřátelského útoku bude nutné použít jaderných zbraní,
letectva a někdy i svazků druhého sledu armády.

V takovém případě přechod do útoku dané armády bude podmíněn množ-
stvím jaderných zbraní, které bude mít velitel armády (frontu) k dispozici,
existencí bojeschopných druhých sledů a záloh armády a frontu a zničením
vklínivšího se nepřátelského uskupení. Toto uskupení může být ničeno jader-
nými údery a protiúderem druhých sledů a záloh. Protiúder je vhodné vést na
sbíhavých směrech a jejich výsledkem může být současně obklíčování a ničení
částí nepřátelského uskupení. Jde tedy o možnost obklíčení a zničení nepřá-
telského uskupení silami protiúderného uskupení při vedení obranné operace.

Změněné podmínky vedení bojové činnosti vojsky umožňují používat i nové
způsoby ničení. Ještě v minulé válce bylo obklíčení a zničení obklíčeného ne-
přátelského uskupení hlavní formou ničení (podle zásady, že jednou obklíče-
né a zničené nebo zajaté uskupení se již vícekrát neobjeví na frontě).

Použití soudobých prostředků ničení, zejména hromadné použití jaderných
zbraní, umožňuje zničit hlavní nepřátelské uskupení na velkých plochách a
vyřadit další životně důležité objekty nepříteli.

Jestliže dříve toho bylo možné dosáhnout složitou a zdlouhavou bojovou čin-
ností velké masy různých druhů vojsk a druhů ozbrojených sil, pak použití
jaderných zbraní a jiných prostředků hromadného ničení mění podíl i úlohu
motostřeleckých a tankových svazků a útvarů na ničení nepříteli.

V operacích vedených s použitím jaderných zbraní budou mít motostřelecké
a tankové svazky za úkol využít výsledků jaderných úderů k dokončení zničení
napadeného nepříteli. Hlavní nepřátelská uskupení budou tedy ničena přede-
vším zbraněmi hromadného ničení. Tankové a motostřelecké svazky budou
zasazovány zpravidla k roztrháváním čelním úderům, na nejkratších směrech
vedoucích do prostorů, kde bylo použito jaderných zbraní.

To ovšem neznamená, že v průběhu takové operace nemohou vzniknout vět-
ší či menší, víceméně izolovaná uskupení nepříteli, která budou zcela nebo
zčásti obklíčena a která bude třeba dále ničit jadernými údery a některá z nich
současně obklíčovat a ničit silami vševojskových útvarů a svazků. Mohou to
být části nepřátelského uskupení, jimž se podařilo uchovat bojeschopnost nebo
to mohou být ty síly, které nepřítel vyvedl ze zasažených prostorů k obnově
bojeschopnosti popř. i zálohy nepříteli (nebo jejich část) přisunuté z hloubky
k převzetí úkolů vyřazených nepřátelských svazků a útvarů.

Tyto nepřátelské síly, které by se mohly ihned nebo v krátké době postavit
na odpor útočícím vojskům, je třeba neprodleně ničit. Podmínky k tomu vy-

tvářejí dřívější nebo opakované jaderné údery. Bude-li to možné, vzhledem k množství jaderných náplní a odpalovacích zařízení a také s ohledem na bezpečnostní vzdálenost vlastních vojsk a charakter cíle, bude vhodné vést další jaderné údery a využít jich v zápětí vedenými údery motostřeleckých a tankových útvarů a svazků.

Bude nutné v takových podmínkách vytvářet vnitřní a vnější frontu obklíčení klasického typu? Máme-li odpovědět na tuto otázku, musíme si nejdříve uvědomit, jak bude pravděpodobně vypadat terén a vojska, na něž byly vedeny hromadné či skupinové jaderné údery. K tomu účelu je vhodné, abychom si připomněli některé mapy se zakreslenými teoreticky vyhodnocenými účinky těchto úderů, kde zóny požárů, závalů a ničení často splývají a celkově plošně převyšují nezasažený prostor. Zbytky nepřátelských sil budou v takovém prostoru zčásti znehybněny, jejich manévr bude omezen nebo znemožněn ničivými účinky jaderných výbuchů a požárů, zamořením, zátopami apod. Kolem „ostrovů“ a „ostrůvků“ nezasažených sil nepřítele vznikne určitá forma obkličovacího kruhu, který se budou snažit zbytky sil nepřítele „prorazit“.

Musíme však počítat s tím, že tento stav nepřítele nebude trvat dlouho. Ani napadené síly nepřítele a ani naše vojska nebudou v těchto těsných a nevýhodných prostorech setrvávat dlouho a pasivně vyčkávat. Naopak je nutné počítat s růstem aktivity nezasažených sil nepřítele a těch sil, které postupně obnoví svoji bojeschopnost. Abychom tomu zabránili, bude nutné, aby naše vojska projevila dříve než nepřítel vysokou aktivitu, aby organizovala a realizovala potřebná opatření. Nejvýhodnějším opatřením budou nepochybně další jaderné údery, vedené na nejdůležitější uskupení a cíle nebo, není-li je možné uskutečnit, zasadit nepříteli co možná ihned údery tankovými a motostřeleckými útvary a jednotkami dříve, než se nepřítel vzpamatuje.

I zde bude platit zásada rozdělit větší nepřátelské síly na několik částí a ničit je současně. Někdy bude výhodné částí našich sil (motostřeleckými jednotkami) zablokovat cesty a přehradit směry, kudy by se mohl nepřítel pokusit uniknout z nebezpečného prostoru nebo z hrozičeho obklíčení. V některých případech může funkci vnitřní fronty obklíčení nahradit souvislé pásmo požárů nebo zatopený či zamořený prostor. Vojska za útoku se musí snažit nepřítele přitisknout právě do takových prostorů.

Znamená to tedy, že vnitřní frontu obklíčení v klasickém pojetí v uvedených podmínkách nebudeme zpravidla vytvářet. V divizi (armádě) by bylo vhodné vyčlenit z nezasažených vojsk nejlépe tankové útvary a jednotky na bojových vozidlech pěchoty, které budou mít za úkol dokončit zničení izolovaných skupin nepřítele, popř. blokovat jeho některá ohniska odporu. K tomu bude vhodné použít také protitankových záloh a pohyblivých odřadů zatarasovacích.

Nepřítel se však bude snažit přehradit vzniklé trhliny a mezery po jaderných úderech. K tomu může použít záloh přisunutých z hloubky jeho sestavy nebo z jiného úseku fronty. Může také použít svých bitevních vrtulníků. Současně s těmito opatřeními se bude snažit vyvést nezasažené síly na další výhodné obranné čáry a zasažená vojska bude vyvádět do prostorů vhodných k obnově bojeschopnosti.

Abychom mu zabránili realizovat tato opatření, bude zpravidla vhodné vyčlenit další část sil divize (armády), která bude mít za úkol co nejrychleji proniknout zasaženými prostory nebo je obejít, vyjít do hloubky nepřátelského uskupení a zmocnit se výhodných čar a prostorů ke zmaření zámyslu nepřítele.

K tomuto účelu je nejlépe vhodné použít ty tankové a motostřelecké útvary a svazky, které budou nejvíce bojeschopné a budou v nejpříhodnější situaci (tj. nejdále postoupily, jsou v proudech, mají volné komunikace apod.). Prvosledové divize a pluky mohou k tomuto účelu vyčlenit předsunuté odřady a vysadit taktické (vrtulníkové) výsadky. Velmi široké použití v takovém případě budou mít i jednotky bojových vrtulníků s protitankovými řízenými střelami a vrtulníky upravené k zatarasování.

Tyto rychlé, pozemní i vzdušné síly, vybavené především protitankovými prostředky, budou určeny k vytvoření určité obdoby klasické vnější fronty obklíčení. Tato vnější fronta obklíčení bude vysoce dynamická. Zesílené pluky a prapory budou pronikat zasaženými prostory na směrech, ničit za postupu jen slabší síly napadeného nepřítele a postupně se zmocňovat takových výhodných čar, odkud budou moci zabránit manévru nepřátelských záloh a v součinnosti s taktickými vzdušnými výsadky, bojovými vrtulníky a dalšími silami se budou snažit tyto čáry udržet do příchodu hlavních sil divize nebo z nich zabezpečovat zasažení dalších sil armády.

Nepřítel, jak známo, disponuje velkým množstvím aeromobilních prostředků. Proto se bude snažit vyvést z ohrožených prostorů a před úhroząou obklíčení nejdůležitější prvky bojové sestavy, místa velení a další síly a prostředky. Předsunuté odřady a vzdušné výsadky bude proto nutné vybavit zvýšeným množstvím prostředků protivzdušné obrany, zvláště protiletadlovými raketovými komplety. Také ty síly, které budou blokovat a ničit nepřátelská ohniška odporu a nezasažená vojska, budou muset organizovat spolehlivou protivzdušnou obranu proti nízkou letícím cílům.

Průběh obklíčování a ničení nepřítele

Na obklíčování a ničení nepřátelských uskupení se budou podílet hlavně motostřelecké a tankové divize prvního a druhého sledu armády, respektive vševojskové zálohy frontu. Je důležité, aby velitel armády (frontu) a jeho štáb průběžně a podrobně analyzovali situaci a včas a správně předvíдали, ve kterém prostoru může dojít k obklíčení nepřátelského uskupení, správně odhadli jeho sílu a složení a podle toho včas vydělili síly a prostředky k činnosti na vnitřní a vnější frontě obklíčení. Pokud jde o sílu a složení vojsk na vnitřní frontě obklíčení je nutné závčas určit, kolik sil a prostředků a které konkrétní útvary a svazky bude třeba určit k poutání a blokování nepřátelského uskupení na méně důležitých směrech a které konkrétní síly a prostředky, v jakém množství a na kterých směrech bude třeba zasadit k rozdělení nepřátelského uskupení a k jeho neodkladnému zničení.

V zásadě můžeme říci, že k činnosti na poutacích směrech, k blokování nepřítele a k zabránění jeho pokusům o probití se z obklíčení, použijeme především prvosledové motostřelecké útvary a svazky, jejich zálohy, zvláště protitankové a pohyblivé odřady zatarasovací. V některých případech můžeme počítat i s použitím jednotek a útvarů Pohraniční stráže. Druhosledové tankové a motostřelecké divize je výhodné použít k vytvoření úderných uskupení na směrech použití jaderných zbraní, k rozdělení obklíčovaného uskupení a k jeho současnému ničení v součinnosti se svazky a útvary prvního sledu.

V činnosti velitele a štábu má mimořádný význam správné předvídání vývoje situace. K obklíčení a zničení nepřátelského uskupení nedojde náhodně

ani nenadále, ale v důsledku plánovitě, cílevědomě a rozhodně činnosti velitelů, štábů a vojsk.

Při vedení bojové činnosti s použitím jaderných zbraní budou mít rozhodující podíl na ničení nepřítele právě jaderné zbraně. Tyto budou ničit především takové síly a prostředky nepřítele, které by mohly zmařit náš zámysl na obklíčení a zničení nepřítele. Takovými objekty jsou zejména nepřátelské prostředky jaderného napadení, tanková uskupení a další. Velitel armády bude koordinovat použití útvarů taktických raket a svých prostředků k ničení nepřátelských objektů v různé hloubce a často ve stejné době.

Včasně a rychlé zničení silného nepřátelského uskupení bude též záviset na umění manévrovat silami a prostředky. Cílem manévru bude, aby vojska včas využila výsledků jaderných úderů a včas vytvořila potřebnou převahu v silách a prostředcích na směrech roztínavých úderů. Požadovanou převahu na těchto směrech můžeme dosáhnout zasazením druhých sledů a záloh divizí prvního sledu, zasazením divizí druhého sledu a přeskupením částí sil a prostředků prvosledových svazků a útvarů z pasívních směrů. Bereme však v úvahu, že uskupení vojsk k ničení obklíčovaného nepřítele budeme vytvářet často rychle, za chodu tak, aby nepřítel neměl možnost přejít do obrany a dokonce získat čas k jejímu ženižnímu vybudování. V takovém případě může dojít k nežádoucí operační přestávce a bude nutné vytvořit značné hustoty sil a prostředků na směrech našeho útoku.

Z toho vyplývá, že čím budou naše akce rychlejší, rozhodnější a promyšlenější, tím méně sil a prostředků bude nutné k obklíčování a ničení nepřítele vyčleňovat a tím více nám jich pak zbude pro rozvíjení útoku do hloubky a ke zmaření pokusů nepřátelských záloh o vyproštění obklíčovaného a ničeného uskupení.

Proto současně s otázkami obklíčování a ničení nepřítele se bude velitel a štáb zabývat i otázkami ničení hlubších nepřátelských záloh, prostředků jaderného napadení a letectva a způsoby dalšího rozvíjení útoku do hloubky nepřátelského uskupení. To klade pochopitelně značné nároky na velení vojskům. Vojskům armády budeme při obklíčování a ničení nepřátelského uskupení velet z VS armády a silám a prostředkům na vnější frontě obklíčení s využitím PVS (ZVS). Velitel armády bude na tom místě, odkud bude mít spolehlivé spojení s hlavními silami a odkud bude moci řešit hlavní úkoly řízení vojsk, v závislosti na vývoji situace. Předpokladem úspěšného velení vojskům pak je přesná a trvalá znalost situace, reálné předvídání jejího vývoje a rozhodná realizace přijatého rozhodnutí.

Nezbytným předpokladem úspěchu při obklíčování a ničení nepřítele je součinnost. Tuto organizujeme již při přípravě operace a nepřetržitě udržujeme a upřesňujeme v jejím průběhu. Velitel ji organizuje zpravidla ke dvěma obdobím:

— k obklíčení a zničení nepřátelského uskupení (k činnosti vojsk na vnitřní frontě obklíčení),

— ke zmaření nepřátelských pokusů o vyproštění obklíčeného uskupení.

Kromě běžných otázek součinnosti je třeba zvláštní pozornost věnovat vševojskovým svazkům a útvarům, působícím na roztínavých směrech, sladit činnost s vojsky na poutacích směrech a samostatně sladit činnost sil a prostředků, působících na vnější frontě obklíčení. Zvláštností přitom je, že obě části vojsk plní rozdílné úkoly v různém prostoru a čase. Z toho plyne požadavek, aby bojová činnost vojsk, působících na vnitřní i na vnější frontě obklíčení

byla podrobně a přesně sladěna s jadernými údery a údery letectva, které půjdou jak na cíle a objekty obkličovaného uskupení, tak na cíle a objekty vně tohoto uskupení. V některých případech bude nutné vést tyto údery současně, jindy postupně. Na tyto okolnosti musí velitel armády brát zřetel při organizaci součinnosti, na základě analýzy možného zámyslu nepřítele.

K usnadnění součinnosti a k dosažení soběstačnosti vojsk, působících na vnitřní a vnější frontě obkličení bude často vhodné rozdělit některé prvky operační sestavy, respektive postavit nové. Tak např. bude vhodné zřídit v armádě (divizi) dvě protitankové zálohy, dva pohyblivé odřady zatarasovací a včas rozdělit ostatní síly a prostředky, zejména dělostřelectvo, vojsko PVO a útvary (svazky) některých speciálních vojsk.

Obkličovaného nepřítele budou svazky a útvary ničit často formou vstřícných roztínavých úderů. Někdy mohou takové údery vést (nebo působit na putacích směrech) i svazky dvou sousedních armád. Tím více zde nabývá na významu jejich přesná a předem sladěná činnost, založená na přesné a vzájemné znalosti bojových úkolů, na stanovení a znalosti prostorů a doby vedení jaderných úderů, bezpečnostních opatření, čar a míst setkání, čar zastavení palby různých druhů zbraní, čar signálů a signálů vůbec, jakož i potřeba vzájemné výměny směrových důstojníků, vzájemná znalost provozních údajů rádiových stanic atd.

Na směrech úderů těchto svazků mohou být vysazeny i vzdušné (vrtulníkové) výsadky. To opět klade zvýšené nároky na organizaci součinnosti.

Organizace a udržování těsné součinnosti klade vysoké nároky na velitele a jeho štáb, na jeho tvůrčí schopnosti. Vyžaduje trvalou a přesnou znalost situace, včetně situace sousedů, pevné velení a neselehávající spojení.

Uvedené zásady velení a součinnosti při obkličování a ničení nepřátelských uskupení mohou demonstrovat na epizodě z jednoho operačního cvičení, jehož jsem se zúčastnil.

U jedné prvosledové armády došlo při odrážení nepřátelské agrese k situaci, že armáda nebyla schopna odrazit a zastavit útok silného nepřátelského uskupení v pásmu překrytí a ani se jí nepodařilo přejít do útoku. Oslabené divize prvního sledu, v součinnosti s pravým sousedem, vedly těžké obranné boje na vlastním území a pod tlakem nepřítele, který byl v převaze, se jim nedařilo udržet bráněné prostory a čáry.

Nepřítel dosahoval stále hlubšího vlonu na styku se sousední armádou. Současně se tak vytvářela příznivá situace k zasazení volných sil obou armád s cílem obklíčit a zničit vklínivší se nepřátelské uskupení a vytvořit podmínky pro přechod do útoku. Úspěchu však bylo možné dosáhnout jen za předpokladu vzájemné znalosti situace obou sousedů a koordinovanou činností jejich volných druhých sledů a záloh, které bylo nutné zasadit do rozhodné útočné činnosti (k protiúderu na sbíhavých směrech).

V důsledku nerozhodné činnosti velitele a štábu armády a nízké úrovni součinnosti se sousedy se však situace vyvíjela krajně nepříznivě. Velitel armády, který měl původně ve druhém sledu dva svazky (jednu tankovou a jednu motostřeleckou divizi), ztratil brzy iniciativu a místo, aby obě divize použil včas k aktivní útočné činnosti, byl přinucen později zasadit divize postupně. Nejprve použil motostřeleckou divizi k vytvoření hloubky obrany na směru hlavního úderu nepřítele. Se zasazením tankové divize pak otálel tak dlouho, až ji nepřítel zjistil, napadl letectvem a vážně snížil její bojeschopnost.

V důsledku nízké úrovně součinnosti a nerozhojného velení byl pak nucen nepřátelské uskupení obklíčovat a ničit veliteli frontu svými silami a prostředky.

Závěr

V operacích vedených s použitím ZHN jsou jaderné zbraně hlavním prostředkem ničení nepřátelských uskupení. Motostřelecké a tankové útvary a svazky budou především využívat účinků jaderných zbraní k dokončení zničení nepřátelských uskupení a k ovládnutí stanovených prostorů a objektů.

V průběhu útočných operací může však docházet k obklíčení i větších skupin nepřítele, které bude nutné současně ihned ničit.

Soudobé zbraně a bojová technika, jejich vysoká pohyblivost a manévrovost (včetně manévru vzduchem) a důsledky použití ZHN na vojska a terén budou zřejmě vyžadovat dělit síly a prostředky vlastních vojsk na dvě části. Na část určenou k blokování a ničení nepřátelských ohnisek odporu a zasažených vojsk na část určenou ke zmaření činnosti nepřátelských záloh a aeromobilních prostředků.

V těchto podmínkách nebude zpravidla nutné vytvářet souvislé fronty obklíčení a nepřítele nebude nutné obklíčovat klasickým způsobem.

Jiné podmínky mohou nastat v operacích vedených za použití jenom klasických prostředků ničení. Zde budeme naopak užívat obložných forem obklíčovacího manévru jako tomu bylo ve Velké vlastenecké válce Sovětského svazu. Fronty obklíčení budou však mít i v tomto případě dynamický ráz. Obklíčované nepřátelské uskupení bude nutné současně rozdělit na menší části a ničit je úderem vojsk na výhodných směrech.

K ORGANIZACI SOUČINNOSTI VOJSK

Období po druhé světové válce je příznačné hlubokými a významnými změnami, které způsobila vědeckotechnická revoluce též v oblasti vojenství. Objevila se celá řada nových zbraní a bojové techniky, většina známých bojových prostředků se technicky dále zdokonalila a zvýšila se mnohonásobně jejich síla i účinnost.

Mechanizace a motorizace vojsk ve spojení s mohutnou palebnou silou (zejména jaderných zbraní, ale i všech ostatních klasických prostředků) způsobila zásadní převrat ve způsobech organizace přípravy i vedení bojové činnosti vojsk. Bojová činnost nabyla manévrového, rychlého spádu; zvýšila se tempa útoku s vedením rozhodných úderů vojsk do velké hloubky.

Rozhodujícího a konečného vítězství můžeme dosáhnout jen spojeným a sladěným úsilím všech druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb. Požadavek pečlivé organizace a udržování nepřetržité součinnosti vystupuje jako jedna z rozhodujících podmínek úspěchu boje a operace. Vyplývá ze značného zvýšení možností a rozmanitosti sil a prostředků, které se účastní operace, z rostoucí vzájemné závislosti jejněch na bojové činnosti jiných, ze zvýšené pohyblivosti a rozmachu bojové činnosti. Zvláštní pozornost přitom věnujeme novým druhům výzbroje a bojové techniky, abychom zabezpečili co nejefektivnější využití jejich bojových vlastností a účinků.

Organizace součinnosti a zabezpečení její nepřetržitosti v průběhu celé operace je v duchu článku 31. Oper-1-1 nejdůležitější povinností velitelů a štábů. Spočívá ve sladění palebné činnosti a manévru vojsk podle cíle, místa, času a způsobu plnění úkolů a v usměrnění jejich úsilí k dosažení stanovených cílů. Má tedy zabezpečit maximální využití účinků především jaderných zbraní a ostatních sil a prostředků ke zničení hlavního uskupení nepřítele. Uskutečnění tohoto principu má velký význam, protože jen sladěným úsilím všech sil a prostředků při bojové činnosti dosáhneme úspěchu.

To však neznamená, že na dosažení úspěchu v boji se podílejí všechny síly a prostředky ničení stejnou měrou. Hovoříme-li o prostředcích ničení, pak za základní považujeme jaderné zbraně. Proto hlavní pozornost věnujeme sladění činnosti ostatních sil a prostředků s jadernými údery. Z druhů vojsk hlavní místo náleží tankovému a motostřeleckému vojsku, v jejichž zájmu součinnost organizujeme.

Součinnost organizujeme do celé hloubky operace, především ke splnění úkolů a ve prospěch hlavního uskupení, které tyto úkoly plní. Nejpodrobněji ji organizujeme do splnění bližšího úkolu s důrazem na první den operace. Vzhledem k mnohotvárnosti bojové činnosti a ztrátám, které mohou vzniknout v této dynamické činnosti na obou stranách, organizaci součinnosti chápeme jako nepřetržitý proces v průběhu celé operace. Zde chcí zdůraznit, že nejde jen o plánované úkoly a jejich narušení v průběhu operace, ale také o nové úkoly, při kterých se neobejdeme bez vzájemného sladění činnosti vojsk. BuJe to např. při překračování vodních toků, při odrážení protiúderů nepřítele, při zasazování druhého sledu, při obklíčování a ničení velkých uskupení nepřítele apod.

Součinnost organizujeme na základě rozhodnutí velitele armády, plánu útočné operace, plánů použití druhů vojsk a plánů zabezpečení operace, výsledků součinnosti na stupni front — armáda a pokynů velitele a náčelníka štábu armády.

Součinnost organizuje osobně velitel armády za všestranné pomoci a zabezpečení štábu. Za její přípravu odpovídá náčelník štábu, který ji připraví se štábem podle pokynů velitele vydaných zpravidla po vyhlášení rozhodnutí. Forma a metoda organizace součinnosti závisí nejvíce na čase a na situaci. Podle toho může probíhat způsobem návrhů jednotlivých velitelů a náčelníků druhů vojsk a týlu k zabezpečení splnění úkolů, nebo tyto úkoly stanoví velitel armády direktivním způsobem. Druhý způsob použijeme hlavně při nedostatku času. V každém případě chcí zdůraznit zásadu její maximální stručnosti a správné obsahové volby náplně jednotlivých období, ke kterým součinnost organizujeme. Velitel armády zpravidla na závěr každého období uvádí, na které úkoly položit důraz a které otázky je nutné ještě dopracovat. Také si prověří, jak podřízení pochopili úkoly.

Podle konkrétních podmínek musíme organizaci součinnosti řádně připravit. Proto hlavní součinnostní otázky vyznačujeme v pracovních mapách velitele a náčelníků složek armády. Na základě pokynů velitele připraví náčelník štábu se štábem písemný Plán práce při organizaci součinnosti. Plán je zaměřen na operaci jako celek, nebo na další úkoly v jejím průběhu, které vyžadují samostatné plány součinnosti podle řešených úkolů. Možný příklad Plánu práce velitele armády při organizaci součinnosti v armádní útočné operaci uvádím na závěr článku.

Zkušenosti ukazují, že organizace součinnosti může probíhat v různých variantách, a to v závislosti na čase, na situaci i charakteru bojové činnosti. V zásadě půjde o tyto způsoby:

a) podle doby zahájení

Organizovat součinnost po vyhlášení rozhodnutí velitele armády bude vhodné zejména při nedostatku času. Tento způsob je vhodný zejména v průběhu operace. Jeho nevýhodou je, že podřízení velitelé a náčelníci nebudou mít svá rozhodnutí podrobněji promyšlena a zpracována, což může ovlivnit jejich aktivitu.

Organizovat součinnost po přijetí a schválení rozhodnutí velitelům svazků bude vhodné zejména při plánování operace do zahájení války, popř. při plánování dalších operací. Vyžaduje však více času.

Při nedostatku času na přípravu operace nebo zvláště v jejím průběhu můžeme organizovat součinnost při vydání bojových úkolů vojskům, nebo podle

pokynů velitele může je odeslat štáb jako doplňkové podklady pro činnost podřízených.

b) podle místa konání:

— na VS armády po vydání rozhodnutí, nebo při schvalování rozhodnutí podřízeným velitelům;

— na VS některého svazku (zpravidla prvosledového) za účasti určených funkcionářů;

— na zvlášť určeném a připraveném stanovišti v terénu, zpravidla na směr hlavního úderu.

c) podle metody organizace:

— organizace součinnosti se zúčastňují kromě hlavních funkcionářů, náčelníků jednotlivých složek armády současně velitelé a náčelníci podřízených složek;

— součinnost na hlavním směru organizuje velitel a na druhém směru zástupce velitele s určenými funkcionáři;

— součinnost organizuje osobně velitel (popř. náčelník štábu) podle stanovených etap formou konkrétních pokynů, ve kterých stanoví charakter a způsob bojové činnosti vojsk a jejího zabezpečení podle objektů, čar a času, tj. direktivní formou;

— součinnost organizujeme podle stanovených etap formou pokynů velitele (NŠ), které doplňují návrhy náčelníků armádních složek, popř. podřízených velitelů z hlediska použití jejich vojsk.

Zkušenosti ukazují, že v ojedinělých případech a zejména při dostatku času a za příznivé situace můžeme k zajištění úspěchu při organizaci a udržení součinnosti připravit i společná zaměstnání (VŠC a cvičení). Tato organizujeme do zahájení bojové činnosti v terénu a podmínkách, které se maximálně přibližují podmínkám stanoveného bojového úkolu.

Vlastní součinnost můžeme organizovat přímo v terénu nebo na mapách, na připravených plastických stolech, podle dodaných leteckých snímků, popř. s využitím filmových záběrů.

Štáb vševojskové armády je povinen kontrolovat organizaci součinnosti podřízených svazků a poskytovat jim potřebnou pomoc a zejména obnovovat součinnost v případě jejího narušení.

Na závěr chci zdůraznit, že součinnost je jednou ze základních podmínek k dosažení úspěchu v boji a operaci. Udržování nepřetržité součinnosti vyžaduje od velitelů a štábů především znát dokonale stanovený úkol, správně a stejně chápat cíl a způsob bojové činnosti a jednat v duchu zámyslu nadřízeného velitele. To vyžaduje vzájemně se informovat, neustále upřesňovat bojové úkoly podřízeným, udržovat s nimi nepřetržitě spojení a včas předvídat. Bez správné součinnosti je organizované vedení boje a operace nemyslitelné. Součinnost vojsk je objektivní nevyhnutelností a zákonitostí vedení vševojskového boje.

Proto musíme neustále zdokonalovat formy, metodu i způsob organizace součinnosti, aby odpovídala požadavku času, podmínkám situace a zadanému úkolu. K dosažení mistrovství v tomto procesu musíme na všech stupních věnovat systematickou pozornost a procvičovat ji na všech zaměstnáních přípravy velitelů a štábů.

Velitelství X. armády

čj.

datum

Schvaluji: Velitel X. A

podpis

Tajné

Výtisk č.:

Počet listů:

Plán práce velitele X. armády při organizaci součinnosti k odrážení protiúderu 4. as nepřítele při rozvíjení armádní útočné operace

(den, hod.)

Cíl součinnosti: sladit činnost svazků, palebných prostředků, letectva, armádních prostředků a záloh při účasti v 1. JÚ frontu při odrážení protiúderu operačních záloh nepřítele.

Účast: Velitel X. armády, NŠ, NOO, NZO, NRVD, NVPVO, NŽV, NCHV, NSk REB, NSO, NTAO, NT, NstřBVLA, velitelé svazků

Místo konání: VS X. armády

Doba konání: Po vyhlášení rozhodnutí velitele X. armády
dne hod.

Součinnost organizovat k těmto obdobím:

1. Účast X. armády v 1. JÚ frontu a obnovení bojeschopnosti vojsk
2. Odrážení protiúderu nepřátelských operačních záloh
3. Rozvíjení útoku X. armády a zabezpečení zasazení druhého sledu frontu

1. období

Velitel X. armády

- cíl a úkoly armády v 1. JÚ frontu
- účast RVD a letectva
- další rozvíjení operace s využitím účinků 1. JÚ

Součinnostní otázky:

— upřesnění cílů pro 1. JÚ	NZO	3'
— účast RVD armády v 1. JÚ	Vel. A	5'
— organizace velení RVD při 1. JÚ a signály	Vel. A	5'
— účast letectva v 1. JÚ frontu a v průzkumu letectva a ke zjištění efektivnosti našich jaderných úderů	Nstř. BVLA	4'
— způsob PVO raketových vojsk armády	NVPVO	3'
— pravděpodobný zámysl použití JZ nepřítele v 1. hromadném JÚ	NZO	3'
— možné následky 1. hromadného JÚ nepřítele na vojska a tyl armády	NOO	4'
— vznik možných prostorů boření, záplav a požárů po 1. JÚ nepřítele a jejich vliv na plnění úkolu vojsky armády	NŽV	4'
— vznik možných prostorů radioaktivního a chemického zamoření a jejich vliv na plnění úkolu armády	NCHV	4'
— činnost prostředků REB armády při přechodu na používání JZ	NSk REB	3'
— zabezpečení spojení a obnovení velení	NOO (NŠ)	3'

Dílčí závěr velitele armády:

- na co položit důraz při organizaci účasti v 1. JÚ frontu (doplňkový průzkum, včasnost úderu, včasné dosažení pohotovosti u TR a OTR pro další odpálení);
- opatření k obnovení bojeschopnosti vojsk armády.

2. období

Velitel armády

- cíl a úkoly armády při odrážení protiúderu,
- způsob odrážení protiúderu.

Součinnostní otázky:

— možná sestava, časové možnosti a pravděpodobný zámysl nepřítel	NZO	4'
— zabezpečení odrážení protiúderu RVD armády	NRVD	4'
— ženijní opatření k odrážení nepřátelského protiúderu	NŽV	4'
— opatření REB při odrážení protiúderu nepřítel	NSK
REB	3'
— časové a prostorové využití vyčleněného úsilí letectva při odrážení nepřátelského protiúderu (+ vrtulníková letka s PIRS)	NStř.
BV LA	4'
— zabezpečení styku s vojsky X. A (levý soused) při odrážení protiúderu nepřítel	NRVD
NOO	4'
— organizace velení a signály	NOO
(NŠ)	3'

Dílčí závěr velitele X. armády:

- na co položit důraz při odrážení nepřátelského protiúderu,
- vytvoření podmínek pro přechod do útočné činnosti.

3. období

Velitel X. armády

- zámysl pro další rozvíjení útočné operace,
- způsob využití druhého sledu armády.

Součinnostní otázky:

— možná sestava nepřítel v hloubce a jeho pravděpodobný zámysl, organizace průzkumu	NZO	4'
— způsob vyvedení a zabezpečení přesunu svazku 2. sledu na ČZ a jeho zasazení	NOO	4'
— palebné zabezpečení zasazení svazku 2. sledu při rozvíjení útoku armády	NRVD	4'
— letecké zabezpečení přesunu a zasazení svazku 2. sledu a jeho podpora při vedení boje	NStř.
BV LA	3'
— ženijní zabezpečení přesunu a zasazení svazku 2. sledu	NŽV	3'
— zabezpečení PVO při vyvedení, přesunu a boji svazku 2. sledu	NV
PVO	3'
— činnost prostředků REB při zabezpečení zasazení X. A (druhý sled frontu)	NRVD,
LA,
NŽV
NVPVO,
NCHV,	5'
— organizace velení a signály	NOO
(NŠ)	3'

Závěr velitele armády:

- na které otázky položit důraz,
- význam všech opatření pro zasazení druhého sledu frontu.

Náčelník štábu X. armády
podpis

Náčelník oper. oddělení X. armády
podpis

Výpočetní automat 3. generace v práci velitele a štábu

Snaha o zabezpečování především operačními a taktickými výpočty na výpočetní technice je stejně stará jako existence orgánů mechanizace a automatizace velení vojskům v ČSLA. Přesto se od samého začátku dařilo využívat výpočetní techniky více na týlových velitelských stanovištích při řešení technických a týlových propočtů. Příčiny tohoto stavu jsou známy. Změna se očekávala příchodem kvalitnější výpočetní techniky.

Názory, že rozhodující pro štáby je moderní výpočetní technika vyšší, tedy 3. generace, se však ukázaly jako neúplné. Na VŠC „Labe 78“ byl zasazen poprvé převozný výpočetní automat C-266 (dále PVA C-266) s programem kvalitativního poměru. Při jeho řešení se však práce operačního oddělení spíše přidávala, než ubírala. Tím se velmi krátká doba vlastního výpočtu znehodnocovala a převozný výpočetní automat se neprosadil. To vedlo ke komplexnímu pojetí v zasazení výpočetní techniky.

Komplexnost byla v dialektické jednotě jednotlivých celků:

— zasazení výpočetní techniky 3. generace, především převozného výpočetního automatu C-266;

— příprava hodnotného programového zabezpečení;

— zpracování výpočtů v souladu s metodickou prací velitele a štábu.

Převozný výpočetní automat C-266

Při srovnávání výkonnosti výpočetních automatů 3. a 2. generace není nutné uvádět doby trvání matematických úkonů jako sečítání, násobení nebo ukládání do registrů, rychlosti snímáče děrné pásky či rychlotiskárny. Mohlo by to vyústit do nesprávných závěrů, že PVA C-266 je oproti PVA C-261 při použití psacího stroje 3× rychlejší a při použití rychlotiskárny dokonce 8× rychlejší. K našemu účelu bude výhodnější posouzení všech dob, které jsou potřebné k jednotlivým úkolům před a po výpočtu. Je to především děrování děrné pásky, manipulace s páskami a jednoduchá kontrola výpočtu. Doby pro přípravu vstupních dat štábem ani doby pro jejich předání k výpočetnímu automatu, či převzetí výpočtů v tabulce 1 neuvažují.

Tabulka 1

Způsob využití výpočetního automatu	Děro- vání	Mani- pulace	Výpočet	Kontrola výpočtu	Zrychlení výpočtu
C-261 s výstupem na psací stroj	4	3	16	1	—
C-266 s výstupem na psací stroj	4	3	5	1	1,8×
C-266 s výstupem na rychlotiskárnu	4	3	2	1	2,4×
Cíl	2	2	2	1	3,4×

Tabulka 1 uvádí některá srovnání výkonnosti výpočetních automatů v průměrných jednotkách času při práci se současnými programy bez jejich zkvalitnění.

Při zpracování výpočtů na PVA C-261 s výstupem na psací stroj byl poměr připravených prací k samotnému výpočtu 8:16. Možné zrychlování děrování i manipulace zefektivňovalo sice využití PVA C-261 v individuálních případech, ale limitující zůstávala rychlost výpočtu, která se zkrátit nedala.

Využitím výpočetního automatu PVA C-266 se poměr obrátil a zlepšil se na 8:5 a při výstupu výpočtu na rychlotiskárnu dokonce na 8:2. Efektivnost ve zrychlení výpočtů můžeme uvítat, ale příslušníci oblasti MAV se musí současně zaměřit na snížení doby přípravných prací až na dosažení poměru 5:2.

Z tabulky 1 je zřejmé, že nedojde-li ke zlepšení v použitých metodách zpracování programů, včetně využití nových možností algoritmů při řešení, které umožňuje PVA C-266, zůstane pracnost děrování a manipulace na stejné úrovni, tedy bez možnosti zkracování časů. V těchto případech dojde ke zrychlení výpočtů 1,8x, maximálně 2,4krát. Cílem pracovníků automatizace velení je však zkvalitňováním programů snížit tyto časy na uvedené hodnoty a dosáhnout tak zrychlení výpočtů oproti PVA C-261 na hodnotu 3,4.

Cestu dalšího zrychlení vidím v současném zapojení obou příslušníků obsluhy, kdy jeden bude připravovat děrnou pásku na dálnopisu T 100 (který je součástí soupravy převozného výpočetního automatu) a kontrolovat výpočty, zatímco druhý se bude věnovat jen vlastnímu výpočtu. Tím můžeme teoreticky dosáhnout

nout dokonce šestinasobného zrychlení výpočtu, samozřejmě jen krátkodobého, např. při přípravě rozhodnutí velitele.

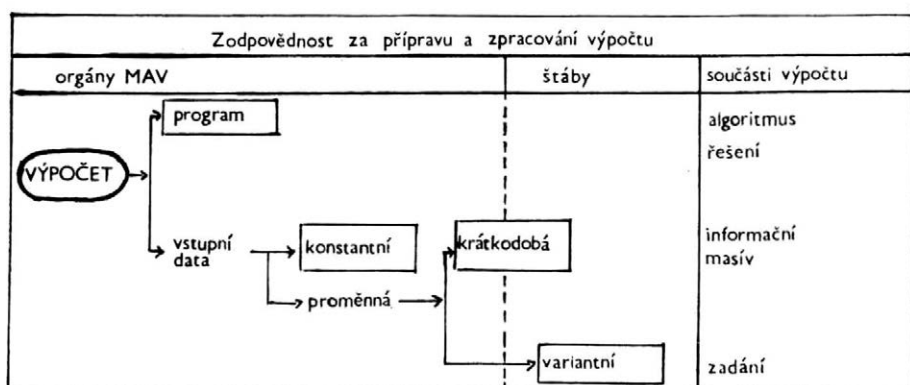
Zkušenosti při VŠC „Neutron-79“ ukázaly, že při dobré práci PVA C-266 si uživatelé tento výpočetní prostředek umístili doslova na dosah ruky. Proto chci konstatovat, že převozný výpočetní automat C-266 je schopen zabezpečovat požadavky štábů i na velitelských stanovištích fronty a armád.

Programové zabezpečení

Práce výzkumného ústavu GŠ ČSLA a vybraných výpočetních středisek ČSLA byla orientována na zpracování nových programů se zaměřením především na potřeby operačních složek a štábů RVD operačních stupňů. Úspěšně se přepracoval program kvalitativního poměru sil pro frontu a armádu, v mimořádně krátké době byl zpracován soubor operačních programů pro armádu tzv. Mikro, který zabezpečuje výpočty pro operační oddělení, zpravodajské oddělení a organizačně doplňovací oddělení, soubor dělostřeleckých programů pro frontu a jednotlivé programy pro štáby RVD armád. V souhrnu šlo o 25 programů pro velitelská stanoviště fronty a armád, tvořených v úzké součinnosti s příslušnými štáby.

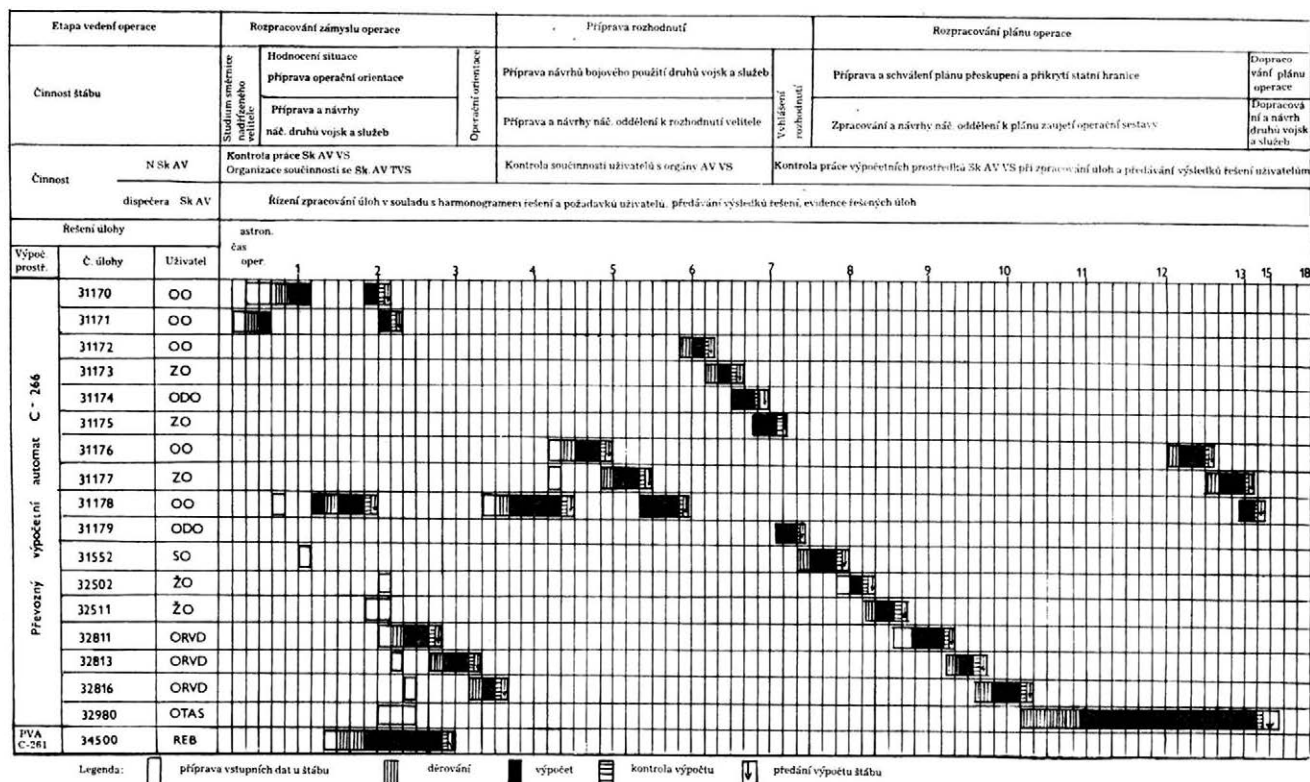
Úsilí řešitelů při zpracování programů a využitím nových možností algoritmů se zaměřovalo současně na zkracování časů úkonů, které předcházejí vlastnímu výpočtu.

Zatím co snížení času potřebného pro manipulaci je záležitostí především orgánů automatizace velení vojskům, čas pro děrování se může snižovat nejen lepší

Obr.1

Harmonogram řešení operačně taktických úloh při plánování operace na VS

připravenosti operátorů, ale hlavně snížením počtu vstupních dat. Toho dosáhneme jen úzkou součinností se štáby. Jejich výsledkem musí být i vhodně zpracovaný informační masív — základ časových úspor.

Tvorba informačních masívů je záležitostí posledních let. Názory na jejich obsah se však různí.

Schématické vyjádření — viz. obr. 1.

Jestliže dříve bylo nutné mít pro výpočet program a obsáhlá vstupní data, trvalo jejich naděrování dlouho, docházelo k chybám, tím i k opravám a doba dodání výpočtu byla neurčitá. Postupným oddělováním konstantních dat a jejich zpracováním na děrnou pásku, nebo jejich uložení přímo do programu se čas zkrátil. Spory vznikaly o vhodné zařazení krátko-

dobých proměnných vstupních dat. Pod tímto výrazem chápou koeficienty spotřeby munice, PHM, atd., stanovené pro dané výcvikové období nebo operaci, početní stavy svazků a útvarů vlastních vojsk i protivníka, stanovené pro cvičení a jiné údaje známé před očekávanou akcí operačně taktické přípravy štábů. Právě při specifikaci těchto dat jde o citlivou záležitost, zda je zařadit do informačního masívu, nebo je vyplňovat do formulářů pro jednotlivá zadání.

Obojí má své pro i proti, i když prvý způsob má nesporně své výhody v úspoře času právě v době, kdy jej má štáb nejméně. Čím více se podaří naplnit vstupními daty informační masív, tím kvalitnější program bude zpracován a tím více času uspoříme na přípravných pracích.

Tabulka 3

Výcvikové roky	ČSLA	Pozemní vojsko	Poznámka
	VS:TVS	VS:TVS	
1976—1977	1:2,7	1:5,5	+ bez Sověť. armády x bez Sověť. armády a frontového letectva
1977—1978	1:1,2	1:4,1	
NEUTRON-79	+ 1,4:1	x 1:1	

Tabulka 4

Místo velení	VS										TVS				Souhrn
	OS	ZS	OMS	SSV	REB	RVD	PVO	ŽV	CHV	Cel- kem	VzS	TAS	Týl	Cel- kem	
F	156	24				123	7	2	3	315	6	4	31	41	356
FZ													76	76	76
A	59	26	20		99	72		1		277	82	49	183	314	591
msd											17	1	20	38	38
td											100	18	57	175	175
A	45	15	26	3	64	32		2		187	79	89	77	245	432
A	188	28				4				220	28	7	57	92	312
Celkem	448	93	46	3	163	231	7	5	3	999	312	168	501	981	1980
%	23	5	2		8	12				51	16	8	25	49	

Právě tento způsob byl použit při přepracování kvalitativního poměru sil i při zpracování operačního souboru programů Mikro. Oba se plně osvědčily u těch štábů, které si byly vědomy, že krátkodobým proměnným vstupním datům musí věnovat pozornost a poskytovat údaje orgánům MAV na jejich úpravy nejen před cvičením, ale i v jeho průběhu.

Toho jsme dosáhli vzájemným porozuměním, ale především přiblížením myšlení orgánů mechanizace a automatizace velení potřebám velitelů a štábů.

Metodika práce velitele a štábu

Při přípravě a vedení operace (boje) velíme vojskům zpravidla metodou souběžného plánování.

Poměrně velký počet programů různé kvality, požadavky štábů na výpočty kumulující se do návrhů náčelníků jak v období přípravy rozhodnutí, tak i v průběhu operace, donutil orgány automatizace velení vojskům, aby v součinnosti s uživateli dohodli programy i četnost výpočtů a stanovily termíny dodání vstupních dat, dob výpočtů a termíny předání výpočtů uživatelům. Tyto základní a další údaje byly zpracovávány do harmonogramů řešení výpočtů pro období přípravy a zvláště pro období vedení operace (boje).

Možný harmonogram — viz **tabulku 2**.

Vznikající rozpory mezi potřebami řešení výpočtů a časovými možnostmi jejich zpracování na výpočetní technice jsme snáze řešili tam, kde byly připraveny k zasazení PVA C-266 s novými kvalitnějšími programy.

Zpracované harmonogramy řešení výpočtů nemají trvalou platnost. Musíme je před každým cvičením s uživateli

upřesňovat a dohodnout s náčelníkem štábu pro VS a náčelníkem týlu pro TVS. Tím je tento dokument závazný pro orgány automatizace velení vojskům a i pro jednotlivé uživatele. Proto má mít též každý uživatel ve svém pracovním sešitě z něho výpis.

Výsledky ověřené v praxi

Výsledky dosažené při frontovém VŠC „Neutron-79“ jednoznačně ukázaly na správnost a reálnost nastoupené cesty postupného přechodu na výpočetní techniku 3. generace. Ale nejen to, ukázaly i na nutnost zpracování programů na kvalitativně vyšší úrovni. Potvrdilo se, že štáby přijímají vše co je dobré a co jim pomáhá řešit náročné úkoly.

Pozoruhodné je, že se v rámci ČSLA podařilo poprvé zpracovat pro VS více výpočtů než pro TVS (viz **tabulku 3**).

Tabulka 4 (přehled zpracovaných výpočtů) ukazuje, že k výraznému využití výpočetní techniky došlo především u operačních složek, štábů RVD a služby REB. U operačních složek šlo o vysokou četnost výpočtů zejména kvalitativního poměru sil a přesunů. U štábů RVD jde již o výsledek promyšleného využívání většího počtu programů úzce spjatých s metodikou práce štábů RVD.

Zatím co všechny PVA se na výpočtech ve prospěch pozemního vojska frontu podílely 89 %, pak jen 4 PVA C-266 zasazené na VS frontu a vševojskových armád zpracovaly 44 % výpočtů. Na jednom PVA C-266 bylo zpracováno v průměru 159 výpočtů, na PVA C-261 jen 101 výpočet, což ve srovnání činí 1,6:1. Na prvé zasazení PVA C-266 na cvičení ve výcvikovém roce 1978—79 je výsledek více než přesvědčivý.

Závěrem chci uvést, že štáby i příslušníci automatizace velení vojskům mají společný zájem na upevnění dosažených výsledků a jejich další prohloubení. V tomto roce dojde k výměně převozných výpočetních automatů C-261 za C-266 v celé ČSLA. Tím se podstatně zlepší základna výpočetní techniky a vytvoří podmínky pro zkrácení výpočtů. Této akci však musí předcházet intenzivní práce na přepracování programů s kvalitativně vyšší úrovni. A na tom by se měly štáby ve vlastním zájmu aktivně podílet.

K NIČENÍ TAKTICKÝCH PROSTŘEDKŮ JADERNÉHO NAPADENÍ

Ničení prostředků jaderného napadení patří v soudobém boji k základním úkolům raketového vojska a dělostřelectva. Je hlavním způsobem získání a udržení palebné převahy nad nepřítelem. Je však o vševojskový úkol, neboť společně s RVD se na něm podílí letectvo, vševojskové a tankové jednotky, taktické výsadky a speciální skupiny, vysílané do hloubky bojové sestavy nepřítele, radioelektronické a další prostředky. Hlavním organizátorem je vševojskový štáb, zejména jeho operační složka.

Boj s taktickými prostředky jaderného napadení je součástí celkového boje se ZHN nepřítele. Jejich ničení probíhá nepřetržitě, ať již v podmínkách vedení boje s použitím nebo bez použití jaderných zbraní. Je však zřejmé, že jeho význam vzrůstá po přechodu na použití jaderných zbraní. K ničení taktických prostředků jaderného napadení se přibírají všechny vhodné prostředky, při čemž hlavním kritériem v procesu rozhodování o vykonavateli, způsobu a době ničení by měla být včasnost a efektivnost.

Základní charakteristiky taktických prostředků jaderného napadení nepřítele

Nepřítel považuje za taktické prostředky jaderného napadení ty prostředky, které jsou určeny k ničení cílů v taktické hloubce a pro všeobecnou a přímou podporu divizí a armádního sboru. Jde tedy o atomové dělostřelectvo, neřízené dělostřelecké rakety typu Honest John a řízené střely typu Lance.

Atomové dělostřelectvo

Atomovým dělostřelectvem nazýváme hlavně dělostřelectvo, které může používat granáty i s jadernou náloží. V současné době patří na střeoevropském válečném táhlu k takovému dělostřelectvu jednotky, vyzbrojené samohybnými houfnicemi ráže 203, 2 mm a 155 mm. Hlavní takticko-technické údaje o těchto prostředcích — viz **tabulku 1**.

Máme-li posoudit možnosti ničení jednotek atomového dělostřelectva, je dobře znát taktiku jejich bojové činnosti. V podstatě rozlišujeme tři způsoby bojové činnosti při zaujímání palebných postavení, přípravy a vedení palby:

— palebné baterie oddílů jsou trvale v palebných postaveních, odkud vedou i palbu:

Tabulka 1

Údaj	155 mm SHH M 109	203,2 mm SHH M 110
1. Maximální dostřel (km)	18	17
2. Rychlost střelby (r/min)	4	1,5
3. Hmotnost v palebném postavení (t)	24	26,2
4. Údaje o munici: – jaderná XM454 (kt) – konvenční	0,08 tříštivotrhavá	1,9
5. Způsob ochrany obsluhy (typ baterie jako cíle)	obrněná	neobrněná
6. Rozměry bojové sestavy: – baterie (km) – oddílu (km)	0,5 × 0,8 2,5–3,5 × 1,5–2	1–1,5 × 0,8–1 5–6 × 4–6 km
7. Vzdálenost palebných postavení od předního okraje (km)	4–6	4–8

— palebné baterie zaujímají palebná postavení samostatně s rozestupy asi 2–3 km, zůstávají však v palebných postaveních trvale až do splnění palebného úkolu. Oddíl se přemísťuje do jiného prostoru jako celek;

— každá palebná baterie připravuje 1–3 dočasná palebná postavení, která zaujímá jen ke splnění jednoho palebného úkolu. Pak se vrací opět do hlavního palebného postavení. Celý prostor bojového rozmístění se tak rozrůstá až na $8 \times 8 - 10$ km.

I když první a druhý způsob přináší některé výhody z hlediska velení oddílu a snižuje objem přípravných prací (ženižní úpravy, topograficko-geometrická příprava apod.), je zřejmé, že nepřítel zejména v podmínkách používání jaderných zbraní bude nejčastěji volit třetí způsob.

Ve prospěch této úvahy svědčí i údaje o zaváděných automatizovaných systémech velení v rámci dělostřeleckého oddílu (systém Face, Tacfire a další), které umožňují připravovat prvky střelby pro každé dělo bez ohledu na jeho polohu a ve velmi krátké době. Podporují tedy tendenci k rozptylování nejen palebných jednotek oddílu, ale i jednotlivých děl, aniž by při tom komplikovaly (prodlužovaly) proces velení v oddíle.

Za objekty palby našeho dělostřelectva nebo jaderných úderů můžeme považovat:

— baterie (čtyř) oddílu v palebném postavení (dočasném nebo hlavním) s místem řízení palby (na něm samočinný počítač pro přípravu prvků střelby) a místem uložení jaderné munice;

— velitelské stanoviště oddílu;

— velitelskou baterii oddílu;

— radiolokátor AN/MPQ-4A pro průzkum střelejších baterií a k opravování palby.

Neřízené dělostřelecké rakety Honest John

Podle informací ze zahraničního odborného tisku mají být jednotky Honest John staženy z výzbroje hlavních kapitalistických armád. Víme, ale že v armádě NSR bylo toto plánované stažení pozastaveno. Proto i nadále zůstává ve vševojskovém svazku západoněmecké armády baterie raketového oddílu dělostřeleckého pluku (dvě čety po 2 odpalovacích zařízeních) raket Honest John hlavním prostředkem jaderného napadení v rukách velitele svazku.

K hlavním takticko-technickým parametrům patří dostřel (maximální — 40 km, minimální — 3 km, praktický minimální — 9 km), vzdálenost prostoru rozmístění od předního okraje (6–12 km), rozměry prostoru bojového rozmístění baterie ($1 \times 2,5$ i více km) a palebné čety se dvěma odpalovacími zařízeními (500×500 m), mohutnost jaderné nálože (2, 10, 30 kt), doba pohotovosti po příchodu čety na palebná stanoviště (30–40 minut).

Také u jednotek Honest John nestačí k vedení boje s nimi pouze základní údaje, ale i způsoby bojového použití. Předem připravená palebná postavení zaujímají palebné jednotky jen na dobu, nutnou k přípravě a vedení úderu. U plánovaného úkolu činí doba setrvání na palebném stanovišti 5–10 minut. Pokud neplní palebný úkol, jsou jednotky ve vyčkávacím postavení ukryty v přirozeném úkrytu nebo vybudovaném okopu a zamaskovány. Vyčkávací postavení nezaujímají v případě, kdy vzdálenost od palebných postavení nepřekročí 3 km. Jednotka se pak rozmístí v jednom ze záložních palebných postavení a palebné úkoly plní postupně z těchto postavení.

Za objekty naší palby (úderu) můžeme počítat:

- jednotlivá odpalovací zařízení;
- palebné čety se dvěma odpalovacími zařízeními;
- velitelské stanoviště baterie se střeleckou ústřednou;
- velitelské stanoviště raketového oddílu;
- vyčkávací postavení (obsazené);
- technické postavení baterie.

Řízené střely Lance

Útvary řízených střel Lance patří v současné době ke sborovým jednotkám a útvarům. Oddíly Lance (v armádě NSR — samostatné raketové dělostřelecké oddíly, USA — oddíly dělostřeleckých skupin) mají zpravidla 3 baterie po 2 odpalovacích zařízeních. Jako hlavní takticko-technické údaje můžeme uvést dostřel (maximální — 120 km, minimální — 5 km), vzdálenost prostoru rozmístění oddílu od předního okraje (15–20 km), rozměry tohoto prostoru ($6-9 \times 8-12$ km) baterie ($2-3 \times 3-5$ km), doba pohotovosti k odpálení po příchodu jednotky na palebné stanoviště, tj. doba setrvání (15 minut), rozměr prostoru soustředění oddílu ($2-3 \times 2-3$ km), mohutnost jaderné nálože (20, 50, 80, 150 kt).

K nejdůležitějším prvkům bojové sestavy oddílu patří velitelské stanoviště oddílu se střediskem řízení palby, spojovací a topografickou sekcí, dále technické postavení s muniční a dopravní četou a bojové sestavy baterií. V nich zejména technické a vyčkávací postavení a hlavní a záložní postavení.

Řízená střela Lance přichází k oddílu buď připravena k použití (zkompletována) nebo rozložena na tři základní části (bojová hlavička, blok raketového motoru, stabilizátor), uložené v kontejnerech. Montáž (kompletace) střely probíhá v technickém postavení oddílu. Hlavním zařízením na něm je speciální

jeřáb. Střelu na odpalovací zařízení předkládá a kontroluje obsluha v technickém postavení baterie. Následuje přesun do vyčkávacího postavení. Palebné postavení se zaujímá na signál velitele oddílu. Zde se uskuteční kontrolní práce na střele, do palubní navigační soustavy se vloží program letu, střela se zamíří na cíl a nastaví se náměr.

Je třeba počítat s tím, že po signálu přijde odpálení do 20 minut. Po odpálení opouští odpalovací zařízení palebné stanoviště a zaujímá vyčkávací nebo přejíždí na technické postavení.

Objekty palby (úderu):

- jednotlivá odpalovací zařízení (palebné sekce);
- palebné baterie v prostoru bojového rozmístění, v palebném, vyčkávacím nebo technickém postavení;
- velitelské stanoviště oddílu;
- technické postavení oddílu.

Průzkum taktických prostředků jaderného napadení a jeho možnosti

Průzkum patří k nejdůležitějším složkám boje s prostředky jaderného napadení nepřítele i na taktickém stupni velení. K průzkumu použijeme všech prostředků, které mohou získat třeba i dílčí údaj. Úspěšný průzkum je předpokladem pro efektivní ničení. Konečným cílem průzkumu je získat přesné, hodnověrné a včasné zprávy o objektu, vyhodnotit je a předat palebným prostředkům.

Pro průzkum taktických prostředků jaderného napadení je vhodný jak pozemní, tak zejména vzdušný průzkum. Z prostředků pozemního průzkumu, s ohledem na přesnost získávaných zpráv a včasnost jejich předání, to budou:

- plukovní a divizní průzkumné skupiny;
- divizní a armádní skupiny hloubkového průzkumu;
- prostředky dělostřeleckého průzkumu, tj. prostředky zvukoměrného a radiolokačního průzkumu, dělostřelecké optické pozorování, příp. světlovuk.

Ze vzdušného průzkumu:

- prostředky průzkumného letectva;
- dělostřelecké průzkumné vrtulníky.

Průzkumné skupiny a skupiny hloubkového průzkumu patří k velmi spolehlivým prostředkům, které mohou předat údaj v relativně krátké době (do 15—20 minut) a s dostatečnou přesností (50—100 metrů). Jejich činnost je zvláště efektivní v případě, kdy jsou vysílány předem do předpokládaných prostorů rozmístění jednotek a útvarů jaderného napadení nepřítele nebo do prostorů s prozatím neurčitými příznaky rozmístění těchto jednotek. Přitom bereme v úvahu, že jejich prostor činnosti je poměrně malý (max. 50 km²).

Z dělostřeleckého průzkumu přinášejí nejhodnotnější výsledky **dělostřelecké průzkumné vrtulníky** a to hlavně v případě, kdy bojová sestava a situace na předním okraji dovolí využít mezer v sestavě nepřítele a proniknout až do bezprostřední blízkosti cílů. Údaje můžeme převzít okamžitě (do 5 minut). Jejich přesnost je charakterizována střední kruhovou chybou v hodnotě do 50 metrů (s využitím mapy 50 000).

U prostředků **radiolokačního průzkumu** půjde o radiolokačtor typu ARSOM pro průzkum střelejších baterií atomového dělostřelectva. Střední kruhová chyba činí kolem 30 metrů, údaj o cíli je předán do 2 minut. V podmínkách použití jaderných zbraní je však nedostatek tohoto prostředku zřejmý — získá-

vá údaje o objektu až po výstřelu a neumožňuje tedy předejít nepříteli a zabránit mu v úderu.

Totéž platí pro zvukoměrný průzkum, jehož časové možnosti jsou však nižší a upotřebitelnost tedy ještě problematičtější.

Soudobým a pravděpodobně nejčastějším bude vzdušný **průzkum prostředky průzkumného letectva**, ať již letounem L-29R nebo MiG-21R. Střední kruhová chyba určení souřadnic je asi 50 metrů a předání zpráv je možné do 5–10 minut, při využívání retranslace a odposlechu okamžitě. Spolu s dělostřeleckými průzkumnými vrtulníky může přinést největší množství nejkvalitnějších zpráv o všech divizích taktických prostředků jaderného napadení nepříteli.

Pokud jde o možnosti **taktických vzdušných výsadek**, můžeme je přirovnat k možnostem průzkumných skupin s tím, že výsadek je schopen nejen objekt nepříteli zjistit, ale i zničit vlastními silami a prostředky.

Při hodnocení ostatních druhů nebo prostředků průzkumu bývá pod dojemem velké (větší než požadované) nepřesnosti nebo nízkých časových možností zastáváno stanovisko o jejich nepoužitelnosti. Víme však, že i údaje např. rádiového nebo radiotechnického průzkumu, světlozuku, pozemního pozorování apod. mohou podstatně zvýšit hodnověrnost údajů jiných průzkumných prostředků, zjistit nový prostor rozmístění nebo zmenšit prostor pravděpodobného rozmístění a tak urychlit zjištění nepřátelského objektu.

Průzkum taktických prostředků jaderného napadení nemůžeme též zužovat pouze na zjišťování palebných jednotek (jednotlivých odpalovacích zařízení, palebných čet nebo baterií). Jejich zničení skutečně přináší v boji o palebnou převahu maximální efekt, zejména podaří-li se vyřadit jednotku, která již převzala jadernou municí a připravuje se plnit palebný úkol. Takový případ však nevyčerpává všechny možnosti boje s taktickými prostředky jaderného napadení, navíc patří z hlediska možností průzkumu a včasných odvetných opatření k neobyčejně náročným. Je tomu tak z těchto důvodů:

- zjištění palebných jednotek v době, kdy se nepřipravují k plnění palebného úkolu, je velmi obtížné, neboť jsou ukryty, zamaskovány a neprozrazují se pohybem ani jinou činností;

- pravděpodobnost zjištění jednotky při manévru je sice vyšší, avšak jejich zachycení palbou nebo úderem přináší řadu problémů, spojených s řízením palby (úderů) na pohybující se cíl, a bez několikerého zjištění polohy proudu, příp. trvalého pozorování nedosáhneme potřebnou účinnost palby (úderu) v cíli;

- jakmile nepřátelská palebná jednotka zaujme palebné postavení a zahájí přípravu k palbě, pak časový interval setrvání je velmi krátký. Jen ve vztahu k němu můžeme hodnotit včasnost našich protipatření.

Palebné jednotky, však mají i své řídicí složky, které řídí palbu, a které potřebují spojení, technické zabezpečení, zprávy o objektech palby, průzkumné prostředky atd. Proto velitelská stanoviště, spojovací uzly, technická postavení, spolupracující a součinnostní jednotky představují také zranitelné prvky a jejich vyřazení omezuje nebo způsobuje ztrátu bojeschopnosti palebné jednotky.

Pro průzkumné a zpravodajské orgány z toho vyplývá potřeba znát nejen technické údaje o zbraních, ale i taktiku jednotek, systém velení a spojení, proces technické přípravy, význam zabezpečovacích jednotek pro bojeschopnost palebných jednotek, strukturu součinnostních vazeb apod.

Možnosti a způsoby ničení taktických prostředků jaderného napadení raketovým vojskem a dělostřelectvem

Boj s taktickými prostředky jaderného napadení vede RVD ničením prvků jejich bojových sestav, které jsou v dosahu palebných prostředků vlastních prvosledových svazků. Hloubka ničení organického pozemního dělostřelectva vševojskového svazku je kolem 15 km a překrývá spolehlivě prostory rozmístění atomového dělostřelectva nepřítele a zčásti i neřízených raket Honest John. Divizní taktické rakety pak rozsahem svého dostřelu (až 60 km) mohou ničit jednotky Honest John i Lance.

Z hlediska **prostorových možností** tedy by prvosledový svazek byl schopen ničit nejen dělostřelecké, ale i taktické raketové prostředky nepřítele. Obvykle se však v organizaci boje se ZHN počítá s tím, že odpovědnost za ničení jednotek Lance přebírá armádní stupeň velení. Obdobně v případě, že se vytváří ADS, přesunuje se na ni hlavní tíha boje s atomovým dělostřelectvem. Tím se neruší povinnost prvosledových svazků podílet se na ničení baterií tohoto dělostřelectva svými prostředky.

Značně složité závislosti vidíme při rozboru **časových možností** prostředků RVD. Tyto možnosti jsou dány časovým intervalem od získání průzkumných údajů o objektu po uskutečnění palby (úderu). Zůstaneme-li prozatím v rámci palebného systému RVD, představuje tento interval v podstatě dobu reakce systému, která je dána:

- dobou na získání údajů o objektu dělostřeleckým průzkumem;
- dobou na předání a převzetí údajů a na přípravu příkazu vykonavateli (vykonavateli);
- předáním příkazu vykonavateli (vykonavateli);
- přípravou palebné jednotky (jednotek) k palbě (odpálení);
- dobou letu střely, popř. dobou velení palby.

Zkracování doby reakce, jakožto obecný požadavek na palebný systém, je zde obzvláště aktuální. Je to možné zkracováním všech uváděných činností (v tomto pořadí tvoří kritickou cestu přípravu a vedení palby nebo úderu v rámci jednoho systému), popř. optimalizací organizace činností a velení.

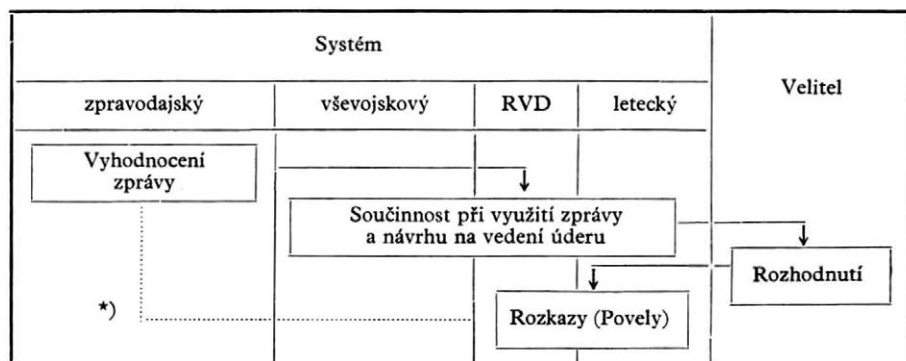
Porovnáním doby setrvání a časovými možnostmi získáváme pravděpodobnost zachycení nepřátelského objektu palbou (úderem).

Jako možný příklad si uveďme organizaci ničení baterie atomového dělostřelectva palbou dělostřelectva s využitím vzdušného průzkumu (dělostřeleckého průzkumu vrtulníku). Celková doba reakce činí asi 15 minut. Skládá se z doby na úkolování osádky vrtulníku, vydání nařízení pro palbu a přípravu palby. Porovnáme-li tuto dobu s dobou setrvání baterie atomového dělostřelectva v palebném postavení (pro baterii 155 mm SHH asi 13–15 minut), ukazuje se, že pravděpodobnost zachycení takové baterie dělostřeleckou palbou bude mít potřebnou hodnotu jen tehdy, podaří-li se nám zjistit baterii ještě před příchodem do palebného postavení.

Ještě složitější situace vzniká při ničení raketových taktických prostředků jaderného napadení našimi jadernými údery. Zde totiž se na průzkumu, přípravě a vedení úderu podílejí další systémy velení, zejména zpravodajský a vševojskový. Celková doba tedy vzrůstá o doby na přenos mezi zúčastněnými systémy a o doby na jejich reakci. Tento fakt je dán zejména tím, že rozhodnutí o jaderném úderu přísluší pouze vševojskovému veliteli. Jeho řešení je rozhodující pro další činnost prostředků RVD.

Kritická cesta činností při ničení taktických prostředků jaderného napadení jaderným úderem se tak rozšířila na další složky štábu a současně prodloužila. Navíc se zkomplikovala součinnost mezi těmito složkami.

Diagram účasti složek štábu na rozhodování o jaderném úderu — viz obr. 1.

*) Souběžná informace pro možné vykonavatele

Obr. 1

Posuzujeme-li tedy časové možnosti z tohoto širšího hlediska, nemůžeme zůstat jen v rámci systému RVD, ale bereme v úvahu i doby reakce zpravodajského a vševojskového systému a doby přenosu i informací mezi nimi. Celková doba reakce pak může několikrát převýšit dobu reakce systému RVD, jejíž základ tvoří časové charakteristiky stupňů pohotovosti palebných jednotek.

Nejúčinnější způsob zkrácení celkové doby reakce leží v racionalizaci součinnosti zúčastněných složek. Významně může přispět ke zkrácení této doby sladění práce tzv. skupiny jaderného plánování, která se zřizuje ve vševojskových štábech, zejména na operačních stupních velení. Skupina pozůstává z příslušníků složek, které se podílejí na rozhodování o jaderném úderu, přípravě a vedení tohoto úderu, a může tedy rychle, pružně a s potřebnou kvalitou zpracovat návrh řešení. Souběžnou informací o objektu pro vykonavatelské složky, můžeme průběh rozhodování o úderu a jeho přípravu značně zkrátit.

V RVD přijímáme rozhodná opatření ke snížení časů na přípravu palebných jednotek i práce štábů. Jde zejména o zkracování technické přípravy, rychlý přenos informací (povelů a signálů) v rámci systému velení. Vyčleňujeme též tzv. hotovostní jednotky s vysokým stupněm pohotovosti.

Možnosti ničení jsou dány u RVD hlavně počtem a mohutností jaderných bojových hlavíc a množstvím a ráží (typem) střel u dělostřeleckých jednotek, útvarů a svazků.

Použití jaderných zbraní je v boji s taktickými prostředky jaderného napadení nepřítele nejučinnější. Propočty efektivnosti jaderných úderů na jednotlivé i skupinové cíle tohoto typu ukazují, že u taktických raket můžeme při úderech na odpalovací zařízení nebo baterie atomového dělostřelectva dosáhnout potřebnou účinnost (větší než 90 %) již při použití hlavíc malé hmotnosti. U skupinových cílů (na ploše 4—6 km²) je k dosažení takové účinnosti mohutnost použití 10—20 kt. Operačně taktické rakety, u nichž předpokládá-

me bojové hlavice s podstatně vyšší mohutností jaderné nálože, dosahují požadované účinnosti na jednotlivé cíle zhruba na všech dálkách střelby. U rozměrných cílů, jako např. baterie ŘS Lance v palebném postavení nebo v prostoru bojového rozmístění, pouze jadernou náloží velké mohutnosti nebo střelbou na střední a malé dálky.

Hlavnových a raketometných jednotek používáme v boji s taktickými prostředky jaderného napadení na jednotlivé cíle (odpalovací zařízení) a baterie (čety) atomového dělostřelectva. Ke zničení takových cílů vyžaduje předpis vysokou normu spotřeby střel. To platí zejména pro samohybná obrněná děla, u kterých se vyřazení předpokládá pouze přímým zásahem nebo výbuchem střely v bezprostřední vzdálenosti. Např. ke zničení baterie 155 mm SHH (obrněné) je potřeba vystřelit za odpovídajících podmínek pro ráži 122 mm 1350 střel. Pro oddíl o 18 hlavních to znamená 75 ran na dělo, tedy asi 0,94 palebného průměru. Takové množství nemusí být za normálních okolností u oddílu k dispozici, palba by trvala delší dobu (až 30 minut), a proto je nutné k ničení přibírat další 1—2 oddíly. Vysoké spotřeby na ničení budou nutit dělostřelectvo pouze vést umlčovacích palbu se spotřebou asi třikrát nižší.

Nepřátelské baterie atomového dělostřelectva jsou z hlediska vedení dělostřelecké palby skupinovými cíli a pro palbu byla předpisem stanovena míra účinnosti (Ma) pro umlčení 30 %, pro ničení 50—60 %.

Spotřeby střel pro umlčení (ničení taktických prostředků jaderného napadení dělostřelectva — viz **tabulku 2**.

Tabulka 2

Objekty ničení	Účinnost	Spotřeba střel pro ráži (mm)				
		100	122	130	152	122RM
Odpalovací zařízení	Ničení	540	300	280	200	360
Baterie (četa) samohybných obrněných děl	Umlčení	720	450	360	270	400
Baterie (četa) samohybných neobrněných děl	Umlčení	360	240	220	180	320

Poznámka: Pro ničení se norma zvyšuje třikrát

Ničení odpalovacích zařízení raketových jednotek dělostřeleckou palbou a spotřeba střel vychází z upravené plochy cíle, která zahrnuje kromě odpalovacího zařízení i další zranitelné prvky, jejichž vyřazení snižuje bojeschopnost nebo vede k vyřazení celého cíle. Míru účinnosti palby (P) předpokládáme 80 %.

Prostorové, časové možnosti a možnosti ničení hodnotíme komplexně. Toto hodnocení je podkladem návrhu na použití dělostřeleckých nebo raketových prostředků a umožňuje stanovit nejen vhodnou palebnou jednotku (vykonavatele), dobu vedení, spotřebu střel nebo mohutnost jaderné nálože, ale předpokládané účinky v cíli a včasnost vedení.

Prostředky jaderného napadení nepřítelů ničíme ihned po jejich zjištění. V poslední době se objevují v zahraničním odborném tisku informace o tom,

že zdokonalená PLŘS Hawk bude schopna ničit operačně taktické rakety při jejich letu na cíl. Vzhledem k tomu, že baterie Hawk mají jako jeden z hlavních úkolů chránit také prostory bojového rozmístění ŘS Lance, bude nutné v boji o palebnou převahu vypořádat se i s touto skutečností. Pokud bude rozhodnuto, že baterii Lance bude ničit jednotka operačně taktických raket, pak před úderem na prostor rozmístění musí být umlčeny, zničeny nebo jinak vyřazeny prostředky PVO, které tuto baterii chrání. Prostředky jaderného napadení budeme pak ničit až po prolomení protitankové obrany. Celá akce bude složitější a zúčastní se jí více prostředků, nejen raketové vojsko, ale i letectvo, prostředky radioelektronického boje apod.

Závěr

Ničení nepřátelských taktických prostředků jaderného napadení patří k provoďadým úkolům RVD. Jeho splnění vytváří příznivé podmínky pro splnění cílů boje a operace. Uskutečňuje se v celém průběhu boje (operace), vedeného v podmínkách použití nebo bez použití jaderných zbraní. Využívá se všech dostupných prostředků, přednostně před jinými objekty ničení.

Účastní se jej hlavně dělostřelectvo, raketomety, raketové útvary a svazky divize i armády a jejich úsilí se slaďuje s činností letectva, pozemních jednotek a útvarů, taktických vzdušných výsadek, radioelektronických prostředků, popř. speciálních skupin a dalších prostředků.

Toto společné úsilí všech vhodných sil a prostředků je charakteristické i pro průzkum. Za nejefektivnější považujeme vzdušný průzkum.

Možnosti RVD při jejich ničení jsou limitovány prostorovými, časovými a možnostmi ničení jednotlivých druhů palebných prostředků. K nejvýznamnějším patří rakety s jadernými bojovými hlavicemi. Jadernými údery ničíme taktické prostředky nepřítele s dostatečnou účinností i na větších plochách prostorů bojového rozmístění. Hlavně dělostřelectva a raketomety ničí baterie atomového dělostřelectva, popř. i jednotlivá odpalovací zařízení raket.

K základním kritériím vyřazení patří včasnost palby nebo úderu. Toho dosáhneme nejen rychlou reakcí palebného systému, ale i pružnou součinností s dalšími složkami, které se účastní boje s těmito prostředky. Půjde zejména o rychlé zhodnocení průzkumných údajů a jejich předání, přípravu návrhu vševojskovému veliteli, jeho rozhodnutí a vydání rozkazu vykonavatelům.

VÝPOČET BOJOVÉHO ÚSILÍ PRŮZKUMNÉHO LETECTVA

V souladu s koncepční náplní vědeckovýzkumné a projektové činnosti ČSLA vědecké zařízení a výpočetní střediska zpracovávají postupně operačně taktické úlohy druhů vojsk a služeb. Úlohy řadíme do komplexů podle cílů, obsahového zaměření i dostupné formy realizace na prostředcích mechanizace a automatizace velení.

Jeden z komplexů úloh-programů s operačním a taktickým obsahem řeší oblast operačního použití a bojové činnosti leteckého svazu. Jde o **komplex úloh frontového letectva**. Z hlediska vojenskovedního je koncipován jako součást polního automatizovaného systému velení. Z hlediska rozvoje letectva je komplex projektově realizován a uživatelsky zabezpečován formou výstavby jednoho z podsystémů automatizovaného systému velení a řízení druhu vojska.

V rámci komplexu operačně taktických úloh frontového letectva zabezpečujeme i automatizovaný výpočet potřebného bojového úsilí průzkumného letectva v útočné operaci frontu.

Současná praxe štábů, které využívají ve své činnosti prostředky MAV, potvrzuje objektivní nutnost zabývat se v počátečních etapách tvorby programů polního automatizovaného systému velení takovými úlohami, které podstatně zvýší kvalitu rozhodovacích procesů štábu, výrazně zkrátí dobu nutnou pro přijetí rozhodnutí a pro plánování na daném stupni a přitom zmenší objem rutinních činností příslušníků štábů při přípravě a zpracování potřebných dokumentů, pracovních podkladů a hlášení.

Na úroveň zpracovatele procesu operačně taktických úloh působí závislost na dosaženém stupni rozvoje prostředků mechanizace a automatizace velení, **tři základní faktory:**

1. Dosažený stupeň vědeckotechnického a sociálně ekonomického rozvoje naší společnosti.

2. Výkonnost, pružnost a celková efektivnost prostředků MAV v ČSLA.

3. Aktivní zapojení člověka-velitele do procesu automatizace velení.

Při vytýpování a vojenskovedné specifikaci prvního faktoru vycházíme z funkční závislosti celkového obsahu a doby realizace všech funkcí procesu velení na sumě technicko-provozních parametrů dostupné mechanizační a automatizační techniky. Tím je dialekticky vyjádřena úzká souvislost procesu velení s dosaženým stupněm rozvoje technických prostředků ve společnosti a v armádě. **První faktor proto můžeme charakterizovat jako celkovou působnost ekonomického a vědeckotechnického potenciálu socialistického státu resp. společenství socialistických států na využitelnost a efektivnost technických prostředků velení a řízení.**

Tento faktor ovlivňuje bezprostředně i sféru vlivu druhého faktoru, který je vzhledem k neustále vzrůstajícímu významu času ve velení aplikován na časové závislosti jednotlivých funkcí procesu velení a z nich pak především na období plánování a vedení operační a bojové činnosti.

Druhý faktor tudíž blíže vymezuje realizovatelnost jednotlivých funkcí velení prostřednictvím existujících (i potenciálních) možností programových modulů a funkčních celků automatizační techniky v daných obdobích procesů velení.

Vojsková praxe prokazuje zatím značně vyšší využitelnost úloh-programů při plánování útočné operace frontu (armády). Je to proto, že dávkový způsob zpracování programů neumožňuje operativní komunikaci příslušníků štábů s prostředky automatizace v interaktivním režimu práce.

A právě dialog člověka s počítačem je nejhodnější v období vedení operací a bojové činnosti, popř. pro období denního plánování. Situaci ztěžuje i dosud nízká propustnost kanálů utajeného dálkového přenosu dat a s ní spojená míra praktické využitelnosti banky dat — ať centrálního nejhodnější v období vedení operací a typu, na úrovni štábu frontu nebo decentralizovaných bank dat resp. bázi dat na úrovních štábů vševojskových armád a letecké armády.

Vzhledem k tomu, že se problematika využívání decentralizovaných bází dat s případným centrálním řízením těchto bází v současnosti intenzivně rozpracovává, je dosud nutné projektovat pro činnost a úkoly štábů takové programy, které nemají vysoké nároky na dobu přípravy vstupních dat, nevyžadují velké kapacity vnějších pamětí a umožňují vytvářet přehledné a přitom obsažné tiskové výstupní sestavy.

Tyto dva faktory však jsou možné bez nezastupitelné tvůrčí úlohy člověka — velitele v procesu velení. Tak můžeme identifikovat třetí faktor, který působí rozhodujícím způsobem na efektivnost, kvalitu a využitelnost úloh polního automatizovaného systému velení.

K úkolům polního automatizovaného systému velení frontového letectva

Vědeckovýzkumná základna řeší operačně taktické úlohy všech druhů frontového letectva v útočné operaci frontu.

Na základě dosavadních zkušeností bylo rozhodnuto zpracovávat tyto úlohy modulární formou a vytvořit moduly — komplexy úloh průzkumného letectva, stíhacího bombardovacího letectva a stíhacího frontového letectva.

Vědeckovýzkumné — projektové práce byly zahájeny rozpracováním modulu průzkumného letectva. První část úloh je věnována výpočtům využití bojového úsilí sil a prostředků vzdušného průzkumu.

Výpočet potřebného bojového úsilí průzkumného letectva je cílově orientován na kalkulaci vzletů sil a prostředků vzdušného průzkumu letecké armády v jednotlivých obdobích a dnech frontové (armádní) operace. Jde o výpočet v období plánování bojové činnosti letecké armády a je zařazen mezi výpočty v úlohách kalkulačního typu. Projektově je specifikován v modulu programů průzkumného letectva polního automatizovaného systému velení druhu vojska.

Z hlediska programátorského řešení a vojenskovečného obsahu je výpočet rozvržen do čtyř dílčích programů. Jsou to:

Zatímco první a druhý faktor vyplývá z dialektiky a historickomaterialistického přístupu k hodnocení společenskoeconomického vývoje a stupně využitelnosti materiálně technické základny socialistické společnosti, třetí faktor je **představitelem společenského vědomí**. V konkrétním případě — aplikován v procesu velení, reprezentuje třetí faktor jeden ze základních problémů rozvoje mechanizace a automatizace ve vojscích a štábech.

V souvislosti s plánovitým a systematickým uplatňováním zásad socialistické vojenské vědy ve výchově velitelských kádřů a s rozvojem metod a způsobů jejich všestranné přípravy, můžeme třetí faktor specifikovat současně jako **základní předpoklad dynamicky se rozvíjejícího procesu mechanizace a automatizace ve vojscích**.

Dnes můžeme konstatovat, že štáby a velitelé pochopili přínos a efektivnost prostředků a systému automatizovaného velení, že se o problematiku MAV zajímají a studují principy a metody racionalizace velení. Zde chci zdůraznit fakt, že tento proces, který probíhá při každodenním plnění úkolů bojové a politické přípravy vojsk, zaujal ve štábní praxi své pevné a nezastupitelné místo.

— program **Zahaj**: „Výpočet potřeby bojového úsilí prostředků vzdušného průzkumu do zahájení bojové činnosti“;

— program **Kalka**: „Výpočet potřeby bojového úsilí prostředků vzdušného průzkumu pro bližší úkol, pro další úkol a pro celou operaci frontu, vedenou bez použití prostředků jaderného napadení“;

— program **Kalkb**: „Výpočet potřeby bojového úsilí prostředků vzdušného průzkumu pro bližší úkol, pro další úkol a pro celou operaci frontu, vedenou s použitím prostředků jaderného napadení“;

— program **Kalkc**: „Výpočet potřeby bojového úsilí prostředků vzdušného průzkumu v operaci frontu s postupným přechodem na použití prostředků jaderného napadení“.

Cílem využití programu **Zahaj** je automatizované zpracování podkladů o možnostech disponibilních prostředků vzdušného průzkumu 24 hodin před zahájením operace frontu. Výpočet je řešen v závislosti na množině cílů, objektů nepřítelů v zadané hloubce taktického vzdušného průzkumu, vedeného vizuálně, fotograficky a radiotechnicky.

Náčelníku zpravodajského oddělení štábu letecké armády výpočet programu **Zahaj** umožňuje:

Rozdělení jednotlivých druhů prostředků vzdušného průzkumu a počty vzletů po typech

Povětrnostní podmínky normální

Zadaný koeficient intenzity vzdušného průzkumu	Foto-vizuální vzdušný průzkum			Vizuální vzdušný průzkum			Radiotechnický vzdušný průzkum			Poznámka
	vypočtený podíl na vzdušném průzkumu	vypočtený počet vzletů		vypočtený podíl na vzdušném průzkumu	vypočtený počet vzletů		vypočtený podíl na vzdušném průzkumu	vypočtený počet vzletů		
		L-29 R	MiG- 21 R		L-29 U	MiG- 21 MA		IL-14	MiG- 21 R	
0,1	25 %	—	1	50 %	—	2	25 %	1	—	
0,2	25 %	1	1	50 %	—	4	25 %	1	1	
0,3	33 %	3	1	33 %	—	4	34 %	3	1	Všechny předpokládané objekty pokryty prostřed- ky vzdušného průzkumu
0,4	33 %	3	1	33 %	—	4	34 %	3	1	
0,5	33 %	3	1	33 %	—	4	34 %	3	1	

- zvolit nejvhodnější variantu využití prostředků vzdušného průzkumu těsně před zahájením operace,
- zkrátit rutinní výpočet v přípravě období operace frontu,
- prodloužit dobu rozhodování před obdržetím předběžného bojového nařízení ze štábu frontu,
- využít výstupní sestavy Zahaj jako štábního dokumentu.

Matematické vyjádření výpočtů programu Zahaj zahrnuje tyto základní operačně taktické údaje:

- požadovanou šířku a hloubku pásma taktického vzdušného průzkumu,
- zjištěný počet cílů, objektů nepřítel v pásnu průzkumu,
- intenzitu vedení vzdušného průzkumu v závislosti na množství cílů nepřítel v pásnu taktického vzdušného průzkumu a v závislosti na počtu disponibilních prostředků vzdušného průzkumu.

Výstupní sestava programu Zahaj je zpracována ve dvou variantách — pro normální a pro ztížené povětrnostní podmínky. Ukázkou části výstupní sestavy Zahaj viz **tabulku 1** (uvedené údaje jsou cvičné).

Cílem využití programu Kalka je automatizované zpracování podkladů o možnostech sil a prostředků vzdušného průzkumu na jednotlivé dny a operace frontu a tím vytvoření předpokladů pro zkrácení doby plánování na zpravodajském oddělení štábu letecké armády.

Náčelníku zpravodajského oddělení program Kalka umožňuje:

- zvolit jednu ze sedmi variant výpočtu využití bojového úsilí prostředků vzdušného průzkumu,
- podstatně zkrátit pracné kalkulace počtu letounových vzletů průzkumného letectva po jednotlivých dnech operace frontu všech používaných typů letounů (až dvacetinásobné zkrácení doby kalkulací),
- využívat přehledné výstupní sestavy Kalka jako plánovacího štábního dokumentu,
- vytvořit takové podmínky, aby zbylo více času na přijetí rozhodnutí k optimálnímu nasazení sil a prostředků vzdušného průzkumu v útočné operaci frontu.

Matematická formulace výpočtu bojového úsilí vzdušného průzkumu vychází ze základních údajů, které obsahově a časově specifikují:

- trvání bližšího úkolu frontu,
- počet vzletů průzkumného letectva pro bližší úkol frontu,
- trvání dalšího úkolu frontu,

- počet vzletů pro další úkol frontu,
- počet vzletů pro předpokládané zvýšení úsilí v dalším úkolu frontu,
- počet hromadných úderů v období plnění bližšího úkolu frontu,
- určení dnů pro předpokládané zvýšení úsilí v období bližšího úkolu frontu,
- koeficienty intenzity vzdušného průzkumu v jednotlivých dnech bližšího úkolu frontu,
- opravné koeficienty úsilí, které vyjadřují úroveň předpokládaných vlastních ztrát prostředků vzdušného průzkumu,
- počty letounů v prvním armádním vzletu podle používaných typů a verzí,
- využití vzletů jiných druhů letectva (stíhacího a stíhacího bombardovacího) pro vedení vzdušného průzkumu.

K tomu, aby náčelník zpravodajského oddělení mohl volit optimální variantu svého rozhodnutí při plánování bojového úsilí, je v rámci automatizovaného výpočtu zpracováno celkem **7 variant výstupních tabulek**, které řeší variantu rozhodování pro bližší úkol frontu takto:

1. Velmi vysoké soustředění bojového úsilí.
2. Značné zvýšení soustředění bojového úsilí.
3. Zvýšené soustředění bojového úsilí.
4. Rovnoměrné rozvržení bojového úsilí.
5. Zvýšené zálohování bojového úsilí.
6. Značně zvýšené zálohování bojového úsilí.
7. Velmi vysoké zálohování bojového úsilí.

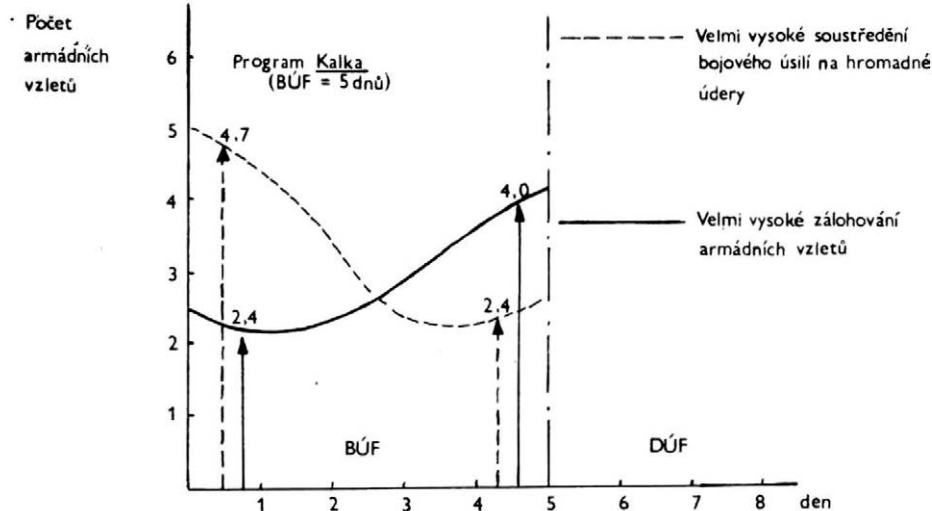
Grafické znázornění dvou mezních variant, tj. varianty 1 a varianty 7 viz **obr. 1, část A**.

Na **obr. 1, část B** je vyjádřen průběh bojového úsilí vzdušného průzkumu podle automatizovaného výpočtu v programu Kalka pro další úkol frontu.

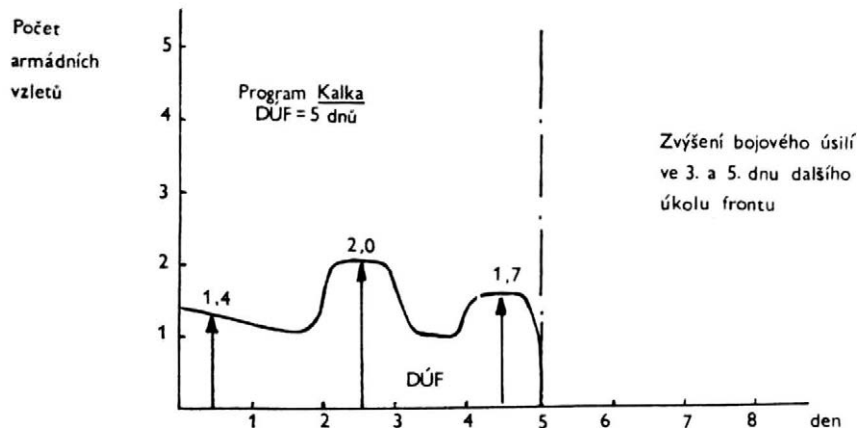
Automatizované výpočty a algoritmy jejich zpracování v programech Kalka a Kalka jsou v podstatě shodné s výpočty v programu Kalka. Navíc rozšiřují vojenskovecnou stránku řešení problému o výpočet množství letounů v jednotlivých sledech při vedení jaderného úderu frontu, o výpočet množství letounů — posilových prostředků i letounů z operační zálohy a zejména pak optimální rozdělení prostředků v krátkém časovém úseku přechodu z bezjaderné na jadernou variantu vedení útočné operace frontu.

Dále jsou v Kalka a Kalka **vyhodnocovány objekty nepřítel podle zvoleného systému přiřazování indexů významnosti** s cílem pozdějšího sledování výslednosti a efektivnosti vzdušného průzkumu. Su-

Část A: Průběh bojového úsilí vzdušného průzkumu v bližším úkolu frontu

Část B: Průběh bojového úsilí vzdušného průzkumu v dalším úkolu frontu

Obr. 1

Tabulka 2b

B) Po obdobích

Období Druh činnosti	Bližší úkol	Další úkol	Operace frontu
Plukovní vzlety průzkumného letectva	10,0	9,0	19,0
Letounové vzlety MiG-21 R	233	213	446
L-29	116	103	219
SBOL	103	94	197
SL	103	94	197
Taktický vzdušný průzkum	555	94	197
Posilové prostředky	265	243	508
Operační vzdušný průzkum	265	243	508
Vzdušný průzkum celkem	820	747	1567

marizované indexy významnosti z výpočtů programů Kalkb a Kalkc využívají další moduly programů polního automatizovaného systému velení.

Ukázku jedné ze sedmi zpracovávaných variant výstupních sestav automatizovaného výpočtu bojového úsilí vzdušného průzkumu v programu Kalkb viz **tabulku 2a, b** [uvedené údaje jsou cvičné].

Nízkou náročnost na dobu přípravy vstupních dat i na dobu zpracování programů automatizovaného výpočtu bojového úsilí dokumentuje **tabulka 3**, kde je uveden přehled údajů o provozním zabezpečení programů Zahaj, Kalka, Kalkb, Kalkc na počítači EC 1030.

Analýzy automatizovaných výpočtů programů Zahaj, Kalka, Kalkb a Kalkc prokázaly jejich přínos a vojskovou využitelnost — a to ve dvou základních oblastech — **v oblasti zvyšování efektivnosti procesu velení prostředkům vzdušného průzkumu a v oblasti zkvalitňování výstavby polního automatizovaného systému velení.**

V první oblasti zpracované programy projektově zabezpečují způsoby využití plánovaného bojového úsilí vzdušného průzkumu těsně před zahájením operace a bojové činnosti, dále pak v jejím průběhu — bez použití prostředků jaderného napadení v období přípravy a přechodu na použití jaderných zbraní a v období jejich použití. Programy dále uvažují všechny druhy a prostředky vzdušného průzkumu a jsou algoritmicky zpracovány v souladu s platnou metodikou činnosti štábu leteckého svazu.

Programy obsahují navíc jednoduché heuristické procedury pro rozhodovací činnost náčelníka zpravodajského oddělení. Tyto procedury pozitivně ovlivní auto-

Tabulka 3

Program	Počet položek vstupního formuláře	Počet znaků vstupního formuláře	Doba děrování vstupních dat (min)	Doba zpracování programu (s)
Zahaj	18	60	1	55
Kalka	50	180	3	45
Kalkb	70	290	5	65
Kalkc	81	320	6	75
Celkem	222	850	15 min	240 s ≐ 4 min

matizované zpracování štábních výpočtů pro hromadné vzlety na jaderné údery a pro zálohování počtu sil a prostředků vzdušného průzkumu.

Ve druhé oblasti programový modul průzkumného letectva a výpočty využití plánovaného bojového úsilí vzdušného průzkumu odpovídá koncepčním zámyslům projektování automatizovaných systémů velení především v tom, že je vytvářen postupně, od nosných úloh kalkulačního typu přes úlohy informační

k úlohám optimalizačním. Má rovněž minimalizovaný počet položek formulářů, vstupních dat. Tato data jsou formalizována s ohledem na perspektivní využívání banky dat. Samotná modulární koncepce zabezpečuje vojenskovečnou, programovou a zpracovatelskou návaznost na ostatní moduly v polním automatizovaném systému frontového letectva. Výsledky zpracovaných programů můžeme ve formě štábního dokumentu využít v praktické činnosti štábu leteckého svazu.

Závěrem chci uvést, že využívání prostředků MAV pro zabezpečení operačně taktických výpočtů polních štábů se stalo objektivním požadavkem dalšího efektivního rozvoje a všestranného zdokonalování procesu velení. Dosahované výsledky prokazují reálnost zámyslů a plánů řídicích orgánů vojenskovečného výzkumu a orgánů rozvoje MAV. Rozhodujícím předpokladem splnění těchto plánů zůstává i nadále **těsná tvůrčí spolupráce příslušníků štábů svazů a svazků s vědeckovýzkumnými pracovníky ústavů a zařízení ČSLA při hledání nových způsobů, metod a forem zkvalitňování řídicí a organizační práce na všech stupních velení.**

VRTULNÍK Mi-24D

Úspěch v soudobých operacích a bojích podmiňuje mnoho faktorů. Vedle morálně politického hraje mimořádně důležitou roli i faktor materiálního zabezpečení, konkrétně kvalita a kvantita výzbroje. K tomu náleží i umění lidí danou výzbrojí efektivně a maximálně účinně využívat.

Ke zvýšení kvality výzbroje přispívá i zavedení nového typu vrtulníku Mi-24D. Je to nový vrtulník třetí generace, při jehož konstrukci byl položen maximální důraz na možnosti bojového použití, zejména rychlého a přesného ničení tanků a málo rozměrných cílů, s využitím momentu překvapení a zachování vlastní bezpečnosti. Vynikající letové vlastnosti, zejména dokonalá přičná, podélná i stranová stabilita ve všech režimech a výškách letu, manévrovací schopnost a obratnost, dostatečný rozsah použitelných rychlostí letu, akcelerační a decelerační schopnosti, velká provozní spolehlivost použitých motorů, tyto všechny vlastnosti řadí vrtulník Mi-24D mezi nejúspěšnější na světě ve své typové kategorii.

Při jeho vývoji vycházela jedna z nejzkušenějších konstrukčních skupin pro vrtulníky na světě, skupiny sovětských konstruktérů, ze svých dlouholetých zkušeností a úspěšných typů (Mi-1; Mi-4; Mi-8 — u nás známých). Motory vrtulníku Mi-8 daly základ pro motory TV 3-117 nového vrtulníku a zlepšení jejich výkonných parametrů tvoří dostatečnou výkonnou jednotku pro plnění požadovaných úkolů. Zabudováním a možností použití protiprachového zařízení se zvýšila ochrana motorů a tedy i jejich životnost a použitelnost v prašném prostředí.

Pro zvýšení bezpečnosti celé osádky a k ochraně životně důležitých částí motorů a celého vrtulníku má pancíř tloušťky

až 8 mm. Toto pancéřování sice nepříznivě ovlivňuje hmotnostní charakteristiky vrtulníku, ale na druhé straně je značně zvýšena pravděpodobnost úspěšného průletu nad nepřátelským územím. Na vrtulníku je hermetizace jak prostorů pilota, pilota operátora, tak i celého nákladového prostoru, což zvyšuje ochranu osádky i cestujících při průletu nad územím zamořeným otravnými i radioaktivními látkami.

Varianty použití vrtulníku Mi-24D

Vojskový dopravně bojový vrtulník Mi-24D je určen k palebné podpoře jednotek na bojišti, ke zvýšení jejich mobility a může plnit tyto základní úkoly:

- ničit (umlčovat) nepřátelské objekty, rozmístěné bezprostředně před bojovou sestavou vlastních vojsk i v taktické hloubce nepřátelské obrany;

- ničit (umlčovat) aeromobilní útvary (jednotky) taktických vzdušných výsadků a průzkumných diverzních skupin nepříteli;

- zabezpečit vysazení a podporu bojové činnosti taktických vzdušných výsadků (výsadkových úderných skupin);

- ničit prostředky PVO, bojovou techniku a živou sílu nepříteli;

- ničit vrtulníky na zemi i ve vzduchu;

- vést vzdušný průzkum terénu a předního okraje nepřátelské obrany;

- pátrat po letových osádkách v tísni a evakuovat je do bezpečí;

- odsunovat výsadky a průzkumné skupiny z týlu nepřítele;
- odsunovat raněné a nemocné z předfrontového pásma a z obtížně dostupného terénu;
- přepravovat materiál v nákladní kabině;
- přepravovat rozměrné náklady v podvěsu.

Hlavním a nejdůležitějším druhem bojového použití vrtulníku Mi-24D je ničení (umlčování) tanků, bojových vozidel pěchoty, obrněných transportérů, dělostřeleckého a ostatních objektů nepřítele na bojišti. Ke splnění tohoto úkolu musí osádka získat pevné návyky v technice pilotování jednotlivě i ve skupině, v různých bojových sestavách. Musí být schopny skrytí, přesně a včas přilétnout do určeného prostoru, překonávat nepřátelskou PVO, rychle vyhledávat malorozměrné pozemní cíle, přesně a efektivně je ničit při minimální spotřebě prostředků ničení.

Ke splnění bojových úkolů může vrtulník využít tyto varianty výzbroje:

- střelbu neřízenými raketami a z palubního kulometu,
- odpal řízených raket a střelbu neřízenými raketami,
- odpal řízených raket a bombardování,
- střelbu neřízenými raketami a bombardování.

Složitost podmínek letového úkolu a splnění jeho obsahu vyžaduje zabezpečit dokonalé zvládnutí vrtulníku, jeho výzbroje, takticko-technických vlastností a neustále zvyšovat bojové mistrovství osádek.

V souladu s určením můžeme vrtulník použít v některé z těchto variant:

1. **Bojová varianta** — vrtulník je vybaven zbraňovým systémem určeným k plnění bojových úkolů.

2. **Výsadková varianta** — vrtulník umožňuje přepravu osmi výsadkářů s výzbrojí. Výsadkáři se mohou za letu aktivně podílet na ničení nepřítele střelbou pěchotními zbraněmi ze střelen na bocích nákladní kabiny, kde jsou zabudovány držáky ručních zbraní.

3. **Dopravní varianta** — je určena pro přepravu nákladu v nákladní kabině s maximální hmotností 1500 kg, nebo na podvěsném zařízení s maximální hmotností 2000 kg.

4. **Zdravotnická varianta** — umožňuje přepravu čtyř ležících raněných (nemocných) a zdravotníka, nebo sedmi sedících raněných a zdravotníka.

Ve všech variantách je vrtulník vybaven pohyblivým střeleckým stanovištěm s čtyřhlavňovým kulometem ráže 12,7 mm, určeným ke střelbě do prostoru přední polosféry vrtulníku. Stanoviště ovládá a mířenou střelbu vede pilot operátor pomocí zaměřovače. Pilot v případě potřeby může sám převzít ovládání kulometu. Přitom je kulomet zajištěn v pevné střední poloze, pilot zaměřuje manévrováním celým vrtulníkem pomocí pilotního kolimátorového zaměřovače.

Kromě kulometu do vrtulníkového zbraňového systému dále patří řízená protitanková raketová výzbroj, bombardovací výzbroj a neřízená raketová výzbroj.

Raketové bloky s neřízenými raketami, zápalné nádrže a letecké pumy se zavěšují na závěsníky pod křídla vrtulníku. Odpalovací zařízení pro řízené rakety se upevňují k pylónům, umístěným na koncích křídel.

Osádku vrtulníku tvoří pilot, pilot operátor a palubní technik, který nemusí být na palubě vrtulníku při plnění bojových úkolů.

Pilot, který je současně velitelem osádky při plnění bojových úkolů, navádí vrtulník na cíl (bojový kurs) při použití protitankových řízených raket a při mířeném bombardování vede mířenou střelbu neřízenými raketami, střelí z kulometu. Je-li ve střední zajištěné poloze, může nouzově shazovat pumy a odpalovací zařízení. Je plně zodpovědný za úspěšné splnění bojového úkolu.

Pilot operátor má kabinu v přední části vrtulníku. Má dobrý výhled pro odpalování a navádění řízených raket, střelbu z kulometu s využitím pohyblivého střeleckého stanoviště, vede bombardování, může nouzově odhazovat závěsníky neřízených raket a odpalovací zařízení řízených raketových střel. Jeho kabina je vybavena úplným řízením a nejnútnejšími palubními přístroji pro kontrolu letu a práce motoru, takže může při neschopnosti nebo zranění pilota převzít řízení vrtulníku a úspěšně dokončit let. Kromě toho tato kabina slouží jako instruktorská pro vývozní lety pilotů.

Letová data vrtulníku Mi-24D

Letové vlastnosti nejvíce ovlivňuje hmotnost vrtulníku. Vrtulník Mi-24D má pro všechny varianty bojového použití normální vzletovou hmotnost 11 200 kg.

Normální vzletová hmotnost vrtulníku je taková hmotnost, při které může vrtulník plnit všechny úkoly bojového použití za všech povolených provozních a meteorologických podmínek. Maximální vzleto-

vá hmotnost vrtulníku je nejvyšší povolená hmotnost pro plnění bojových úkolů s určitými provozními a letovými omezeními. Pro vrtulník Mi-24D je 11 500 kg. Pouze pro přelety na záložní nebo jiná letiště můžeme vrtulník zatížit do celkové vzletové hmotnosti 11 800 kg. Tuto hmotnost pak nazýváme maximální přeletovou hmotností.

Maximální rychlost vrtulníku závisí na výšce letu a hmotnosti vrtulníku. Maximální rychlost vrtulníku při hmotnosti větší, než je normální vzletová hmotnost je 315 km/h⁻¹, při hmotnosti 11 200 kg a menší je 35 km/h⁻¹.

U vrtulníku udáváme statický dostup a dynamický dostup. Statickým dostupem vrtulníku je kolmý výstup s nulovou dopřednou rychlostí. Pro vrtulník Mi-24D při normální vzletové hmotnosti a při teplotě okolního vzduchu odpovídající teplotě podle MSA (Mezinárodní standardní atmosféra) +10 °C činí 700 m. Dynamický, neboli praktický dostup, je dostup vrtulníku s využitím dopředného pohybu, prakticky probíhá při nejvýhodnější stoupací rychlosti, kdy je rozsah mezi využitelným a potřebným tahem největší a disponujeme maximálním přebytkem tahu. Za standardních podmínek s normální vzletovou hmotností je 4300 m, s maximální vzletovou hmotností 4000 m. Při vzletové hmotnosti větší než normální a při teplotě vnějšího vzduchu o 10 a více °C, větší než teplota odpovídající MSA, nesmí výška letu překročit 3500 m.

Maximální vertikální rychlost stoupání u země za standardních podmínek při normální vzletové hmotnosti činí při normálním režimu chodu motorů 9 m/s⁻¹ a při vzletovém režimu chodu motoru 14 m/s⁻¹.

Doba stoupání vrtulníku s normální vzletovou hmotností za standardních podmínek při normálním režimu chodu motorů udávaná v minutách — viz **tabulku 1**.

Nejvýhodnější rychlost stoupání se mění s dosaženou výškou letu a pro všechny varianty použití vrtulníku — viz **tabulku 2**. Dolet každého vrtulníku vybaveného proudovými motory, tedy i vrtulníku Mi-24D při dané vzletové hmotnosti, závisí na zásobě paliva a režimu letu, který je dán výškou, rychlostí letu a otáčkami nosného motoru. Maximální dolet vrtulníku při normální vzletové hmotnosti 11 200 kg ve výšce 100 m nad terénem a rychlosti letu $V = 240$ km/h⁻¹ činí ve výsadečkové variantě (8 výsadkářů a 1489 kg paliva) 450 km. U bojové varianty (1473 kg paliva, s úplnou výzbrojí) činí 445 km. Po přistání musí zůstat zásoba 240 l paliva.

Tabulka 1

Doba stoupání do výšky „H“

H (m)	t (min)
1000	2,0
2000	4,1
3000	6,5
4000	10,7

Tabulka 2

Nejvýhodnější rychlost stoupání

H (m)	V (km/h ⁻¹)
1000	155
2000	165
3000	170
4000	175
4300	155

Geometrická data vrtulníku Mi-24D

Uvádím jen ta geometrická data, která mohou pomoci pro základní seznámení a představu o vrtulníku Mi-24D.

Délka vrtulníku s oběma rotory v klidu je 21,35 m. Výška vrtulníku podle točícího se vyrovnávacího rotoru je 5,7 m. Průměr nosného rotoru 17,3 m.

Rozměry pravých dveří nákladní kabiny: výška 1,085 m a šířka 1,235 m.

Rozměry levých dveří nákladní kabiny: výška 1,155 m a šířka 1,235 m.

Rozměry nákladní kabiny: délka 2,557 m, šířka 1,46 m a výška 1,2 m.

Rozchod hlavních podvozkových kol je 3,03 m a rozvor podvozku činí 4,39 m.

Hnací ústrojí vrtulníku Mi-24D

Vrtulník je poháněn dvěma turbohřídelovými motory TV 3-117, jejichž maximální výkon při vzletovém režimu je 2×1640 kW. Celkový obsah palivových nádrží je 2130 l. Pro zvýšení doletu vrtulníku až na 1130 km můžeme jednoduchou úpravou zabudovat do nákladní kabiny 2 přídatné palivové nádrže, každá o obsahu 850 l paliva.

Omezení podle rozměrů přistávací plochy

Minimální rozměry připravené (urovnané) plochy pro možnost svislého vzletu

a přistání bez překážek na přístupech jsou 50×50 m a při překážkách o výšce do 15 m na hranicích plochy:

— při hladině moře	50×130 m
— ve výšce 500 m	50×170 m
— ve výšce 1500 m	50×240 m
— ve výšce 2000 m	50×270 m
— ve výšce 3000 m	50×340 m

Vzlétávat a přistávat můžeme též s rozjezdem a dojezdem. Pak ve výšce do 1500 m musí mít plocha rozměry 75×250 m a ve výškách od 1500 m do 3000 m 75×350 m.

Speciální vybavení vrtulníku Mi-24D

Vrtulník je vybaven pro lety za ztížených povětrnostních podmínek, zejména snížení dohlednosti a lety v mracích ve dne i v noci.

Radionavigační vybavení, které kromě běžného vybavení známého z dřívějších typů vrtulníků (Mi-4, Mi-8) tzn. radiokompasu, magnetický nebo gyroindukční kompas, je zlepšeno použitím Dopplerova přístroje pro měření traťové rychlosti a úhlu snosu.

Tyto parametry letu, důležité zvláště za ztížených meteorologických podmínek, může pilot v libovolném čase odečíst buď pomocí ručičky ukazatele — úhel snosu, způsobený bočním větrem, nebo digitálně — okamžitou traťovou rychlost.

Pro přesné vedení orientace při letu po trati do východního bodu pro plnění bojového úkolu, nebo k přesnému navedení vrtulníku nad cíl slouží další vybavení, které tvoří součást celého komplexu Dopplerova přístroje DISS-15. Je to především kartografický indikátor, který pomocí průsvitky ukazuje pilotovi přesnou momentální polohu na mapě. Mapu můžeme volit v měřítku 1:1 000 000, nebo 1:2 000 000 podle uvážení pilota a vzhledem k charakteru plněného úkolu. Při přiletu k cíli bude pochopitelně výhodnější a nezbytné použít mapu většího měřítko. Součástí komplexu DISS-15 je i indikátor souřad-

nic, v podstatě malý počítač, který digitální formou informuje pilota o boční úchylnosti od zadané trati, nebo o zaostávání či předlétávání vzhledem k vypočtenému (danému) času přiletu k cíli.

Poslední součástí komplexu je ukazatel malých rychlostí a visení. Tento přístroj umožňuje pilotovi určit přesně rychlost, zejména v blízkosti země, při odbrzdování vrtulníku před přistáním, nebo rychlost posunu dopředu, dozadu a do stran v malých výškách. Běžné, doposud užívané systémy vnímání údajů o rychlosti jsou zejména v blízkosti země a při rychlostech do 50 km/h^{-1} značně nepřesné. Spolehlivá je i indikace visení nad zvoleným místem v terénu.

Jeden z nejnáročnějších pilotážních prvků na vrtulníku visení můžeme usnadnit zapnutím kanálů systému automatického řízení pro režim visení. Do systému automatického řízení dále patří autopilot pro stabilizaci, příčného náklonu, podélného sklonu a zatáčení. Při traťových letech můžeme využít další součást systému automatického řízení — automatické udržování základních letových parametrů, tzn. rychlosti, výšky a kursu letu.

Vrtulník je vybaven systémem, který informuje pilota při ozáření pozemním, či vzdušným radiolokátorem s indikací směru, odkud paprsky radiolokátoru přicházejí.

Pro lety v podmínkách výskytu námrazy se automaticky (popř. ručně) zapíná elektrické a vzduchové vyhřívání kritických míst pro tvoření námrazy, tj. náběžné hrany listů nosného rotoru, vyrovnávací vrtulky, vstupních hrdel kompresorů motorů, skel kabiny, snímače dynamického a statického tlaku vzduchu pro vyhodnocování rychlosti letu a vyhřívání zaměřovacího systému pro střelbu s řízenými raketami.

Celý prostor pro osádku i pro cestující je zapojen na klimatizační systém, udržující zvolenou teplotu prostředí i při extrémních teplotních výkyvech.

Závěrem chci uvést, že s vynikajícími vlastnostmi a parametry tohoto vrtulníku jsme se seznámili při praktickém přeškolení v Sovětském svazu i při více jak půlročním provozu doma. Sovětské piloty a techniky nám velmi pomáhali při zvládnutí teoretického i praktického přeškolení na tento vynikající vrtulník. Znovu jsme si ověřili důležitost bratrské spolupráce a pomoci sovětských soudruhů a za to jsme jim hluboce vděční.

Jsem si vědom toho, že vedení naší strany, armády a našeho socialistického státu nám svědčuje do rukou skvělou techniku (vynikající zbraň), kterou se budu snažit dokonale zvládnout.

DODRŽOVÁNÍ ZÁSAD PROVOZU TANKOVÉ A AUTOMOBILNÍ TECHNIKY

Praxe prokázala, že vydáním RMNO č. 010/77 a jeho postupnou realizací u vojsk byl zastaven nepříznivý trend v organizaci a řízení provozu tankové techniky. Tento rozkaz vytvořil i základ nezbytného pevného spojovacího článku mezi provozem techniky a plánováním úkolů bojové a politické přípravy. Z tohoto hlediska chápeme i plnění hlavního úkolu, tj. dosažení vysoké bojové pohotovosti techniky. Významnou úlohu zde hraje dosažení předepsaných zásob km do oprav u uložené techniky.

Plánování a řízení provozu podle norem stanovených v RMNO 010/77 přineslo však v minulém roce rozdílné výsledky.

V čem jsou hlavní problémy:

- plánování bojové a politické přípravy není vždy v úzké vazbě s možnostmi používání tankové techniky podle stanovených norem,

- nejsou vždy respektovány takticko-technické možnosti používání techniky,

- nedodržujeme vždy důsledně vyčleněný čas pro ošetřování techniky. U některých útvarů trvají nedostatky v ošetřování techniky zvláště při provozu a běžných podmínkách VVP.

Jde tedy o neplnění některých zásad RMNO č. 010/77.

Hlavní příčina je, že někteří velitelé a štáby nedoceňují objektivní nutnost svého podílu při zpracování podkladů pro plánování provozu tankové a automobilní techniky k reálnému sladění s úkoly BPP při dodržení norem RMNO a nového předpisu Tank-1-1.

Někde přetrvávají staré formy organizace výcviku při používání tankové a automobilní techniky.

Ná základě zkušeností s řízením provozu tankové a automobilní techniky podle RMNO 010/77 chci ukázat na možnou metodiku ovlivňování a řízení provozu na stupni divize a armáda.

Přitom se zaměřím jen na hlavní obsahové otázky (celá problematika je obsáhlá).

Udržení a zabezpečení optimální zásoby km u tankové techniky do příští opravy

Z hlediska možného použití tankové techniky z operačního hlediska stanovil RMNO 010/77 minimální zásobu km do oprav u skupiny techniky uložené. Tato technika musí být v bezvadném technic-

kém stavu a připravena k okamžitému použití. Při uplatnění zásad a norem RMNO 010/77 se počet techniky oproti dřívějšímu stavu podstatně zvýšil, přitom se snížil počet techniky zařazené ve skupině provozní. Z operačního hlediska je úkol dosažení předepsaných zásob km u tankové techniky úkolem nejdůležitějším.

Jaké jsou prozatím v tomto směru nedostatky:

- na stupni divize není jednoznačný přehled o skutečném stavu zásob km u tankové techniky do oprav,

- nejsou zpracovány výhledové plány dosažení stanovených zásob km,

- není perspektivní výhled pro střední opravy tankové techniky,

- plánovitost obměny techniky v uložení a v provozu nemá dlouhodobou perspektivu,

- jen výjimečně sledujeme plnění plánu oprav z hlediska reálnosti dojíždění norem techniky do oprav a možnosti plnění úkolů BPP,

- znovu nadhodnocujeme možnosti provozu techniky na další rok, aniž reálně zhodnotíme možnosti provozu z hlediska plnění úkolů BPP, vyvádění techniky do VVP, plnění hloubek cvičení apod.

Pro zlepšení tohoto stavu musí rozhodující roli sehrát především stupeň svazek a svaz. Odpovědnost velitele svazku za dodržování optimálních zásob km (čl. 5 — RMNO 010/77) má mít svůj bezprostřední odraz v „Plánu bojové a politické přípravy svazku na období“, především v plánování techniky při plnění úkolů BPP. Svaz by měl rozhodujícím způsobem pomáhat při plánování a schvalování plánu BPP.

To ovšem vyžaduje mít dokonalý přehled o stavu zásob km u tankové techniky u svazku. Je proto vhodné mít u svazku „Přehled o stavu zásob km u tankové techniky po typech a útvech svazku“ a u svazu — po svazcích a typech tankové techniky. S tímto dokumentem zpracovujeme „Výhledový plán provozu a oprav tankové techniky u svazku a záměr ob-

měny techniky v uložení a provozu“ nejmenší na 3 roky dopředu.

Plnění těchto úkolů musí kontrolovat TAO armády. U svazku při měsíčním pravidelném hodnocení stavu provozu u útvarů svazku za uplynulý měsíc by měl velitel pravidelně hodnotit současný stav a nařídit opatření k nápravě.

Rozdělení tankové techniky do skupin

Zde není vždy správně aplikován čl. 14 RMNO 010/77 „Zařazení spojovacích a velitelských transportérů, především u vojenských útvarů“. Není důsledně pochopena a realizována stať k zařazení tanků podle čl. 14 — a) zařazených jako záloha velitele svazku.

Poznámka: k čl. 14 říká:

„Používají se podle rozhodnutí velitele divize...“

V praxi jsou však tyto tanky jednoznačně považovány a také používány jako „nadpočetné provozní“ pro vylepšení situace v zabezpečování úkolů BPP. Nerepektuje se především to, že tyto tanky se využívají pouze podle rozhodnutí velitele divize a to po dobu kdy:

- probíhají střední opravy na provozních tancích od daného útvaru,

- je nezávisle útvaru příliš dlouhá doba prostoje tanku v běžných opravách (u útvaru a ve svazku),

- je provozní technika v reklamačním řízení,

- nestačí k zabezpečení výcviku stanovený počet techniky útvaru (ale ne pro vysokou nepojízdnost, nepořádky v provozu apod.).

Pro zlepšení stavu to v praxi znamená především v plánu bojové a politické přípravy svazku ve statí „Zabezpečení úkolů technikou“ uvést nařízení o používání tanků vyčleněných jako záloha velitele divize — se stanovenou normou proběhu. Zpravidla tato technika bude mít roční normu proběhu v rozpětí mezi normou pro Úp a P (část normy z těchto tanků převedeme na ostatní provozní tanky útvaru).

K tomu má mít svazek přesné informace o stavu nepojízdnosti tanků u útvarů a vést útvary k rychlé opravě nepojízdných tanků. Nesmíme připustit, aby technické opravy útvaru na jedné straně nečerpaly plánované kapacity pro opravy a na druhé straně technika aby nebyla pojízdna.

Zásady pro ošetřování tankové techniky

RMNO 010/77 ukládá velitelům svazků, aby při provozu techniky ve složitých podmínkách a na základě skutečného stavu techniky rozhodovali o rozšíření rozsahu ošetření na tankové a automobilní technice, popř. o zkrácení normy proběhu do dalšího technického ošetření. Toto můžeme aplikovat i pro technické zabezpečení a ošetřování tankové a automobilní techniky v polních podmínkách, kde se rozsah ošetření techniky bude řídit především časovými možnostmi v průběhu operace a bude nutně vycházet z konkrétního stavu techniky i terénních a jiných podmínek bojové činnosti vojsk.

V praxi však tohoto ustanovení není zatím plně využíváno, i když všichni známe v jakých podmínkách tankovou i automobilní techniku používáme, především ve VVP. Zvláště při zvýšení meziopravních norem u tanků nám praxe ukazuje, že bude třeba velmi rychle zvýšit péči především o podvozkovou část tanků.

Chci zdůraznit, že tato ustanovení RMNO 010/77 platí v plném rozsahu i při používání automobilní techniky.

Zásady pro ukládání techniky

Uložená tanková a automobilní technika je prakticky technikou, která zabezpečuje údernou sílu naší armády. Při současném stavu technologie ukládání mohou jednoznačně říci, že jakou techniku a v jakém technickém stavu uložíš, takovou ji při sejímání najdeš. O tom nás přesvědčuje řada příkladů, kdy při cvičeních byla sejímána technika z uložení po 10 až 15 letech a přesto byla ve výborném technickém stavu.

V praxi dostatečně nedoceňujeme náročnost kontroly techniky před uložením a celou oblast ukládání po stránce organizační ponecháváme pouze funkcionářům technické služby.

Při plnění RMNO 010/77, čl. 59—63 se projevují u vojsk především tyto nedostatky:

- v uložení techniky, u níž není v TMP plánován řidič,

- zabezpečení plánovitého sejímání techniky v krátkodobém uložení,

- ukládání u konzervace techniky a kontrola stavu techniky uložené dlouhodobě.

Uložení techniky, u níž není TMP plánován řidič, neprobíhá jednoznačně. Závažné nedostatky jsou u techniky automobilní (přesto, že toto opatření platí jednoznačně i pro techniku automobilní).

Při plánování provozu této techniky jsou vozidla ponechávána v provozu se souhlasem vyšších stupňů. Zvláště tomu tak je u velitelských a spojovacích jednotek. Převládá otázka praxe nedělat si zbytečné problémy při zabezpečování úkolů BPP. Není to však správné z hlediska zabezpečení vysoké bojové pohotovosti a technického stavu těchto vozidel.

I nadřazené stupně se touto otázkou zabývají minimálně, zvláště při periodických kontrolách hospodaření s normami provozu podle RMNO 010/77.

Máme-li zabezpečit plnění čl. 59, je vhodné mít na svazku především přesný přehled o technice, která nemá v TMP řidiče po útvarech a jednotkách v rámci organizačního členění.

Při zabezpečení plánovitého sejímání techniky v krátkodobém uložení je zatím nejvíce nedostatků.

Především není tato technika sejímána v termínech plánovaných v ročních plánech provozu i v plánovaných počtech. Nejsou dodržovány časové normy pro sejmutí a ani normy do kdy musí být technika znovu uložena. V plánech BPP, zvláště u svazku, nejsou domýšlena opatření k zabezpečení splnění norem pro ukládání podle RMNO 010/77. Zde jde především

o efektivnost a četnost sejmání, které mají odpovídat stanoveným normám. Zde se však nevychází z kapacit útvarů, především kapacit dílenských útvarů a možností dílenských specialistů, kteří se podílejí na přípravě techniky a uložení. Často poměr mezi časem použití techniky a časem nutným pro ukládání je z hlediska efektivnosti hospodaření s lidskými zdroji neúměrný.

Při plánování použití uložené techniky musíme i na vyšších stupních velení vzít v úvahu tato hlediska.

O co hlavně půjde při realizaci tohoto opatření:

- zpracování ročního plánu provozu a oprav tankové techniky bude vyžadovat ještě užší skloubení s úkoly BPP; znovu vyvstává nutnost, jež je zakotvena jak v RMNO 010/77 i Tank-1-1, úzká spolupráce s NŠ, ZV a ZVT a svazkem,

- zvýraznit změnu pohledu a chápání všech stupňů na techniku uloženou a to i automobilní,

- při měsíčním hodnocení provozu se otázkou provozu uložené techniky zvláště zabývat a činit okamžitá opatření při narušení plnění tohoto článku RMNO 010/77,

- používání krátkodobě uložené techniky se musí stát předmětem zájmu při periodických kontrolách provozu všech stupňů.

Při ukládání, konzervaci a kontrole stavu uložené techniky jsou též určité problémy.

Základním předpokladem zabezpečení dlouhodobého ukládání je zpracování perspektivního plánu konzervace a ukládání dlouhodobě uložené techniky u svazku. Plán je zpracován v úzké spolupráci s odbornými náčelníky svazku. Nedílnou součástí plánu je i „Plán kontrol dlouhodobě uložené techniky“.

RMNO 010/77 ukládá veliteli svazku určovat komisi, která kontroluje stav připravenosti techniky a vydává povolení ke konzervaci. Časové normy stanovené RMNO 010/77 je třeba z hlediska zabez-

pečení kvality bezpodmínečně dodržet. K tomu je již při plánování úkolů BBP na období přihlíženo. Zvláště u svazků se sníženými počty vyvstává tento problém do popředí při plánování úkolů na letní výcvikové období. Využití jednotek určených pro ukládání techniky, pomoc praporem oprav techniky, materiálem, technické zabezpečení ukládání, vytvoření organizačních podmínek musí stát v popředí zájmu velitele a štábu svazku. Technologie ukládání techniky předpokládá zcela jednoznačně klimatické podmínky pro kvalitní uložení techniky. Proto svazek musí být na ukládání všestranně připraven, aby práce probíhaly nerušeně.

Periodické kontroly hospodaření s normami provozu a technické prohlídky tankové a automobilní techniky

Periodické kontroly hospodaření s normami provozu a technické prohlídky tankové a automobilní techniky jsou významným nástrojem velitelů všech stupňů k zjištění stavu plnění RMNO 010/77, především z hlediska efektivnosti provozu a využívání tankové a automobilní techniky.

Zkušenosti ukázaly, že správně vedené kontroly mohou pomoci odstranit nedostatky v řízení provozu a používání techniky.

Jaké máme poznatky z kontrol:

Někde zaměřujeme plnění plánu provozu, jako nástroje pro zabezpečení správné tvorby zásob, za hlavní úkoly v oblasti provozu techniky. Tím je odsunuta do pozadí závažná otázka perspektivnosti v zabezpečování bojové pohotovosti techniky útvarů.

Malou pozornost věnujeme rozborové činnosti, především kvalitě měsíčních hlášení o stavu provozu tankové techniky. Trpíme formálností zvláště v závěrech, kdy je technika používána, i když má projeto roční normu proběhu.

Při periodických kontrolách provozu málo pozornosti věnujeme hospodaření,

organizaci ukládání a překonzervaci dlouhodobě uložené techniky.

Periodických kontrol hospodaření s normami provozu se málo zúčastňují orgány bojové přípravy. Proto nejsou z velké části zjišťovány bezprostřední nedostatky, které vycházejí z neplnění norm stanovených RMNO 010/77 ve stati „normy používání tankové techniky“. Jde především o počty vyváděné tankové tech-

niky na cvičení, plnění stanovených norm proběhu na jednotlivá zaměstnání a plnění úkolů stanovených „Programy bojové přípravy“ pro techniku.

Závěrem chci upozornit, že přesné a důsledné plnění RMNO 010/77 zůstává nadále závažným úkolem při zajišťování vysoké bojové pohotovosti a technické spolehlivosti techniky.

Operativnost velení

*Redakčně upravený a zkrácený článek armádního generála
I. M. Tretjaka, uveřejněný v sovětském časopisu „VOJENNAJA
MYSL“ č. 7/1979.*

Operativnost je jedním ze základních požadavků na velení vojskům. Vyjadřuje stupeň přípravy velitelů, štábů a dalších orgánů velení k včasnému splnění celého souhrnu úkolů velení vojskům v jakýchkoli složitých podmínkách jak při přípravě, tak i v průběhu vedení boje a operace. Přitom proces sběru a zpracování zpráv o situaci, přijetí rozhodnutí a předání úkolů vykonavatelům musí být ve všech případech organizovaný a rychlý, aby vojska měla k dispozici maximum času na přípravu ke splnění bojových úkolů.

Vysoká operativnost v práci orgánů velení má zvláštní význam v průběhu vedení bojové činnosti. Hlavním jejím kritériem v tomto případě je schopnost velení rychle reagovat na všechny změny operační situace a včas ovlivňovat průběh bojové činnosti. Boj za získání času, rozumně a maximálně racionální jeho využívání v činnosti orgánů velení hraje rozhodující úlohu.

Podmínky, charakter a rozsah úkolů velení vojskům při přípravě a vedení soudobých operací, ve srovnání s minulostí, se značně změnily. Velký prostorový rozmach a dynamičnost soudobé bojové činnosti, účast velkých mas různých sil, rychlý přechod z jedné formy bojové čin-

nosti k druhé, zvětšování množství zdrojů a toku informací, nebo jak se často uvádí „informační exploze“ v procesech velení, to vše značně zvětšilo rozsah práce při řízení vojsk a současně pronikavě zkrátilo dobu na přijetí rozhodnutí. Vysoká operativnost velení vojskům v takových podmínkách je jedním z nejdůležitějších faktorů dosažení vítězství v boji a operaci.

Nejúčinnějšími způsoby zvýšení operativnosti v práci orgánů velení je automatizace procesů velení a zdokonalování metod práce velitelů a štábů na místech velení. Stejný význam při zdokonalování velení vojskům mají i takové faktory, jako je vědecky zdůvodněné rozdělení funkčních povinností mezi různými stupni velení i v jejich rámci, dovedné skloubení centralizovaného a decentralizovaného řízení podřízených, vědecký přístup k organizaci štábní práce a její pružnost, vysoká štábní kultura orgánů velení, racionální organizace činnosti míst velení, spolehlivost spojení a vysoká polní připravenost štábů.

Cílem článku je na základě zobecnění zkušeností z práce různých orgánů velení v průběhu cvičení a v běžné denní činnosti vojsk ukázat některé způsoby dalšího zvýšení operativnosti velení vojskům.

Systém velení vojskům v podmínkách válečné činnosti rozdělujeme podle struktury na stupně frontové, armádní, divizní, plukovní atd. Každý z těchto stupňů je současně orgánem velení a objektem velení. **Při značném rozsahu plněných úkolů velení a velmi omezené době na jejich splnění, vede nadměrná centralizace v práci nutně k přetížení v činnosti nadřízených stupňů a k pasivnosti v práci podřízených orgánů, nakonec ke snížení operativnosti při řízení vojsk.**

Proto je velmi důležité najít optimální variantu při řešení tohoto problému, vědecky zdůvodnit a určit okruh úkolů každého stupně velení, na jejichž splnění musí být soustředěna hlavní pozornost velitelů, štábů a dalších orgánů velení. V podstatě jde o dovedné skloubení centralizovaného a decentralizovaného plnění funkcí velení. Bohatě zkušenosti z Velké vlastenecké války poskytují poučné příklady, na které nesmíme zapomínat ani v současných podmínkách. Např. polní velení frontů se ve své práci soustřeďovala především na ty úkoly, které nemohly splnit jiné stupně velení a dále na jednotlivé otázky v práci armádních stupňů velení, které přímo souvisely s přípravou a vedením bojové činnosti vojsk na směru hlavního úderu frontu. Všechny ostatní funkce armádního stupně velení byly povinností velitelů armád a jejich štábů. Tím byla dána velká samostatnost v práci podřízených stupňů velení. Snaha nadřízeného náčelníka řešit osobně všechny otázky přípravy a vedení boje a operace, „poručnictví“, snižovala iniciativu podřízených a zbavovala je odpovědnosti za bojové použití vojsk. Ani v této otázce však nesmí být šablona. Každý náčelník musí dobře znát individuální kvality svých podřízených a na tomto základě tvůrčím způsobem stanovit stupeň poskytnuté samostatnosti a kontroly jejich činnosti.

Důležitým faktorem vysoké operativnosti velení je správné rozdělení povinností při řízení vojsk uvnitř polního velení a především mezi velitelem, štábem a náčelníkem druhů vojsk a služeb. Velitelem je funkcionář s nedílnou velitelskou pravomocí.

Náplní jeho funkce je řízení celé činnosti vojsk. Plně odpovídá za úspěšné splnění bojových úkolů, stanovených vojskům. Proto má velitel hlavní postavení v systému velení vojskům. Jen on má právo přijímat rozhodnutí pro operaci, ale současně má vysokou odpovědnost za účelnost tohoto rozhodnutí, za včasné a tvrdé jeho uvedení v život. Proto operativnost velení v rozhodující míře závisí na schopnostech, osobních kvalitách a metodách

práce velitele, jejichž zdokonalování musí směřovat především k osvojení leninského stylu řízení, k umění rychle hodnotit situaci a přijímat správná rozhodnutí, přesně, krátce a jasně stanovit úkoly podřízeným.

Současně však nesmíme zapomínat, že soudobý velitel v podmínkách neustále složitějšího řízení vojsk a velké úlohy faktoru času při dosažení vítězství, nedokáže úspěšně splnit své úkoly, nezvládne-li umění zvolit hlavní článek ve své činnosti a nebude-li plně využívat značných možností štábu a jiných orgánů velení. Ve velení vojskům v soudobých podmínkách, je kolektivní úsilí velitele a jeho štábu hlavním principem k dosažení nejen operativnosti v práci, ale i účinnosti velení vojskům v celku. Nedocení úlohy štábu, nedostatečné využívání jeho kolektivního úsilí, snaha velitele pracovat jen na základě vlastní intuice a běžného hodnocení situace, pokusy řídit činnost vojsk a spoléhat (jak se to někdy projevovalo v praxi některých velitelů v minulé válce) jen na malou skupinu důstojníků, bude mít za následek vážné nedostatky při řízení vojsk. Štáb musí aktivně a neustále získávat zprávy a informovat velitele o situaci, včas připravovat návrhy na rozhodnutí na základě namáhavé práce celého polního velení s využitím výpočetní techniky a pomáhat veliteli přesně řídit činnost vojsk v průběhu plnění bojových úkolů.

Ve spojitosti s tím chceme zdůraznit, že základem vztahů mezi velitelem a náčelníkem štábu je důvěra, vzájemné pochopení a soulad.

Sladčnost v práci velitele a náčelníka štábu, plná důvěra mezi nimi, vzájemné chápání a úcta byly nejdůležitějšími faktory, které měly vliv na nepřetržitost, pružnost a účinnost velení.

Velitel musí umožnit štábu a velitelům (náčelníkům) druhů vojsk a služeb maximum iniciativy při plnění celé řady odpovědných úkolů. Proto velitelé musí být náročnější na podřízené štáby, velitele (náčelníky) druhů vojsk a služeb, osobně se zajímat o jejich operační připravenost, sladčnost v práci, naplňovat štáby vysoce připravenými generály a důstojníky, s porozuměním řešit jejich potřeby a požadavky.

Stálé využívání štábu a důvěra k němu ze strany velitele mohou být reálné jen tehdy, je-li štáb dobře připravený a sladěný jako orgán velení, plní-li úkoly na vysoké odborné úrovni a organizuje vlastní práci bez zvláštních pokynů velitele, včas připravuje návrhy na řešení vzniklé situace a těch problémů, které mohou vzniknout. Na druhé straně musí být velitel

skutečným znalcem vlastní práce, musí dovedně organizovat vzájemné vztahy s podřízenými a být organizátorem leninského typu.

V letech Velké vlastenecké války nejzkušenější velitelé vždy řídili práci tak, aby dosáhli nejvyššího stupně operativnosti, v nejdůležitějších momentech vyjžděli k podřízeným vojskům, na bojiště, na úseky, kde se rozhodovalo o osudu sražení. To jim umožňovalo na místě se seznámit se vzniklou situací, upřesnit úkoly podřízeným, organizovat součinnost, promluvit si s vojáky, osobně zhodnotit morální stav vojsk a rozhodným způsobem ovlivnit průběh operace (bojové činnosti). Tento styl řídicí práce velitelského sboru je nejvýhodnějším způsobem zvyšování operativnosti ve velení podřízeným svazům, svazkům a útvarům.

Zárukou vysoké operativnosti ve velení vojskům jsou:

- organizátorské schopnosti velitelů, jejich politická vyspělost, vysoké vojenské mistrovství a takové osobní vlastnosti jako jsou cílevědomost, zásadovost, konkrétnost a dělnost v práci;

- umění najít hlavní článek z celé problematiky úkolů, které má plnit;

- houževnatost při dosažení určených cílů;

- umění perspektivně pracovat, najít a podporovat nové;

- správně využívat a prosazovat dobré zkušenosti vojsk;

- kriticky hodnotit výsledky vlastní činnosti.

Při plnění úkolů velení závisí mnohde na osobních zvláštnostech velitelů a na jejich odborné přípravě. Každý velitel však ve své činnosti musí vycházet z obecných požadavků, které jsou platné pro všechny, tj. především vysoká stranickost, odbornost, dovednost v jakékoli situaci přijmout vědecky zdůvodněné formy a metody velení.

V podmínkách, kdy na přípravu operace je málo času a v krátké době je nutné přijmout závažné rozhodnutí, je potřebná dobře promyšlená, přesně zplánovaná a podrobně sladěná činnost velitele, jeho zástupců a celého polního velení. Taková situace vyžaduje, obrazně řečeno, ne osobní, ale „kolektivní“, vědecký styl velení vojskům.

Důležitou úlohu při zvyšování operativnosti velení vojskům má odborná úroveň přípravy generálů a důstojníků štábu.

Postavení příslušníka štábu předpokládá především vysokou úroveň jeho připravenosti, obětavost, značnou energii, iniciativu, samostatnost v myšlení, vytrvalost a

současné taktost a skromnost v jednání bez prvků povýšenectví, tvrdohlavosti, sebeckých, pavidavosti a kariérismu. Každý důstojník štábu musí znát přesně úkol, místo práce, seznam, obsah a termíny zpracování dokumentů, dobu a způsob jejich předložení. Musí být skutečným mistrem svého oboru. Zvláště vysokou odbornou úroveň musí mít řídicí funkcionáři orgánů velení.

Náčelník štábu jako hlavní organizátor práce celého polního velení je povinen přesně plánovat práci všech správ a oddělení, rozdělovat, kontrolovat a sladovat jejich úsilí, ostře vytýkat neplnění povinností, nenarušovat princip řídicí úlohy štábu ve společné práci s jinými orgány polního velení, osobně zpracovávat nejdůležitější dokumenty, usměrňovat práci podřízených a součinnostních štábů, učit podřízené a od nich se učit a věnovat pozornost názorům pracovníků štábu.

Při dosahování vysoké operativnosti velení má velký význam i úroveň odborné připravenosti velitelů (náčelníků) druhů vojsk a služeb, jejich zkušenosti a organizovanost v práci.

Nejbližšími pomocníky náčelníka štábu a jeho oporou jsou důstojníci operačních správ (oddělení), kteří musí být skutečnými mistry svého oboru, maximálně iniciativními a tvůrčími pracovníky.

Aby byli generálové, důstojníci štábu a jiných orgánů velení na odpovídající úrovni soudobých požadavků, musí:

- neustále zvyšovat svou ideově teoretickou úroveň, zdokonalovat štičbní kulturu, operačně taktické a vojenskotechnické znalosti;

- hluboce studovat organizaci, výzbroj, bojovou techniku, taktiku a možnosti vlastních vojsk i nepřítelů;

- přesně a včas plnit povinnosti nejen z hlediska zastávané funkce, ale i vzájemné zastupitelnosti;

- rychle hodnotit situaci a vyvozovat z ní správné závěry;

- pravdivě, krátce a jasně předkládat veliteli zprávy o situaci s příslušnými závěry;

- rychle a kvalitně zpracovávat bojové dokumenty;

- pracovat s využitím soudobých spojovacích prostředků a výpočetní techniky.

Zvláště důležitý význam v soudobých operacích má vysoká odborná připravenost důstojníka štábu a dobře vyvinutý smysl pro čas. Důstojník štábu musí umět předvídat vývoj událostí a včas na ně reagovat, snažit se předejít událostem a aktivně získávat potřebné podklady k plnění ostatních funkčních povinností.

Vysoká osobní odborná připravenost velitelů, generálů a důstojníků štábu však sama o sobě nezabezpečí vysokou operativnost v práci. K tomu je dále zapotřebí organizovanosti v činnosti velkých kolektivů velení. Nemůže jí být dosaženo bez vědecké organizace štábní práce.

Nejdůležitější podmínkou vysoké organizovanosti v práci polního velení je správné rozdělení funkčních povinností mezi správami (odděleními), pracovními skupinami a mezi jednotlivými vykonavateli. Jde především o konkrétní úkoly, dokumenty, činnost každého vykonavatele s určením času na plnění dílčího úkolu, ne tedy o obecné zásadní rozdělení povinností.

Způsob práce hlavních funkcionářů správ a oddělení i jednotlivých vykonavatelů musí být přesně sladěný s plánem činnosti velitele. Musí vycházet z charakteru určeného úkolu a podmínek situace; musí respektovat čas, který je na práci k dispozici. Koordinace úsilí velkého kolektivu orgánů velení se musí odrazit v grafikonech práce polního velení, každé správy (oddělení), náčelníka druhu vojska a služby, každé pracovní skupiny, nakonec i v pracovních sešitech jednotlivých vykonavatelů.

Při určování funkčních povinností generálů a důstojníků je vhodné vycházet z principu přísné specializace, který je hlavní podmínkou zvýšení produktivity štábní práce a zlepšení její kvality. Základem tohoto principu je promyšlené rozdělení celého rozsahu povinností každé správy (oddělení) na řadu hlavních úkolů a v souladu s tím vytvoření stálých pracovních skupin.

Uvnitř každé takové skupiny se rozděluje povinnosti mezi důstojníky podle jejich specializace. Ta musí být zdůvodněná, racionální a podle možností stálá. Zkušenosti potvrzují, že přísná specializace v práci umožňuje 2–3krát zvýšit produktivitu řídicí práce. Současně však nevylučuje vzájemnou zastupitelnost důstojníků. Proto funkční povinnosti obsahují i předem stanovené doplňující úkoly, které musí být schopen řešit každý důstojník.

Při rozdělení povinností je nezbytné společně dosáhnout uskutečnění nejdůležitějšího principu vědecké organizace práce. Tzn. ani jeden člověk s vysokou kvalifikací nedělá práci, kterou může splnit kterýkoli jiný pracovník, ani jeden nadřazený stupeň nesmí plnit funkce, které mohou splnit a realizovat podřízené stupně velení.

Správy (oddělení) a rovněž jejich pracovní skupiny plní své povinnosti v těsné

součinnosti mezi sebou, včas se navzájem informují (v rozsahu potřeby) o změnách v situaci a o jednotlivých nařizeních, vydaných vojskům po jejich linii.

Obsah grafikonů práce je určován na základě reálně vzniklé situace, s přihlédnutím ke zvláštnostem ve velení každého druhu ozbrojených sil a k úrovni přípravy orgánů velení a stanoveným dobám pohotovosti vojsk. Je pochopitelné, že na každý možný případ nelze včas připravit odpovídající grafikon práce. Zkušenosti z operační přípravy dokazují, že ve štábech je účelné mít vzorový grafikon, který je možné v každé konkrétní situaci upravit.

V průběhu přípravy a zvláště vedení bojové činnosti budou vždy vznikat značné potíže, které se projeví v nedostatku času a v podstatném snížení sil a prostředků k uskutečnění nutných opatření ve velení vojskům. To může vzniknout na základě celé řady nepředvídaných skutečností, stanovení nových úkolů, neočekávané činnosti nepřítele, narušení systému velení a spojení, ztrát příslušníků míst velení atd. K dosažení vysoké operativnosti velení musíme předem pevně stanovit jaká opatření, ve kterých případech a nakolik můžeme snížit, která z nich spojit nebo zrušit, jak znovu rozdělit povinnosti funkcionářů na místech velení a organizovat širokou a účinnou vzájemnou zastupitelnost.

Zkrácení doby na zpracování dokumentů můžeme dosáhnout s využitím metody síťového plánování. Umožňují racionálnější rozdělit síly a prostředky podle jednotlivých prvků a úkolů, určovat logická schémata posloupnosti splnění prací orgánů velení při přípravě a vedení bojové činnosti, analyzovat různé varianty této práce, nacházet nejvíce napjaté úseky a „úzká“ místa.

Velkou úlohu při zvyšování organizovanosti práce orgánů velení, její operativnosti a účinnosti má **vědecká organizace štábní práce**, jejíž zavedení do praxe nevyžaduje zvláštní materiálové výdaje a předpokládá:

- vysokou sladěnost a přesnou koordinovanost práce správ a oddělení, druhů vojsk a služeb;

- přesné plánování celé práce, stanovení vědecky zdůvodněného, tvrdého řádu v činnosti míst velení;

- zdokonalení grafikonů (metodiky) práce důstojníků na každém místě velení;

- včasné materiálně technické zabezpečení a obsluhování pracovních míst a jejich do podrobnosti promyšlené vybavení;

— organizaci správného režimu práce, rozumné střídání práce s odpočinkem, rozdělení rovnoměrného zatížení pro všechny důstojníky orgánů velení;

— vytvoření příslušných zdravotnických a hygienických podmínek pro práci;

— určení minimálně potřebného rozsahu práce a nejracionálnější formy jejich organizace;

— maximální využívání prostředků automatizace a mechanizace, dovedné používání matematických metod při plánování operací;

— zavedení vědecky zdůvodněných časových norem pro splnění každého konkrétního úkolu.

Náčelník štábu, náčelník správ a oddělení musí být nejen znalci své činnosti, ale i mistři vědecké organizace práce podřízených, musí dokonale znát všechno co se vztahuje k jejich kompetenci, plnit jakékoli úkoly přesně a včas, mít smysl pro nově a vskutku neomezenou vytrvalost.

Jedním z hlavních způsobů dosažení vysoké organizovanosti v činnosti orgánů velení a projevem vědeckého přístupu k řídicí práci je **správná volba metod práce velitelství a štábů**.

Dosažení úspěchu v operacích vyžaduje od velitelů a štábů získávat převahu nad nepřítelem nejen v silách a prostředcích, v dovedné volbě způsobů jeho zničení, ale také v rychlosti myšlení generálů a důstojníků v procesu velení vojskům a v předejití nepřítele v aktivní činnosti. Toto vyžaduje hledat metody práce, které umožňují značně zkrátit dobu potřebnou na přijetí rozhodnutí a plánování bojové činnosti tak, aby vojska v jakýchkoli podmínkách situace měla k dispozici více času na přípravu ke splnění bojových úkolů.

V podmínkách značného nedostatku času na přípravu bojové činnosti je jedním z nejracionálnějších metod práce orgánů velení **souběžné plánování** činnosti velitelů a štábů všech stupňů v procesu přijetí rozhodnutí, plánování operace a určování úkolů vojskům. Jak dokazuje praxe cvičení, tato metoda značně šetří čas, bez snížení kvality plnění úkolů velení. Můžeme ji použít na všech stupních buď na základě rozhodnutí nadřízeného velitele, nebo v případech značného nedostatku času, zejména v průběhu bojové činnosti, a na základě zámyslu, předaného podřízeným štábům formou předběžného bojového nařízení. Tato metoda předpokládá postupné doručení bojových úkolů vojskům (tj. předběžné bojové nařízení, bojový rozkaz) a umožňuje v krátké době dokončit hlavní práce spojené s plánováním operace (boje) ve všech stup-

ních velení od štábu frontu do štábů útvarů. Souběžné plánování je v podstatě dobře promyšlená a přesně organizovaná práce velitele, jeho štábu a podřízených velitelů a štábů, kdy je nedostatek času na plnění úkolů velení.

Metoda souběžného plánování bude pravděpodobně hlavním způsobem plánování bojové činnosti na začátku války, zvláště při nenadálém napadení i v průběhu vedení bojové činnosti. **Tato metoda klade vysoké požadavky na odbornou přípravu velitelů a štábů a vyžaduje od nich zvláštní odpovědnost za přijetí rozhodnutí. Proto k vypracování zámyslu operace (boje) musí vyčlenit reálnou dobu k zabezpečení vysoké kvality přijatého rozhodnutí.**

Nebude-li mít faktor času rozhodující úlohu, může velitel a štáb použít **postupné metody práce**. Jejím základem je postupná práce každého stupně velení po úplném skončení plánování bojové činnosti nadřízeného stupně. V řadě případů může dojít i k sloučení souběžného plánování s postupnou metodou práce.

Velení vojskům musí být nepřetržitě. To vyžaduje velké vypětí v práci velitele a důstojníků orgánů velení. Současně však nadměrné přetížení se záporně odráží ve výsledcích a kvalitě činnosti důstojníků štábu. Při plánování práce orgánů velení je proto nutné věnovat velkou pozornost organizaci odpočinku jejich příslušníků.

Jak dokazují zkušenosti z Velké vlastenecké války, zabezpečení práce na místech velení po celých 24 hodin bylo dosahováno vytvořením 2—3 dozorčích směn, pro které byl zpracován grafikon práce a speciální pokyny. Dozorčí směna plnila takové úkoly jako je shěr, zobecnění a zhodnocení informací o situaci, její zakreslení do mapy, vedení zápisníku o situaci a zápisů pokynů velitele a náčelníka štábu a konečně zabezpečení řízení bojové činnosti vojsk.

Operativnosti v práci orgánů velení je možné dosáhnout nejen účelnou organizací práce, ale také všestranně promyšleným rozmístěním všech prvků míst velení, odpovídajícím vybavením a vybavením pracovišť generálů a důstojníků prostředky dálkového a vnitřního spojení, automatizace a mechanizace.

Zvláštní význam při dosahování vysoké operativnosti v práci orgánů velení má **dovedné a maximální využívání prostředků automatizace a mechanizace ve velení vojskům**.

Základem plánování a celého procesu velení vojskům jsou v současné době

přesné operačně taktické a inženýrsko-technické propočty. Tuto práci v soudobých podmínkách je možné splnit jen s využitím výpočetní techniky a dalších technických prostředků. Správné využívání matematických metod a výpočetní techniky v procesu velení pomáhá velitelům osvojit si vědecký přístup k analýze složité bojové situace a zpracovávat racionální variantu rozhodnutí. Zvýšení kvality a operativnosti plánování operací a předvídání bojové činnosti je zabezpečeno zpracováním informací a rozhodnutí výpočetních a informačních úkolů s využitím příslušných metodik a výpočetní techniky. Velení vojskům v průběhu operace (boje) může být značně operativnější za předpokladu dovedného použití nových technických prostředků a především automatizovaných systémů velení vojskům.

V souvislosti s tím je nutné upozornit na nutnost promyšleného plánování využívání soudobé výpočetní techniky v činnosti orgánů velení:

1. Všechny propočty, získané s využitím počítačů, musí být přesně sklobeny s celkovou metodikou práce míst velení.

2. Využívání systémů a prostředků automatizace musí být přísně řízeno. Ve štábu je nutné:

— přesně určit přehled úkolů, které budou řešeny na samočinném počítači, způsob využívání požadavků, u každé správy a oddělení stanovit odpovědné osoby za plnění jednotlivých úkolů;

— připravit výchozí podklady k plnění úkolů, systematicky obnovovat a upravit stále a proměnné informace, ukládané v paměti samočinného počítače a kontrolovat průběh plnění úkolů;

— dovedně zobecňovat a zhodnocovat výsledky operačních propočtů, připravovat příslušné závěry a včas je předkládat velení.

Automatizace velení může být nejučinnější v tom případě, bude-li doplněna prostředky mechanizace, zvláště při přípravě a zavedení podkladů do samočinných počítačů a při realizaci výsledků propočtů. Automatizace a mechanizace procesů sběru, zpracování a předávání informací ve spojitosti s vědeckou organizací, to je nejdůležitější způsob zvyšování operativnosti velení vojskům.

Jedním z nejpříjemnějších způsobů zvyšování operativnosti velení vojskům je rovněž **snížení celkového množství bojových dokumentů, zjednodušení jejich obsahu a využívání normalizované dokumentace**, dále používání signálů, povelů a krátkých nařízení ke stanovení úkolů vojskům. Současně s tím je nutné vychá-

zet z konkrétní situace. Neomezuje-li čas práci, pak dokumenty se musí zpracovat s úplným obsahem a s potřebnými podrobnostmi. Ve složitých podmínkách a rychle se měnící situaci orgány velení používají krátká nařízení, vydávaná velitelem osobně nebo na technických spojovacích prostředcích, s následujícím bezpodmínečným písemným potvrzením nebo dokladem spojovacích prostředků.

Bojové dokumenty se vyhotovují v přísně omezeném množství, nutném k velení vojskům a k předložení nadřízenému štábu, zpracovávají se včas a musí obsahovat pravdivé zprávy, musí být krátké, jasné a názorné. Toto je možné dosáhnout s využitím jen objektivních podkladů, které objasňují vzniklou situaci, s použitím krátkých, jasných formulací a přijatých zkratk.

Sběr informací musí být přísně centralizovaný a uskutečňovaný volitelně a utajeně všemi orgány a místy velení. Stanoveným funkcionářům se doručuje informace včas a jen v tom rozsahu, který je nutný pro jejich práci. Vyžadování zpráv o situaci od podřízených a součinnostních štábů musí být organizováno centrálně tak, aby nebyla narušena jejich práce. Není možné dopustit, aby stejné zprávy vyžadovaly od podřízeného štábu různé zprávy, oddělení a služby.

Ke zkrácení doby na předávání rozkazů, bojových nařízení a získávání hlášení od podřízených a součinnostních štábů je nutné:

— komplexně využívat všechny prostředky spojovací a automatizace, které máme k dispozici;

— racionálně rozdělovat zatíženost spojovacích kanálů a posloupnost předávání informací v závislosti na jejich důležitosti;

— široce používat osobní hovory hlavních funkcionářů na technických spojovacích prostředcích;

— ve zvláštních případech vyžadovat zprávy o situaci a činnosti vlastních vojsk nepříteli s vynecháním mezilehlých orgánů velení;

— organizovat evidenci informací a přísnou kontrolu jejich pohybu.

Jedním ze způsobů zkrácení času na práci orgánů velení je široké využívání normalizované bojové dokumentace. Jak dokazují zkušenosti, její zavedení vyžaduje velkou organizátorskou práci, potřebnou k tomu, aby velitelé a štáby různých stupňů velení, součinnostní svazky a útvary druhů vojsk a služeb mohli podle této dokumentace (s předem rozpracovanou

stálou částí jejího obsahu) vzájemně pracovat a rozumět si. Potřebné jsou i pravidelné nácviky při práci s těmito dokumenty. Praxe ukazuje, že při využívání normalizované dokumentace (předtiskových forem) se orgány velení do určité míry dopouštějí šablony při rozpracování bojové dokumentace. Pro zkrácení času na její zpracování a předání spojovacími kanály je však použití vhodné. Kromě toho je možné plně využít výpočetní techniku ke zpracování podkladů z jejich obsahu.

Jedním ze směrů jak zabezpečit odolnost a zvýšení operativnosti velení vojskům je další **zdokonalování systému míst velení**.

Při volbě prostorů rozmístění míst velení je nutné maximálně využívat stálého a polního spojovacího systému, ochranných a maskujících vlastností terénu, přirozených úkrytů, cest a podmínek k ochraně a obraně. Jak ukázaly zkušenosti z Velké vlastenecké války, k zabezpečení odolnosti a vysoké operativnosti velení vojskům v průběhu operací je účelné zpracovávat plán organizace velení, který může obsahovat: prostory rozmístění vlastních míst velení, podřízených a součinnostních vojsk a sousedů ve výchozím prostoru k útoku, směry (osy přesunu) jejich přemístění a plánované prostory rozmístění při plnění bojových úkolů, dále rozmístění spojovacích uzlů, hlavních a rokádních spojovacích kanálů.

Hlavním prostředkem a materiálním základem velení vojskům je **spojení**. Proto jeho dovedná organizace, zvýšení odolnosti, mobilnosti a kapacity je jednou z rozhodujících podmínek k dosažení vysoké operativnosti velení. Ve všech podmínkách situace velitelé, zástupci, náčelníci štábů a velitelé (náčelníci) druhů vojsk a služeb musí mít vždy při sobě spojovací prostředky, které jim umožní udržovat kontakt s vlastním štábem, podřízenými vojsky a s nadřízeným štábem.

Zvláště velký význam při plnění tohoto požadavku v průběhu operace budou mít rádiové prostředky, umístěné ve velitelsko-štábních vozidlech a přidělené velitelům, jeho zástupcům a dalším odpovědným funkcionářům polního velení.

Nutnost přísného splnění tohoto požadavku dokazují i zkušenosti z Velké vlastenecké války. Např. již v období bitvy u Moskvy velitelé armád při výjezdu k vojskům měli u sebe rádiové stanice. To jim zabezpečovalo nepřetržitě velení vojskům. Na základě těchto zkušeností v polovině roku 1942 měli všichni velitelé frontů, armád a později i velitelé svazků osobní

rádiové stanice, které je doprovázely při všech výjezdech k vojskům. U těchto rádiových stanic byli zpravidla vždy důstojníci operačních oddělení, příslušníci 8. oddělení a obsluha. To umožňovalo veliteli velet vojskům z každého místa. Tato zkušenost nabývá na významu v soudobých podmínkách. S využitím pohyblivých míst velení, velitel při přípravě a v průběhu operace bude často bezprostředně v bojových sestavách podřízených vojsk nebo na přesunu. Za této situace je nepsaným zákonem nutnost zabezpečení jeho nepřetržitého spojení se štábem.

Soudobé spojovací systémy svazů a svazků zahrnují značné množství druhů a prostředků spojení, různé uzly, linky a kanály. Proto zabezpečení účinnosti velení těmito složitými systémy, dosažení nepřetržitosti a spolehlivosti spojení jsou jedním z nejdůležitějších způsobů zvyšování operativnosti velení vojskům.

Soudobá technika a spojovací vojska jsou v současných operacích schopna zabezpečit spolehlivé a nepřetržité spojení s vysokou kapacitou a rychle jen tehdy, bude-li jejich použití včas zplánováno a organizováno v souladu s podmínkami bojové situace a požadavky velení vojskům. Přitom nejdůležitějším principem organizace spojení je komplexní využívání různých jeho druhů a prostředků. Při volbě těchto prostředků a způsobů, kromě operačních a taktických požadavků, je nutné plně brát v úvahu konkrétní úkoly spojení v operaci (boji), síly, prostředky a dobu, charakter terénu, meteorologické podmínky, pravděpodobné ztráty živé síly a spojovací techniky.

Operativnost velení vojskům vždy závisí a v podmínkách jaderné války ještě ve větší míře bude záviset na **úrovni politické, morální a psychologické přípravy** generálů a důstojníků orgánů velení. Tato problematika musí být věnována ta největší pozornost.

Důležitý význam k dosažení vysoké operativnosti v práci orgánů velení má **zdokonalování jejich polní přípravy** v průběhu štábních nácviků, velitelsko-štábních, taktických a operačně taktických cvičení a dalších opatření operační a bojové přípravy. Štábní nácviky umožňují podrobně zdokonalovat funkční povinnosti každého generála a důstojníka, zvyšovat jejich dovednost ve využívání spojovacích prostředků, automatizace a mechanizace, formalizované dokumentace a naučit rychle zpracovávat potřebné dokumenty. Kromě toho velitelsko-štábní cvičení, jako vyšší forma přípravy, pomáhají dosahovat

vyšší organizovanosti a sladěnosti v činnosti velení a štábu v celku, zdokonalovat metody práce velitele a orgánů velení, propracovávat nejdokonalejší metody plánování bojové činnosti, podrobněji projednat otázky součinnosti se štáby druhů ozbrojených sil a druhů vojsk.

Nejllepší možnosti ke zdokonalování sladěnosti v práci orgánů velení a ke zvyšování operativnosti v jejich činnosti skýtají velitelsko-štábní cvičení se značkovými vojsky a vojsková cvičení (taktická a operačně taktická), zvláště jsou-li dvoustranná, nebo s bojovou střelbou a bombardováním. Přitom je nutné, aby na kaž-

dém takovém cvičení byla vytvořena složitá a poučná situace, maximálně blízká bojové. Taková cvičení umožňují reálně hodnotit zdůvodněná přijatá rozhodnutí, čas doručení rozkazů, povelů a nařízení vykonavatelům, správnost pochopení bojového úkolu u podřízených orgánů velení a účinnost opatření ke zvýšení operativnosti a spolehlivosti velení vojskům.

Systematické nácviky k dosažení sladěnosti práce všech stupňů velení umožňují dosáhnout značného zkrácení času na splnění jednotlivých úkolů velení a nejvyšší operativnosti ve velení vojskům.

z kapitalistických armád

RACIONALIZACE VELENÍ V OZBROJENÝCH SILÁCH NATO

Plukovník ing. Jiří Bílý, CS.

Článek obsahuje analýzu současného stavu racionalizace velení v nejvýznamnějších ozbrojených silách Severoatlantického paktu (NATO): v ozbrojených silách USA a NSR s cílem postihnout tendence, způsoby a metody řešení jednoho ze základních rozporů soudobých operací, rozporu mezi možnostmi prostředků ničení a možnostmi velení. Srovnáním dříve formulovaných cílů a výsledků realizace plánů výstavby automatizovaných systémů řízení se indukují obecněji platné závěry, zásady a principy uplatňované v současné době v této oblasti v ozbrojených silách států, které nejvýrazněji ovlivňuje perspektivu NATO ve všech směrech.

Přístup k výzkumu a výstavbě automatizovaných systémů řízení

Nejvýznamnější úlohu v procesu racionalizace velení hrají ozbrojené síly USA, které v této oblasti předstihují ozbrojené síly NSR, Velké Británie a Francie o několik let. Před ostatními armádami NATO mají USA předstih ještě výraznější. Ozbrojené síly USA, použijeme-li současné terminologie, prioritně řešily racionalizaci velení u strategických sil (útočných a obranných) a teprve potom přistoupily k zavádění automatizovaných systémů řízení u sil všeobecného určení. Všechny složky ozbrojených sil USA proces automatizace považují za otevřený a po zavedení systému ihned přistupují k jeho vývojové a výzkumné modernizaci.

Racionalizaci procesů velení v ozbrojených silách USA cestou zavádění automatizovaných systémů řízení, spojovacích systémů a výpočetní techniky můžeme do současné doby časově členit po dekádách na období 1950—1960; 1960—1970; 1970 až 1980.

Náplní první poloviny padesátých let byl výzkum a vývoj automatizovaných systémů řízení, druhé poloviny padesátých let a období přibližně do r. 1965 pak jejich realizace a zavádění u strategických sil. Ve druhé polovině šedesátých let dochází postupně k modernizaci dříve zavedených systémů a k výzkumu racionalizace velení u sil všeobecného určení.

Etapa	Rok Určení	50 60 70 80 90																		Po- znám- ka
Vý- zkum a vý- voj	Strate- gické síly	WWMCCS SACCS SACOPS SATIN IV																		USA
	Evrop- ské vál- čiště	NADGE NICS TRITAC TOS IBCS CS3 AWACS TACFIRE EMFIS MISBMVg ERVIS FüSysH'80 DISTEL EIFEL																		NATO
																				USA
																				NSR
Zave- dení systé- mu	Strate- gické síly	WWMCCS SACCS SACOPS SATIN IV																		USA
	Evrop- ské vál- čiště	NADGE NICS - TRITAC TOS IBCS CS3 AWACS TACFIRE MISBMVg FüSysH' 80 DISTEL EIFEL																		NATO
																				USA
																				NSR
Mo- der- nizace	Strate- gické síly	WWMCCS SACCS SACOPS																		USA
	Evrop- ské vál- čiště	NADGE																		NATO
																				USA NSR

Vysvětlivky k příloze:

TOS 75 označení systému a časový průběh etapy

Názvy systémů

Označení	Název	Ozbrojené síly
AWACS	Létající systém řízení a uvědomování	USA
CS3	Systém týlového zabezpečení	USA
DISTEL	Systém řízení bojové činnosti vojenského letectva	NSR
EIFEL	Systém řízení bojové pohotovosti vojenského letectva	NSR
EMFIS	Experimentální řídicí a informační systém	NSR
ELVIS	Experimentální systém řízení pozemního vojska	NSR
FüSysH' 80	Automatizovaný systém řízení pozemního vojska osmdesátých let	NSR
IBCS	Integrovaný systém řízení bojové činnosti	USA
MISBMVg	Automatizovaný řídicí a informační systém ministerstva obrany	NSR
NADGE	Jednotný automatizovaný systém řízení a uvědomování PVO NATO	NATO
NICS	Integrovaný spojovací systém NATO	NATO
SACCS	Automatizovaný systém řízení strategického letectva	USA
SACOPS	Systém operačního plánování velitelství strategického letectva	USA
SATIN IV	Automatická informační síť	USA
TACFIRE	Taktický systém řízení palby polního dělostřelectva	USA
TOS	Taktický operační systém	
TRITAC	Jednotný operačně taktický spojovací systém	USA
WWMCCS	Globální vojenský systém velení a řízení	USA

Pro názornost jsem do přílohy začlenil pouze velmi omezený počet vybraných systémů.

Poznámka:

Ve výzkumu, vývoji a výstavbě se výrazně projevují časově vymezené částečně se překrývající etapy, jejichž obsahem jsou jednotlivé autonomní systémy, integrované systémy a globální systémy.

Na evropském válečném poli byl jako první zaveden integrovaný řídicí systém NADGE [výstavba skončila na začátku roku 1974].

Všeobecně však můžeme konstatovat, že výstavba integrovaných řídicích systémů začíná až po roce 1975 a měla by vyvrcholit v polovině osmdesátých let.

I když se ozbrojené síly NSR relativně opoždějí ve vývoji a zavádění automatizovaných systémů, můžeme říci, že i v této oblasti postupují koordinovaně s USA, využívají zkušeností, aplikují metody, ověřené a osvědčené principy. Výstavba automatizovaných systémů řízení v ozbrojených silách NSR probíhá podle „plánu vývoje a zavádění automatizovaných systémů řízení“, který předpokládá postupné zavedení automatizace na všech stupních velení počínaje ministerstvem obrany a u všech složek ozbrojených sil a služeb. Jde v podstatě o plán komplexní automatizace. V současné době směřuje realizace tohoto plánu k vývoji a výstavbě jednotlivých systémů a podsystémů, které by pak měly v dalším období integraci vytvořit např. automatizovaný systém řízení pozemního vojska (vojenského letectva, vojenského námořnictva).

Průběh výzkumu, vývoje, zavedení a modernizace vybraných automatizovaných systémů v ozbrojených silách USA a NSR viz přílohu 1

V současné době probíhá výstavba automatizovaných systémů především po národních liniích. Ostatní armády států NATO vyvíjejí téměř výhradně taktické automatizované systémy řízení (PVO, řízení letového provozu, dělostřelecké palby apod.), které jsou rovněž koordinovány s výstavbou těchto systémů v USA a mají být vzájemně propojitelné.

V USA i NATO již při zahájení vývoje, výstavby, a nebo již i při samotném zahájení výzkumu automatizovaných systémů, vznikají zvláštní řídicí orgány. Mají potřebné pravomoci a disponují výkonnými orgány, složenými z odborníků pro taktické a operační otázky, elektroniku, spojení a zpracování dat. Řídí a realizují úkol až do jeho ukončení samostatně. Např. pro zabezpečení výstavby „Integrovaného spojovacího systému NATO“ — (NICS) vznikla „Organizace pro výstavbu systému NICS“ a „Řídicí agentura systému NICS“. Výstavba automatizovaných systémů řízení probíhá však v řadě případů v úzké součinnosti s operačními štáby a vojsky. Např. ozbrojené síly NSR již v etapě vývoje ověřují funkční činnost prototypů přímo u vojsk, kde konfrontují v polních podmínkách všeobecné požadavky a teoretické zívěry s konkrétními potřebami vojsk (experimentální prototypy systémů Distel, Eifel, Ervis, Emfis). Rovněž pozemní vojska USA ověřovala vyvíjený systém TOS v polních podmínkách v Evropě (jako TOS-EUR).

USA hlavní objem výzkumu automati-

zovaných systémů řízení, stejně jako i v jiných oblastech, přenáší na civilní výzkumná zařízení a instituce. Výzkum v civilním sektoru považují za všestranně efektivnější především proto, že umožňuje tvrdou konkurenci. Úkoly obvykle současně řeší na několika pracovištích, často na pracovištích potenciálních výrobců a dodavatelů. V USA rovněž převládá názor, že vhodné podmínky pro výzkumné kolektivy i jednotlivé vědecké pracovníky se mohou vytvořit právě jen v civilním sektoru. Orgány ozbrojených sil po zadání úkolu se soustřeďují na to, zda výsledky výzkumu jsou operačně a takticky využitelné a v tomto směru průběžně ovlivňují výzkum.

V posledních letech někteří výrobci zdůrazňují poměrně dlouhodobou funkční schopnost systému bez jakýchkoli dodatečných zásahů a úprav. Garantuji dobu použití až 10 let. Na jedné straně tato skutečnost svědčí o značné promyšlenosti a spolehlivosti systému. Na druhé straně z hlediska vojenského se musíme na tuto relativně dlouhou dobu zasazení dívat skepticky. Za uplynulých 10 let se ve vojenství změnilo příliš mnoho a můžeme předpokládat, že v příštím desetiletí se změní ještě víc. To povede k tomu, že řídicí systémy s tak dlouhodobými zárukami, i když technicky a programově budou spolehlivé, již během kratší doby morálně zastarají.

Realnost těchto předpokladů potvrzuji i zkušenosti z výstavby „Automatizovaného systému řízení a uvědomování PVO NATO“ — (NADGE). Výstavba systému na základě vytvořených národních automatizovaných systémů PVO na evropském válečnickém začátku v roce 1966 a skončila začátkem roku 1974.

Již v roce 1975 spojenecké velení NATO hodnotilo, že tento systém neodpovídá soudobým požadavkům především z těchto důvodů: část technického zařízení zastarala, nízká úroveň automatizace, technické prostředky jsou málo odolné proti radioelektronickému rušení a jsou značně zranitelné, má malou účinnost proti nízkoletečím cílům.

Před vývojem a výstavbou vlastního složitějšího řídicího systému se často realizoval v rámci výzkumu omezený systém, který se experimentálně ověřoval. V NSR před rozhodnutím o vývoji a výstavbě „Automatizovaného systému řízení spolkového ministerstva obrany“, jehož výstavba má skončit v roce 1980, byl vyvinut „Experimentální řídicí a informační systém“ — (EMFIS), který byl v experi-

mentálním provozu od r. 1973. Tímto systémem, který pracoval autonomně bez propojení s jinými systémy, se ověřovaly

možnosti přenosu, zpracování a zobrazení dat v oblasti týlového a personálního zabezpečení, řízení přesunů a mobilizace.

Zhodnocení současného stavu výstavby a tendence vývoje automatizovaných systémů řízení na středoevropském válečném

Po počátečních značně zidealizovaných představách, často poplatných komerčním zájmům, můžeme současný přístup k zavádění automatizovaných systémů řízení charakterizovat jako poměrně realistický. Skončila víra v nadpřirozené možnosti výpočetní techniky a výsledky automatizovaného zpracování dat se považují pouze za podklad pro rozhodnutí lidského činitele.

Velení ozbrojených sil USA a NATO se snaží vytvořit předpoklad pro zavedení automatizovaných systémů řízení v první řadě výstavbou automatizovaných spojovacích systémů na strategické úrovni velení (NICS) i na operačně taktickém stupni (TRI TAC).

Všechny prvky automatizovaných systémů řízení mají být mobilní, od stupně divize (brigáda) letecky přepravitelné.

Podle vlastního hodnocení není automatizace procesů velení u řídicích orgánů NATO jak na nižších stupních v rámci paktu, tak i v rámci národních ozbrojených sil na požadované úrovni. K tomuto hodnocení nemůžeme přistupovat zjednodušeně a přijmout je. Jako vždy je také větou sebehodnocení poplatné mezinárodně politickým a ekonomickým zájmům. V současné době je relativní úroveň zavedených i zaváděných automatizovaných systémů řízení u ozbrojených sil NATO na středoevropském válečném rozdílná. Na vysoké úrovni je „Automatizovaný systém řízení hotovostních jaderných sil na válečném“ a obdobně je tomu tak u systému NADGE. Oba tyto systémy mají především nejmodernější spojovací elektronické prostředky, kvalitní kádry a dosahují nejvyššího stupně centralizovaného operačního řízení.

Na poměrně dobré úrovni je automatizace procesů řízení bojové činnosti taktického letectva, palby polního dělostřelectva a řešení týlového a materiálně technického zabezpečení pozemního vojska.

V těchto systémech jde o zpracování jednoznačných faktografických informací velmi dobře formalizovatelných a o volbu jednoho z variantních rozhodnutí podle stanovených kritérií.

Nejnáročnějším úkolem automatizace je realizace automatizovaného systému řízení spojeneckých ozbrojených sil NATO,

především pozemního vojska. Řešení tohoto úkolu se neustále časově prodlužuje a konečný termín se odkládá především v důsledku vývoje programového zabezpečení systému (software), který je velmi náročný. Podle závěrů amerických specialistů náklady na vývoj programového zabezpečení převyšuje několikrát náklady na vývoj na technické zařízení systému. K zásadnímu obratu má dojít po ukončení vývoje a zavedení do operačního použití „Jednotného automatizovaného systému řízení spojeneckých ozbrojených sil v Evropě“. Předpoklad je, že k tomu může dojít v první polovině osmdesátých let.

Tento dlouhodobý proces začal již křivce výstavbou jednotlivých podsystemů, které mají být postupně propojeny. Při integraci mají největší význam americký „Integrovaný systém řízení bojové činnosti“ — (IBCS) a západoněmecký „Automatizovaný systém řízení pozemního vojska osmdesátých let“, které spolu s dalšími perspektivními automatizovanými systémy řízení mají být zavedené právě do poloviny osmdesátých let.

Zavedení těchto systémů řízení a jejich integrace předpokládá současně i zásadní strukturální změny v řídicích orgánech a zavedení nových metod v práci štábů. Dochází k posouzení účelnosti a nutnosti jednotlivých stupňů velení, ke snižování jejich počtů a k prohlubování centralizace řízení bojové činnosti především taktického letectva, protivzdušné obrany a prostředků jaderného napadení. Perspektivně se má tento proces projevit i u pozemního vojska. Zavádění automatizace vede i k přesunu osob. Na jedné straně je možné snížit počty osob v řídicích orgánech, na druhé straně vzrůstají požadavky na počty vysoce kvalifikovaných osob k zabezpečení zavedení, na obsluhu a provoz automatizovaných řídicích systémů.

Automatizace procesů velení pozemního vojska na středoevropském válečném není doposud celkově uspokojivá.

V prvním pořadí dojde k řešení těchto velitelských stupňů v jejich vzájemném propojení: armádní sbor — divize — brigáda — prapor; ve druhém pořadí pak: válečné — skupina armád — armádní sbor.

V poslední době, vzhledem ke složitosti a i zřejmě nereálnosti výstavby celého komplexu dochází k zavedení do polních podmínek jen části systému, bez zavádění automatizace na vyšších stupních. Hlavní úsilí automatizace směřuje na stupeň divize, kde mají být racionálněji rozmístěny technické prostředky. Nižší stupně velení, prapor a rota mají mít ve výbavě pouze nejnужnější prostředky — koncová zařízení pro přenos dat. Štáby zaměřují pozornost na automatizovaný sběr, přehledné zobrazení údajů nutných k přípravě plánů, na podklady a výpočty potřebné ke zhodnocení situace, na přípravu bojových rozkazů a nařízení, kontrolu výsledků bojové činnosti a na automatizované sledování rozmístění podřízených vojsk.

V současné době můžeme těžko předpokládat, jak ozbrojené síly NATO splní v po-

lovině osmdesátých let cíl ukončit výstavbu „Jednotného automatizovaného systému řízení spojeneckých ozbrojených sil v Evropě“ a s jakým výsledkem. Skutečností bude, že začátkem osmdesátých let dojde k rozvinutí potřebných automatizovaných spojovacích systémů a v první polovině osmdesátých let k zavedení značného počtu automatizovaných systémů řízení po národní linii u různých druhů vojsk a na různých stupních. Tyto systémy budou pracovat v převážné míře na základě výpočetní techniky třetí a třiapůlté generace s použitím středních, malých a minipočítačů. Integrace těchto systémů bude jistě nesmírně náročný úkol tím spíše, že rychlý rozvoj výpočetní techniky v této době již nabídne možnost širokého použití mikroprocesorů a technická základna dříve zavedených systémů bude zastaralá.

СОДЕРЖАНИЕ

Подполковник Ян Полашек

Использование традиций в патриотическом и интернациональном воспитании личного состава армии 3

Автор разбирает возникновение, классовую сущность и проблематику традиций. Он обращает внимание на значение традиций в коммунистическом воспитании личного состава. В связи с этим, автор разоблачает намерения оппортунистов в злоупотреблении традициями.

Кошицкая Правительственная программа 13

В связи с 35-ой годовщиной провозглашения Кошицкой Правительственной программы, статья объясняет ее политическое значение для дальнейшего развития Чехословакии в новых классовых, политических и экономических условиях, а также принципы строительства новой Чехословацкой армии, как орудия народно-демократического режима.

Советское военное искусство в конце войны в Европе 18

Статья, исходя из главных военно-политических событий происходящих от 12-го по 8-го мая 1945 года, объясняет формы и способы вооруженной борьбы на советско-германском фронте, которые влияли на военное искусство. В статье рассматриваются особенности стратегического наступления, главные принципы и направления развития и усовершенствования оперативного искусства и тактики Советской Армии.

Полковник Эмил Лабуда, кандидат военных наук, доцент
полковник Микулаш Рыбар, кандидат военных наук

Организация, методика и обеспечение военно-научной конференции 25

Авторы разбирают проблематику военно-научной конференции, как одной из форм коллективного обсуждения актуальных проблем военного дела. Они знакомят читателей с содержанием работы в подготовительном этапе военно-научной конференции, в ее ходе, в заключительном этапе, а также при разработке итогов и их внедрения в войска.

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Генерал-майор Яромир Яшек, кандидат военных наук, доцент

К ведению вторых армейских наступательных операций 31

Автор, на основе целей наступательной операции фронта, разбирает прежде всего вопросы выполнения ближайшей и следующей задачи фронта, так как успешное ее завершение требует проведения двух армейских операций. Автор далее разбирает характеристику второй наступательной операции и ее черты в работе командующего и штаба в планировании и ведении указанной операции.

Подполковник Ян Штефка, кандидат военных наук

Окружение и уничтожение окруженного противника 37

Автор статьи разбирает условия, при которых может возникнуть окружение группировки противника, общие принципы и возможности ее уничтожения в ходе ведения операций без применения ядерного оружия, а также с ее применением. Статья подытоживает и обобщает положения уставов и опыт оперативных учений.

Полковник Лубомир Фрайбург, кандидат военных наук, доцент

К организации взаимодействия 45

Автор статьи разбирает объективные требования организовать и постоянно удерживать взаимодействие в современном бою и в операции. Он рассматривает основные способы ее проведения. В конце статьи автор показывает возможный пример Плана работы командующего общевойсковой армии при организации взаимодействия при отражении контрудара в ходе развития наступательной операции.

Полковник Милош Пок

Электронно-вычислительная машина 3-ей генерации в работе командиров и штабов 50

Автор статьи знакомит читателей с возможностями мобильной ЭВМ «Ц-266» в работе штаба в звене фронт, армия и дивизия в полевых условиях и сравнивает его качественные свойства с существующей ЭВМ 2-ой генерации «Ц-261».

Подполковник Яромир Ланк, кандидат военных наук, доцент

К уничтожению тактических средств ядерного нападения 55

Автор статьи, исходя из характеристики средств ядерного нападения противника, разбирает способы и возможности разведки тактических средств ядерного нападения, а также возможности их уничтожения ракетными войсками и артиллерией.

Подполковник Павел Загоржик, кандидат военных наук

Расчет боевого усилия разведывательной авиации 64

Автор, на основе проекта, разбирает факторы, которые влияют на эффективность разработки полевой автоматизированной системы управления и на оперативно-тактические задачи и цели этой системы.

Майор Йиржи Мацура

Вертолет Ми-24Д 72

Автор статьи знакомит читателей с основными тактико-техническими данными нового вертолета Ми-24Д, а также с возможными способами его боевого использования.

Полковник Франтишек Фидлер

Соблюдение правил эксплуатации танковой и автомобильной техники 76

Автор, исходя из Приказа Министра Национальной Обороны № 010/77, разбирает некоторый опыт из реализации этого приказа. Он обращает внимание на обеспечение оптимального резерва хода машин, распределение танковой техники на группы, принципы технического обслуживания и хранения танковой техники, а также на периодический контроль в этой области.

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

Оперативность управления 81

ИНФОРМАЦИИ

Полковник Йиржи Билы, кандидат военных наук

Рационализация управления в вооруженных силах НАТО 89

Автор разбирает состояние рационализации управления в настоящее время в вооруженных силах пакта НАТО, особенно в армии США и ФРГ, с целью постигнуть тенденции, способы и методы решения одного из основных противоречий современных операций, противоречия между возможностями средств поражения и возможностями управления.